MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
MYKOLO ROMERIO TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

SIMONA PERŠINA
BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA

SUĖMIMO (KARDOMOJO KALINIMO) PROBLEMATIKA BAUDŽIAMAJAME PROCESE

PROBLEM ISSUES OF ARREST (REMAND) IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
dr. Egidijus Losis

Vilnius, 2019

TURINYS

ĮVADAS 3
1. SUĖMIMAS KAIP GRIEŽČIAUSIA KARDOMOJI PRIEMONĖ 8
1.1. Suėmimo samprata, paskirtis ir tikslai. 8
2. SUĖMIMO SKYRIMO SĄLYGOS IR PAGRINDAI 13
2.1. Suėmimo būtinumo atvejai. 13
2.2. Suėmimo skyrimo sąlygos. 17
2.3. Suėmimo skyrimo pagrindai. 25
2.3.1. Pagrindo „Bėgs (slėpsis)“ problematika. 26
2.3.2. Pagrindo „Trukdys procesui“ problematika. 33
2.3.3. Pagrindo „Darys LR BPK 122 str. 4 d. nurodytus nusikaltimus“ problematika. 35
3. ALTERNATYVIOS SUĖMIMUI KARDOMOSIOS PRIEMONĖS IR JŲ TAIKYMAS PRAKTIKOJE 41
3.1. Alternatyvių kardomųjų priemonių samprata, paskirtis ir tikslai 41
3.2. Alternatyvių suėmimui kardomųjų priemonių reglamentavimo ir taikymo praktikos analizė 42
IŠVADOS 53
PASIŪLYMAI 56
LITERATŪROS SĄRAŠAS 57
ANOTACIJA 67
ANNOTATION 68
SANTRAUKA 69
SUMMARY 70
PRIEDAS Nr. 1 71
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 77

ĮVADAS

„Žmogaus teisių varžymas baudžiamajame procese vykdomas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau ir BPK)“[1] „nustatytų prievartos priemonių forma ir nulemtas aplinkybės, kad baudžiamojo proceso dalyviai ne visuomet tinkamai vykdo baudžiamąjį procesą reglamentuojančių teisės aktų nustatytas pareigas. Prievartos priemonių taikymas plačiąja prasme grindžiamas visuomeniniu interesu – siekiu įgyvendinti valstybės pareigą ištirti ir atskleisti nusikalstamas veikas, užtikrinti kitų asmenų teisių apsaugą. Todėl įvykus teisės aktuose nustatytiems juridiniams faktams, visuomenė teisės aktų nustatyta tvarka gali taikyti prievartos priemones suvaržydama kito visuomenės nario teises ir laisves“[2].

Tiriama problema: Kardomųjų priemonių paskirtis - užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio įvykdymą, taip pat užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms[3]. BPK įtvirtina eilę kardomųjų priemonių procesiniams tikslams pasiekti. Suėmimas dėl asmens laisvės apribojimo laikomas išskirtine priemone, taikoma kraštutiniais atvejais[4]. „Be kitų kardomųjų priemonių, numatytų BPK, 2015 m. sausio 1 d. buvo numatyta nauja kardomoji priemonė – „intensyvi priežiūra“[5]. Iš esmės tai yra namų areštas su elektroniniu stebėjimu. „2015 m. birželio 25 d. buvo priimtos reikšmingos BPK pataisos“[6], kuriomis siekiama skatinti alternatyvų suėmimui taikymą ir mažinti suėmimo trukmę. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) savo praktikoje nuolat akcentuoja kokiais bendrais principais (taisyklėmis) dėl Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – EŽTK) 5 str. turi būti vadovaujamasi skiriant ar tęsiant suėmimą. Nacionaliniai teismai taip pat turi laikytis EŽTT nustatytų kriterijų, priimdami sprendimus dėl suėmimo skyrimo ar pratęsimo turi argumentuotai pagrįsti savo sprendimą, detaliai išnagrinėti esančius suėmimo pagrindus pagal konkrečios bylos aplinkybes. EŽTT ne kartą yra nurodęs, jog „suėmimas gali būti pateisinamas tada, kai yra konkrečių požymių, kad to iš tikrųjų reikalauja viešasis interesas, kuris, nepaisant nekaltumo prezumpcijos, turi prioritetą prieš asmens

[1]Baudžiamojo proceso kodeksas, 2018 m. birželio 30 d., Nr. XIII-1436, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777.

[2] Egidijus Losis, „Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S) Vilnius, 2010), p. 6.

[3] Gediminas Bučiūnas ir Edita Gruodytė, *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius, 2009, p.150.

[4] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimo taikymas Lietuvoje*. Vilnius, 2015.

[5] Baudžiamojo proceso kodekso 71, 75, 120, 121, 126, 132, 139, 179, 183, 218, 219, 233, 236, 261, 273, 279, 285, 286, 317, 319, 426, 427, 428, 429, 432 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 131-1, 430-1 straipsniais įstatymas, 2013 m. liepos 2 d., Nr. XII-498, 6 str., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453253 .

[6] Baudžiamojo proceso kodekso 121, 123, 125, 126, 127, 130, 131 ir 181 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2015 m. birželio 25 d., Nr. XII-1878, https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fee128e21fec11e585eaba374ef4b409.

laisvės gerbimo taisyklę (2000 m. liepos 31 d. sprendimas, priimtas byloje *Barfuss prieš Čekijos Respubliką*; 2000 m. gruodžio 21 d. sprendimas, priimtas byloje *Jablonski prieš Lenkiją* ir kt.)“.[7] EŽTT praktikoje taip pat įtvirtinta nuostata, kad „sprendžiant asmens suėmimo klausimą, būtina įtikinamai įrodyti egzistuojant konkrečius faktus, kurie nusvertų pagarbos asmens laisvei taisyklę (2001 m. liepos 26 d. sprendimas, priimtas byloje *Ilijkov prieš Bulgariją*)“[8].

Lietuvos EŽTT pralaimėtos bylos dėl suėmimo išryškina Konvencijos nuostatų praktinio taikymo problemas. Itin didelio atgarsio susilaukė 2017 m. gegužės 2 d. EŽTT paskelbtas sprendimas byloje Lisovskij prieš Lietuvą, kuriuo konstatavo, jog „Lietuva pažeidė Konvencijos 5 straipsnio 3 dalį, kadangi valdžios institucijos neparodė „ypatingo stropumo“ pareiškėjo atžvilgiu iškeltoje baudžiamojoje byloje jo ilgo kardomojo kalinimo laikotarpiu“[9]. Ši, taip pat ir kitos panašios pralaimėtos bylos, atspindi Lietuvos teismų sprendimų probleminius aspektus Europos Žmogaus teisių konvencijos kontekste, taip pažeidžiant žmogaus teises.

Tačiau praktiškai suėmimo taikymo dažnumą geriausiai iliustruoja Informatikos ir ryšių departamento pateikta 2016-2018 metų statistika: vidutiniškai suėmimų per metus paskirta 600. Kitų kardomųjų priemonių apie 9000, iš jų užstatas skirtas 100 kartų, namų areštas – 24 kartus per metus, daugiausia skirtas raštiškas pasižadėjimas neišvykti – 7350 kartų[10]. Šie skaičiai parodo, kad kardomoji priemonė – suėmimas, praktiškai suvokiama kaip pagrindinė griežčiausia kardomoji priemonė, o kitos švelnesnės kardomosios priemonės naudojamos tik išimtiniais atvejais.

Žmogaus teisių stebėjimo instituto (toliau ŽTSI) atlikti tyrimai tik patvirtina statistikos duomenis. Kaip svarbiausia problema skiriant suėmimą šiuose tyrimuose buvo išskirta sąmoningas piktnaudžiavimas juo. Didelė dalis tyrime dalyvavusių specialistų patvirtino, kad „suėmimo kartais prašoma ir šis skiriamas suvokiant, kad realiai tai nėra būtina. Kartais griežčiausia kardomoji priemonė pasitelkiama BPK nenumatytiems tikslams pasiekti ir linkstama skirti suėmimą ar jo prašyti vadovaujantis iš anksto suformuotais neigiamais stereotipais“[11].

Žmogaus teisių stebėjimo instituto atlikti tyrimai, EŽTT formuojama praktika, siekiant apriboti suėmimo taikymą, atskleidžia, kad suėmimas skiriamas per dažnai, nepakankamai motyvuojant suėmimo būtinumą, neatsižvelgiant į švelnesnių kardomųjų priemonių taikymo galimybę. Todėl kyla klausimas, kodėl BPK numatant alternatyvias suėmimui švelnesnes kardomąsias priemones, BPK tikslams pasiekti suėmimas naudojamas pernelyg dažnai? Ar tikrai

---

[7] Vilniaus apygardos teismo 2016 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-310-1020/2016.
[8] *Ibid.*
[9] Sprendimas byloje Lisovskij prieš Lietuvą (peticijos nr. 36249/14), 2017 05 02, http://lrv-atstovas-eztt.lt/uploads/LISOVSKIJ_2017_sprendimas.pdf.
[10] Informatikos ir ryšių departamentas, *Nusikalstamumo ir ikiteisminių tyrimų statistika,* https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika 1/view_item_datasource?id=7448&datasource=27153&export=pdf.
[11] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimas, policijos, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo teisėjų požiūris*. Vilnius, 2013.

tų pačių baudžiamojo proceso tikslų negalima pasiekti švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis, kas tai sąlygoja?

Kita problema yra sprendimų skirti suėmimą motyvavimas. EŽTT yra aiškiai nurodęs, kad „nutartyse dėl suėmimo išdėstyti argumentai negali būti „bendri ir abstraktūs““[12]. Analizuojant suėmimo taikymo aspektus nacionalinių teismų praktikoje, pastebima, kad teismai gana dažnai savo sprendimų itin plačiai nemotyvuoja arba motyvuoja netinkamai, todėl kyla klausimas ar nemotyvuotas sprendimas pats savaime yra neteisėtas sprendimas? Ar motyvų nenurodymas visada reiškia, kad jų nėra, ar vis tik grįžtama prie to paties – motyvai yra, bet jie nenurodyti?

Baigiamojo darbo aktualumas: BPK pakankamai išsamiai reguliuoja kardomųjų priemonių skyrimo sąlygas ir pagrindus, tačiau vis dažniau pastebimo taikymo praktikoje problemos. Remiantis Informatikos ir ryšių departamento pateikiama statistika, pastebima, kad suėmimo taikymas išlieka pagrindine taikoma kardomąją priemone teismų praktikoje, o skirti švelnesnes kardomąsias priemones drįstama retai.

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas suėmimas, kaip griežčiausia kardomoji priemonė ir alternatyvių suėmimui kardomųjų priemonių veiksmingumas, bandoma įvertinti probleminius minimalaus jų taikymo aspektus, kurie baudžiamojo proceso metu leistų patirti kuo mažesnius nepatogumus jas pritaikančiam asmeniui. Darbo aktualumas tas, kad darbe nagrinėjama suėmimo sąlygų ir pagrindų motyvavimo ir kita su skyrimu susijusi problematika, ieškoma priežasčių nulemiančių labiausiai asmens teises suvaržančios kardomosios priemonės pasirinkimą, bei nagrinėjamos alternatyvios suėmimui priemonės, jų kaip alternatyvos suėmimui taikymo problematika.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis: Procesinė prievartos priemonė - suėmimas, jo taikymo sąlygos ir pagrindai aptarti metodinėje ir studijų literatūroje: Baudžiamojo proceso kodekso komentare[13], G.Bučiūno ir E.Gruodytės vadovėlyje[14], apie tai taip pat rašė G.Goda, M.Kazlauskas, P.Kuconis vadovėlyje[15].

G. Goda disertacijoje **„***Kardomasis kalinimas ir žmogaus teisių apsauga (lyginamoji teisinė analizė)*“ nagrinėjo „suėmimo reglamentavimo tinkamumą žmogaus teisių apsaugos kontekste“[16], E. Losis savo atliktame tyrime nagrinėjo „baudžiamojo proceso prievartos priemonių reglamentavimo trūkumus ir praktines taikymo problemas, pateikė pasiūlymų, kaip jas spręsti“[17].

[12] Vilniaus apygardos teismo nutartis, *supra* note, 7.
[13] Baudžiamojo proceso kodekso komentaras, Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2003, 302-311.
[14] Gediminas Bučiūnas ir Edita Gruodytė, *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai.* Vilnius, 2009.
[15] Gintaras Goda., Marcelis Kazlauskas., Pranas Kuconis, *Baudžiamojo proceso teisė.* Vilnius, 2011.
[16] Gintaras Goda, „*Kardomasis kalinimas ir žmogaus teisių apsauga (lyginamoji teisinė analizė)“*. (daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (S 01). Vilnius: Vilniaus universitetas, 1995).
[17] Egidijus Losis, *supra* note, 2.

Suėmimo tema taip buvo nagrinėjama moksliniuose straipsniuose. Straipsnyje „*Suėmimo atitikties ultimum remedium principui diskusiniai klausimai*“[18], plačiai nagrinėjama „suėmimo atitikties vienam iš procesinės prievartos principų – ultimum remedium problematika“. Šalčius M. „*Procesinių prievartos priemonių taikymo pažeidimas ir pareiga atlyginti žalą*“[19] straipsnyje analizuoja „procesinių prievartos priemonių taikymo pažeidimus kaip prielaidos asmeniui, kurio atžvilgiu jos buvo taikytos, reikalauti žalos atlyginimo“. Ažubalytė R., Losis, E., „*Už procesinį pažeidimą taikytinos prievartos priemonės*“[20] straipsnyje tiria „baudžiamojo proceso prievartos priemonių tikslus ir atliekamą funkciją“.

Siekiant neapsiriboti atliktais tyrimais, pakeistu suėmimo reglamentavimu, tikslinga išsiaiškinti priežastis kodėl suėmimas išlieka dažniausiai taikoma ir teismų vertinama kaip veiksmingiausia kardomoji priemonė, o alternatyvos ne tokios veiksmingos, kas sąlygoja teismų sprendimus. Paminėtuose straipsniuose suėmimo sąlygos ir pagrindai, švelnesnių kardomųjų priemonių neskyrimo priežastingumas, plačiau analizuojamas nebuvo.

Dėl ribotos darbo apimties, autorė darbe nenagrinės procesinių aspektų, susijusių su asmens dalyvavimu teismo posėdyje sprendžiant suėmimo klausimą ir BPK 122 str. 5 d. įtvirtinto pagrindo.

Darbo reikšmė: Išanalizavus teismų praktiką bei alternatyvių kardomųjų priemonių taikymo galimybes, galima siekti pakeisti susiformavusią teismų praktiką griežčiausios kardomosios priemonės – suėmimo skyrimo atžvilgiu, atkreipiant didesnį dėmesį į privalomą sprendimų motyvavimą ir švelnesnių kardomųjų priemonių dažnesnį taikymą.

Tyrimo tikslas: Išanalizuoti teisinio reglamentavimo, bei nacionalinių ir tarptautinių teismų praktiką suėmimo taikymo klausimais, atskleisti su suėmimo taikymu susijusią problematiką.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti griežčiausios kardomosios priemonės - suėmimo esmę, paskirtį.
2. Aptarti suėmimo skyrimo sąlygų ir pagrindų reglamentavimą ir įgyvendinimą nacionaliniuose teismuose, atsižvelgiant į EŽTT formuluojamas privalomas taisykles.
3. Išanalizuoti alternatyvių suėmimui kardomųjų priemonių sampratą, paskirtį, tikslus, šių priemonių taikymo galimybes (veiksmingumą) pakeičiant suėmimą.

---

[18] Raimundas Jurka, Marina Gušauskienė, „Suėmimo atitikties ultimum remedium principui diskusiniai klausimai“. *Teisės problemos*, 2009, p.62, http://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2009-2-jurka-gusauskiene.pdf.

[19] Marijus Šalčius, „Procesinių prievartos priemonių taikymo pažeidimas ir pareiga atlyginti žalą“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (10): mokslinių straipsnių rinkinys = Public security and public order : scientific articles (10). Kaunas : Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakultetas*, 2013, 10, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15116/%C5%A0al%C4%8Dius.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

[20] Rima Ažubalytė, Egidijus Losis, „Už procesinį pažeidimą taikytinos prievartos priemonės“, *Socialinių mokslų studijos*, 2009, 2(2), https://www.mruni.eu/upload/iblock/8c1/azubalyte_locis.pdf.

Tyrimo metodika: Norint tinkamai atskleisti mano ankščiau iškeltus uždavinius, šiame darbe bus naudojimąsi šiais metodais: loginiu, sisteminiu, lyginamuoju, kiekybiniu ir baudžiamųjų bylų analizės. Loginiu ir sisteminiu tyrimo metodu pasitelkta siekiant atskleisti kardomųjų priemonių sampratą, jų klasifikaciją. Lyginamasis metodas naudojamas analizuojant skirtingų autorių nuomones dėl kardomųjų priemonių taikymo, nurodomos skirtingi motyvai dėl kardomųjų priemonių parinkimo. Baudžiamųjų bylų analizės metodas buvo taikomas labai plačiai, analizuojant tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus reglamentuojančius suėmimo taikymą, siekiant atskleisti jų esmę baudžiamajame procese. Metodas naudotas Europos Teisingumo Teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, pirmos instancijos teismų jurisprudencijos analizei atlikti. Kiekybinis metodas naudotas teisėjams pateikiant anoniminę anketą.

Tyrimo struktūra: Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys. Pirmajame skyriuje aptariama suėmimo kaip griežčiausios kardomosios priemonės samprata, tikslai, paskirtis. Antrajame ir trečiajame skyriuje analizuojama suėmimo būtinumo atvejai, suėmimo skyrimo sąlygų, pagrindų problematika, alternatyvių kardomųjų priemonių taikymo problematika, ypatingą dėmesį skiriant teismų praktikai.

Ginamieji teiginiai:

1. Gręsianti griežta laisvės atėmimo bausmė teismų sprendimuose dažnai vertinama kaip atskiras pagrindas skirti/pratęsti suėmimą, taip pažeidžiant nekaltumo prezumpcijos principą ir neišlaikant balanso tarp žmogaus teisės į laisvę ir kardomąja priemone siekiamų tikslų.
2. Nacionalinių teismų praktikoje egzistuoja ydinga praktika skirti/pratęsti suėmimą remiantis abstrakčiais duomenimis, nesigilinant į aplinkybes, pernelyg nemotyvuojant egzistuojančių pagrindų, ko reikalauja EŽTT formuojama praktika.
3. Teismai svarstydami suėmimo skyrimo/pratęsimo klausimą privalo ne formaliai, o iš esmės nurodyti teisinius argumentus, kodėl paskyrus alternatyvias švelnesnes kardomąsias priemones, nebūtų galima pasiekti BPK 119 str. numatytų tikslų.

1. SUĖMIMAS KAIP GRIEŽČIAUSIA KARDOMOJI PRIEMONĖ

„Aukščiausią teisinę galią Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje turinčiame teisės akte – Konstitucijoje – įtvirtintas žmogaus teisių ir laisvių neliečiamumas kaip esminė šiuolaikinės civilizacijos vertybė. Žmogaus teisės ir laisvės negali būti suvokiamos kaip absoliuti kategorija, nes žmogus turi ne tik teises, bet ir pareigas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 28 straipsnis įtvirtina, kad „įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių“. Tuomet, kai žmogus negerbia kito žmogaus teisių ir jas pažeidžia, jis atsisako tam tikros dalies savo teisių. Būtent tada atsiranda teisėtas pagrindas riboti nusižengusio ar nusikaltusio asmens teises“[21].

„Baudžiamasis procesas, kuris skirtas išsiaiškinti nusikalstamą veiką, nustatyti ir teisingai nubausti kaltininką, būtų neįsivaizduojamas kaip specifinė praktinė veikla, kurioje visuomet dominuotų proceso dalyvių geranoriškumas, entuziazmas ar kitoks elgesys, sąlygojantis šios veiklos spartą, visapusiškumą ar kitokį efektyvumą ir pan., <...> dažna baudžiamoji byla neapsieina be tokio elgesio ar veiksmų, kurie suponuoja sankcionuotą, neretai – prievartinio pobūdžio, valstybės reakciją. Tačiau ši prievarta negali būti beribė, savitikslė ar standartinė, t. y. neindividualizuota. Tarp valstybės pasirinktų prievartos priemonių ir siekiamo teisėto bei visuotinai svarbaus tikslo privalo būti protingas ir adekvatus santykis“[22]. Svarbiausia baudžiamajame procese išlaikyti balansą tarp siekiamų baudžiamojo proceso tikslų įgyvendinimo ir žmogaus teisių nepažeidimo.

1.1. Suėmimo samprata, paskirtis ir tikslai.

BPK 1 straipsnyje teigiama: „Baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas“[23], tokiu atveju turi būti užtikrinta, kad baudžiamasis procesas vyksta sklandžiai, bet tuo pačiu žmogaus teisės lieka nepažeistos. G. Godos teigimu, „nustatyti tiesą baudžiamojoje byloje netaikant prievartos dažniausiai yra neįmanoma. Tiriant ir nagrinėjant bylas paprastai yra būtina imtis žmogaus teises varžančių veiksmų. Žmogaus teisių suvaržymas visais atvejais yra blogybė, tačiau ši blogybė pasirenkama siekiant visuomenės požiūriu svarbių

[21] Aušra Vingilė, „Probleminiai kardomųjų priemonių taikymo aspektai“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka,* 2013, (9), https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14916/Vingil%C4%97.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
[22] Raimundas Jurka, Marina Gušauskienė, *supra* note, 18:2.
[23] Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra* note, 1.

tikslų – atskleisti nusikalstamą veiką ir pritaikyti įstatyme numatytas sankcijas ją padariusiems asmenims“[24]. „Atitinkamų žmogaus teisių ir laisvių varžymo kriterijumi pagrįstos procesinių prievartos priemonių sampratos. Reikia ištirti, ką apima „žmogaus teisių varžymo“ sąvoka. Terminas „prievarta“ lietuvių kalbos žodyne apibrėžiamas „kaip jėgos vartojimas verčiant ką daryti“. Vertimas ką daryti prieš asmens valią dažnai susijęs su žmogaus teisių ir laisvių varžymu. „BPK įtvirtintų procesinių prievartos priemonių loginė analizė leidžia teigti, kad procesinės prievartos priemonės – žmogaus teisių ir laisvių varžymo priemonės, siekiant surinkti bylai reikšmingus duomenis ar modeliuoti asmens elgesį, kad būtų užtikrintas baudžiamojo proceso paskirties įgyvendinimas“[25].

Valstybės institucijos siekdamos „sudaryti tinkamas sąlygas baudžiamojo proceso eigai ir pašalinti baudžiamojo proceso tikslus pasiekti trukdančias kliūtis, susijusias su neteisėtu atskirų asmenų elgesiu ir jų siekiu išvengti baudžiamosios atsakomybės, ar pasislėpti nuo ikiteisminio tyrimo ar teismo, ar vengti atskirų procesinių veiksmų“[26], skiria kardomąsias priemones.

Kardomosios priemonės paskyrimas visais atvejais reiškia asmens konstitucinių teisių suvaržymą, todėl „kiekvienu atveju itin kruopščiai turi būti sprendžiamas klausimas, ar būtina taikyti tokią priemonę, <...> netinkamai paskyrus ją, konstitucinių teisių suvaržymas gali virsti žmogaus teisių pažeidimu“[27]. BPK 119 straipsnyje nurodyta, kad kardomosiomis priemonėmis siekiama: „užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme, nuosprendžio įvykdymą taip pat siekiant užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms“[28]. Siekiant išvengti proceso trukdžių egzistuoja kardomosios priemonės, kurių pagalba pasiekiami baudžiamojo proceso tikslai. „Pats žodis „kardomosios“ nusako šių priemonių esmę. Tai priemonės, kurios užkardo, trukdo įtariamajam atlikti tam tikrus veiksmus, kurie kliudytų normaliai proceso eigai ir tiesai nustatyti, taip pat daryti naujas nusikalstamas veikas. Įtariamasis gali apsunkinti procesą ir tiesos nustatymą slapstydamasis ar vengdamas tyrimo ar teismo, kliudydamas surinkti reikšmingus bylai duomenis“[29]. Teisės doktrinoje taip pat galime rasti keletą kardomųjų priemonių apibrėžimų. Rusijos teisininkas I.M. Gutkinas teigia, kad „kardomosios priemonės – tai teismo ar ikiteisminio tyrimo pareigūnų įtariamojo ar kaltinamojo atžvilgiu bylos tyrimo, nagrinėjimo laikotarpiu taikomos priemonės, kuriomis apribojama asmens laisvė. Šiomis priemonėmis siekiama užkirsti kelią įtariamojo aktyviai veiklai, prieštaraujančiai ir trukdančiai baudžiamosios bylos tyrimui ir nagrinėjimui,

[24] Gintaras Goda, ir kt., *supra* note, 15:220.
[25] Egidijus Losis, „Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata“, *Socialinių mokslų studijos*, 2009, 2(2), 23.
[26] Egidijus Losis, *supra* note, 2:26.
[27] Baudžiamojo proceso kodekso komentaras, *supra* note, 13:300.
[28] Baudžiamojo proceso kodeksas, *op.cit.*
[29] Gintaras Goda, ir kt., *supra* note, 15:224.

nuosprendžio vykdymui, taip pat užkirsti kelią asmeniui tęsti nusikalstamą veiką“[30]. P. Danisevičius, teigė, kad „kardomosios priemonės – tai baudžiamojo procesinio pobūdžio prievartos priemonės, kurias kvotos organas, tardytojas, prokuroras ir teismas skiria kaltinamajam, o atskirais atvejais ir įtariamajam, teisiamajam bei nuteistajam (pastariesiems iki nuosprendžio įsigaliojimo), siekdami sukliudyti jiems pasislėpti nuo tardymo ir teismo, užkirsti kelią tolimesnei jų nusikalstamai veiklai, užtikrinti tiesos nustatymą baudžiamojoje byloje ir nuosprendžio vykdymą“[31]. Apžvelgus nurodytų autorių pateiktus apibrėžimus, matome, kad per prievartos elementą siekiama sklandesnio baudžiamojo proceso, neatsižvelgiant į pažeidžiamas asmens teises ir laisves, tačiau kartais to išvengti negalima.

BPK 120 str.[32] nurodytos galimos taikyti kardomosios priemonės, „9 iš jų yra bendros <...> ir dvi taikomos tik specialius požymius turintiems subjektams“[33]. Prie bendrųjų kardomųjų priemonių priskiriamos: suėmimas, intensyvi priežiūra, namų areštas, įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo, užstatas, dokumentų paėmimas, įpareigojimas periodiškai registruotis policijos įstaigoje, rašytinis pasižadėjimas neišvykti, taip pat neseniai šį sąrašą papildė - specialiosios teisės sustabdymas. Prie specialiųjų kardomųjų priemonių priskiriamos: kariui – karinio dalinio, kuriame asmuo tarnauja, vadovybės stebėjimas ir nepilnamečiui – atidavimas tėvams, rūpintojams arba kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, prižiūrėti. Suėmimas laikomas griežčiausia kardomąja priemone iš visų, dėl asmens laisvių suvaržymo ir patiriamų neigiamų padarinių ir jis turėtų būti taikomas rečiausiai.

Suėmimas – tai viena iš BPK numatytų kardomųjų priemonių, labiausiai ribojanti asmens laisvę. BPK nepateikia suėmimo apibrėžimo, tačiau jis išplaukia iš kardomųjų priemonių paskirties. Suėmimą kaip jau minėta ankščiau, galime apibūdinti kaip ilgalaikį asmens laisvės suvaržymą, kuriuo siekiama užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio vykdymą, taip pat užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms.

„Tarp kitų asmens laisvę varžančių kardomųjų priemonių suėmimas yra *ultima ratio* – kraštutinė priemonė – todėl siekiant užtikrinti asmens teisę į laisvę, suėmimas turėtų būti skiriamas išimtiniais atvejais, kai švelnesnės kardomosios priemonės yra netinkamos tiems patiems rezultatams pasiekti“[34]. Pagal Žmogaus stebėjimo instituto atliktus tyrimus, „psichologinė įtampa, galinti sukelti depresiją, problemos, susijusios su profesiniais, šeimyniniais ir kitais socialiais santykiais, ar net jų negrįžtami praradimai, materialiniai nuostoliai, stigmatizacija – tokios būna

[30] ГУТКИН, И. М, *Меры пресечения в советском уголовном процесс*, Москва, 1963, 4.
[31] Aušra Vingilė, *supra* note, 22:3.
[32] Baudžiamojo proceso kodeksas, *op. cit.*,22.
[33] Gintaras Goda, ir kt., *op. cit.*,23:225.
[34] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *supra* note, 11:33.

suėmimo taikymo pasekmės žmogui, šeimai, visuomenei“[35]. Psichologas S. Dadašev nurodo, kad „suimtasis išgyvena gilią psichologinę krizę – nerimą, baimę, nežinomybę, galvoja apie savižudybę. Savižudybė – pagrindinė mirties priežastis kalėjime. Pusė savižudybių įvyksta per pirmą suėmimo parą, trečdalis – per pirmąsias 3 valandas”, – teigė jis. Grįžęs į laisvę suimtasis sunkiai atsikrato kalinio etiketės, galvoja apie emigraciją, pašlija jo santykiai su artimaisiais“[36].

Suėmimu, kaip teigia teisėsaugos institucijos, „sudaromos prielaidos sklandesniam baudžiamajam procesui, kartais taip yra „patogiau“, nes asmuo reikiamu metu būna pasiekiamas, jo nereikia ieškoti, tačiau taip pat maksimaliai apribojama asmens judėjimo laisvė, o kartais padaroma nepataisoma žala. ŽTSI atlikti tyrimai tik patvirtina, kad pareigūnų ir prokurorų veikloje yra įsitvirtinusi praktika sulaikyti asmenį ir kreiptis dėl suėmimo, nes tai yra „patogiau“ ir leidžia be didesnių problemų užtikrinti įtariamo asmens dalyvavimą procese“[37]. Tyrimo rezultatai parodė, jog „paplitusi praktika pasitelkti suėmimą kaip priemonę, nereikalaujančią papildomų sąnaudų: asmens nereikia ieškoti, stebėti ar vykdoma paskirta kardomoji priemonė, kaip registravimosi policijos įstaigose atveju. Taip pat nereikia skirti laiko dokumentų pildymui kiekvienu konkrečiu atveju, nes yra parengti prašymų skirti suėmimą šablonai, kurie nuolat naudojami. Taigi, tiek laiko prasme, tiek pastangų prasme ši priemonė leidžia pasiekti norimą rezultatą ir greičiau, ir lengviau“[38].

Analizuojant teisėjams pateiktos anketos duomenis, galime tik patvirtinti šio tyrimo išvadas. Didžioji dalis teisėjų nurodė, kad prokurorų pateikiami ikiteisminio tyrimo duomenys, pagrindžiantys suėmimo pagrindų egzistavimą, ne visuomet yra objektyvūs, tikslūs ir jų pakanka, kadangi pasitaiko atvejų kai prokurorai pateikia ne pilną informaciją arba ji būna netiksli/neobjektyvi[39].

Jungtinių Tautų Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto (toliau – Paktas) 9 str. taip pat akcentuoja „asmens teisę žinoti kuo jis kaltinamas, kad suėmimas negali būti laikomas įprastu dalyku, teisę skųsti nepagrįstą suėmimą ir reikalauti žalos atlyginimo, jeigu asmuo buvo neteisėtai suimtas“[40]. Kalbant apie nepagrįstą arba per ilgą suėmimą, svarbu paminėti Lietuvos pralaimėtas bylas EŽTT. Didžiausio atgarsio pastaruoju metu susilaukė byla Lisovskij prieš Lietuvą. 2017 m. gegužės 2 d. EŽTT paskelbė sprendimą byloje *Lisovskij prieš Lietuvą* (Nr. 36249/14), kuriuo konstatavo, jog „Lietuva pažeidė Konvencijos 5 straipsnio (teisė į laisvę ir saugumą) 3 dalį, kadangi valdžios institucijos neparodė „ypatingo stropumo“ pareiškėjo atžvilgiu iškeltoje

[35] *Ibid.*
[36] Said Dadašev, *Suėmimas: policijos, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo teisėjų požiūris*, http://manoteises.lt/straipsnis/suemimas-policijos-prokuroru-ir-ikiteisminio-tyrimo-teiseju-poziuris/.
[37] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *supra* note, 34:24.
[38] *Ibid.*
[39] Anketa, priedas Nr. 1, lentelė Nr. 4.
[40] Jungtinių Tautų Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (1966), Žin., 2002 m. rugpjūčio 2 d., Nr. 77-3288.

baudžiamojoje byloje jo ilgo kardomojo kalinimo laikotarpiu. Vertinant, ar „ypatingo stropumo“ reikalavimas buvo įvykdytas, Teismas, *inter alia,* turi atsižvelgti į bendrą bylos sudėtingumą, bet kokius nepateisinamo delsimo laikotarpius ir priemones, kurių ėmėsi valdžios institucijos procesui paspartinti, siekiant užtikrinti, kad bendra suėmimo trukmė išliktų „pagrįsta“. Atkreipė dėmesį, kad nors labai ilgi suėmimo laikotarpiai automatiškai nereiškia Konvencijos 5 straipsnis 3 dalies pažeidimo, Teismas yra pabrėžęs, kad paprastai reikalingos išskirtinės aplinkybės šiems laikotarpiams pagrįsti“[41].

Išanalizavus suėmimo sampratą ir paskirtį, pastebima, kad BPK nepateikia suėmimo apibrėžimo, jis tik išplaukia iš paskirties. Suėmimu, kaip ir kitomis kardomosiomis priemonėmis siekiama užkirsti kelią įtariamojo/kaltinamojo aktyviai veiklai, kuri sudarytų kliūtis netrukdomam baudžiamajam procesui. Ši kardomoji priemonė ne tik leidžia sudaryti sąlygas sklandžiam procesui, tačiau ir riboja asmens laisvę. Dėl būtinumo skirti griežčiausią kardomąją priemonę – suėmimą, visais atvejais reikia svarstyti jo reikalingumą, proporcingumą siekiamiems tikslams, kadangi suėmimu daroma nepataisoma žala asmeniui. Paskyrus suėmimą visi baudžiamojo proceso veiksmai atliekami sparčiau, kadangi suimtas asmuo juose dalyvauja, nereikia dėti papildomų pastangų jo ieškant ir pan., tačiau šios priežastys negali būti pagrindinėmis. Taikant bet kurią kardomąją priemonę, o ypatingai pačią griežčiausią, turi būti vertinamas ne tik įtarimo sunkumas, byloje esantys duomenys, patvirtinantys įtarimą, bet turi būti nurodyti konkretūs duomenys, pagrįsti byloje surinkta medžiaga, kurie leistų teismui pagrįstai teigti, kad realiai egzistuoja bent vienas būtinasis suėmimo taikymo pagrindas, o ne spėti ar daryti prielaidas, kad pagrindai egzistuoja.

[41] Sprendimas byloje Lisovskij prieš Lietuvą, *supra* note, 9.

2. SUĖMIMO SKYRIMO SĄLYGOS IR PAGRINDAI

Praeitame skyriuje aptarus suėmimo paskirtį ir tikslus, bei įvertinus jo būtinumo atvejus, šiame skyriuje bus vertinami jo būtinumo atvejai, analizuojamos suėmimo skyrimo sąlygos bei detaliai nagrinėjama teismų praktika, didelį dėmesį skiriant teismų praktikoje išryškėjančioms problemoms susijusioms su skyrimo pagrindų motyvavimu skiriant griežčiausią kardomąją priemonę.

Jungtinių T. G. Asamblėjos 1988 m. gruodžio 9 d. rezoliucija patvirtintuose „Visų asmenų, esančių bet kokių formų suėmime ar įkalinime, apsaugos principuose“ pabrėžiama, kad „su įtariamaisiais turi būti elgiamasi atsižvelgiant į jų teisinį statusą, kurį apibrėžia nekaltumo prezumpcija. Šiuose principuose reikalaujama, kad suėmimu nebūtų piktnaudžiaujama, ir jis nebūtų taikomas kitais, nei teisingumo įvykdymo tikslais“[42].

Naujausioje Europos Žmogaus Teisių Teismo formuojamoje praktikoje pabrėžiama, kad „taikant suėmimą, suėmimo skyrimo pagrindai turi būti itin pagrįsti ir visapusiškai įvertinti, atspindėti besivystančią situaciją“[43]. Taigi, „griežčiausia kardomoji priemonė – suėmimas gali būti skiriama tik tokiu atveju, kaip yra nustatytos visos šios priemonės taikymo sąlygos ir pagrindai, tiksliai laikantis BPK reglamentuotos šios priemonės skyrimo tvarkos“[44].

2.1. Suėmimo būtinumo atvejai.

Kardomoji priemonė - suėmimas nėra auklėjamoji priemonė, todėl ji turėtų būti skiriama ne deklaratyviai nurodant suėmimo pagrindus, bet preciziškai atsižvelgus į bylos aplinkybes, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 20 straipsnio 2 dalies ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 5 straipsnio nuostatomis, nurodančiomis, kad „niekam neturi būti atimta laisvė kitaip, kaip tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokias yra nustatęs įstatymas, ir atsižvelgiant į BPK 122 straipsnio 7 dalį, nustatančią, jog suėmimas gali būti skiriamas tik tada, kai švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis negalima pasiekti BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų“[45].

„Kardomosios priemonės, o ypač griežčiausios – suėmimo taikymas reiškia asmens konstitucinių teisių suvaržymą. Proporcingumo principo laikymasis baudžiamajame procese reiškia pareigą priimant kiekvieną sprendimą, susijusį su žmogaus teisių suvaržymu, kruopščiai

[42] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-259-487/2018.
[43] Sprendimas byloje Süveges v. Hungary (peticijos nr. 50255/12), 2016 01 05, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159764.
[44] Kauno apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1536-498/2016.
[45] Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-186-332/2018.

tikrinti, ar toks suvaržymas nebus per griežtas, t. y. ar tikslai, kurių siekiant buvo nuspręsta taikyti tą suvaržymo priemonę, negali būti pasiekti ir taikant švelnesnes procesines prievartos priemones, ar rezultatas bus pakankamai reikšmingas palyginus su suvaržymais, kuriuos turės patirti asmuo, ar kardomoji priemonė savo griežtumu nepranoks gresiančios bausmės, kas neatitiktų teisingumo principo“[46]. „Šio principo idėja ta, kad turi būti draudžiama per daug griežtai varžyti teisės subjektų teises, laisves ar interesus. <...> bet kokia valstybės institucijų taikoma poveikio priemonė <...> turi būti adekvati siekiamam šio poveikio priemonės tikslui. Turi būti pasirenkamos tokios atitinkamo gėrio apsaugos priemonės bei būdai, kurie savo pobūdžiu ir turiniu darytų kiek įmanoma minimalų neigiamą, nepageidaujamą poveikį asmeniui“[47]. „Konstitucinis Teismas ne vienoje konstitucinės justicijos byloje yra apibrėžęs šio principo esmę ir reikšmę“[48]. EŽTT sukūrė jį, siekdamas įvertinti valstybių veiksmus, kuriais varžomos žmogaus teises ir laisvės. EŽTT praktikos analizė parodė, kad EŽTT naudojasi proporcingumo principu kaip subalansavimo mechanizmu interesų balansui nustatyti, suteikiant efektyvumą Konvencijai kaip visumai, ginančiai žmogaus teises[49]. „Valstybė siekdama apsaugoti tam tikrus gėrius, iš esmės nedraudžia varžyti teisės subjektų teisių, laisvių arba interesų, tačiau jeigu jau taip daroma, visa tai turi būti teisėta, pagrįsta ir subalansuota“[50]. „*James, Wells and Lee v. The United Kingdom* byloje EŽTT, apibendrinęs ankstesnę praktiką, išskyrė keturis dalinai persidengiančius principus, pagal kuriuos vertinama, ar laisvės atėmimas nebuvo savavališkas: pirma, valstybės institucijų ar pareigūnų veiksmuose neturi egzistuoti blogos valios ar apgaulės; antra, tiek sprendimas dėl asmens sulaikymo, tiek ir šio sprendimo vykdymas turi griežtai atitikti EŽTK 5 str. 1 d. numatytus tikslus; trečia, turi egzistuoti ryšys tarp laisvės atėmimo pagrindo ir sulaikymo vietos bei sąlygų; ketvirta, turi egzistuoti proporcingumas tarp apribojimo pagrindo ir konkretaus sulaikymo“[51].

Trumpai apibendrinant proporcingumo principo svarbą, galima teigti kad ir esant būtinybei taikyti suėmimą, teisėsaugos institucijos turi užtikrinti, kad suėmimo skyrimo pasekmės atitiks baudžiamojo proceso keliamus tikslus, jeigu jų negalima pasiekti taikant švelnesnes kardomąsias priemones.

EŽTT savo praktikoje nuolat akcentuoja kokiais bendrais principais dėl EŽTK 5 str. turi būti vadovaujamasi skiriant ar tęsiant suėmimą. Nacionaliniai teismai taip pat turi laikytis EŽTT nustatytų kriterijų, priimdami sprendimus dėl suėmimo skyrimo ar pratęsimo, turi argumentuotai pagrįsti savo sprendimą, detaliai išnagrinėti esančius suėmimo pagrindus pagal konkrečios bylos

[46] Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-807-485/2018.
[47] Raimundas Jurka ir kt. *Baudžiamojo proceso principai* (Vilnius: Eugrimas, 2009), 153.
[48] *Ibid,* 152.
[49] Egidijus Losis, *supra* note, 26:49.
[50] Raimundas Jurka ir kt., *op. cit.,* 42:152.
[51] Erika Leonaitė, „Proporcingumo principas Europos Žmogaus teisių teismo jurisprudencijoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S) Vilnius, 2013), p. 219.

aplinkybes. EŽTT ne kartą yra nurodęs, jog „suėmimas gali būti pateisinamas tada, kai yra konkrečių požymių, kad to iš tikrųjų reikalauja viešasis interesas, kuris, nepaisant nekaltumo prezumpcijos, turi prioritetą prieš asmens laisvės gerbimo taisyklę (2000 m. liepos 31 d. sprendimas, priimtas byloje *Barfuss prieš Čekijos Respubliką*; 2000 m. gruodžio 21 d. sprendimas, priimtas byloje *Jablonski prieš Lenkiją* ir kt.)“.[52] EŽTT praktikoje nurodoma, kad pateikiama informacija, turi būti tokia, kad nešališkam asmeniui nebūtų abejonės, jog atitinkamas asmuo galėjo padaryti nusikalstamą veiką.

Teismai priimdami sprendimus dėl suėmimo paskyrimo ar pratęsimo, savo sprendimuose akcentuoja EŽTT formuojamą praktiką, kokiais kriterijais vadovaujantis suėmimą skirti būtina, o kada galima paskirti alternatyvias, švelnesnes kardomąsias priemones. Pasisakydamas dėl suėmimo ir jo termino pagrįstumo, EŽTT yra nurodęs, kad „įvertinti, ar sprendimui dėl suėmimo priimti buvo pateikta pakankamai įrodymų, pirmiausia turi nacionalinės valdžios institucijos, būtent teismai. Taip pat EŽTT pripažįsta, kad suėmimo pagrindas yra pagrįstas įtarimas, kuris suprantamas kaip esantys (paaiškėję) faktai ar informacija, kurie pakankami objektyviam stebėtojui susidaryti nuomonę, jog įtariamasis gali būti padaręs nusikalstamą veiką. Vis dėlto, besitęsiant suėmimui, tik pagrįsto įtarimo griežčiausiai procesinės prievartos priemonei taikyti nepakanka, nes turi būti kiti pagrindai suėmimui taikyti. Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktas turi būti aiškinamas kartu su 5 straipsnio 3 dalimi“[53].

Suėmimo būtinumą ir švelnesnių kardomųjų priemonių neefektyvumą, puikiai atspindi pateikiama Lietuvos apeliacinio teismo nutartis. Joje teigiama, „Kadangi A. L. kaltinamas dalyvavęs pataisos įstaigoje veikusio nusikalstamo susivienijimo veikloje, tai leidžia spręsti apie jo įtaką ir padėtį prieš kitus nuteistuosius (bylos liudytojus, nukentėjusiuosius, kitus kaltinamuosius), bei rodo, kad jis turėtų realią galimybę įtakoti teisiamajame posėdyje neapklaustų asmenų parodymų turinį. Tokios aplinkybės atskleidžia riziką, kad A. L., būdamas nesuimtas, t. y. sugrąžintas tęsti bausmės atlikimo į pataisos įstaigą, pats ar per kitus asmenis, gali imtis veiksmų, siekdamas paveikti liudytojus, nukentėjusiuosius ar kitus kaltinamuosius. Šiuo metu baudžiamojoje byloje įrodymų tyrimas dar nėra pradėtas, liudytojai, nukentėjusieji, kiti kaltinamieji dar nėra apklausti. <...> suėmimo terminas pratęstas BPK 122 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose numatytais pagrindais, t. y. pagrįstai manant, kad jis trukdys procesui bei darys BPK 122 straipsnio 4 dalyje nurodytus naujus nusikaltimus <...> Šioje proceso stadijoje egzistuoja realus pavojus, kad, paleistas iš suėmimo ir grąžintas į pataisos namus tęsti bausmės atlikimo,

[52] Vilniaus apygardos teismo nutartis, *supra* note, 7.
[53] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 9 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-388-2007.

kaltinamasis A. L. gali imtis veiksmų, kuriais sieks trukdyti tiesos nustatymui byloje bei daryti naujus nusikaltimus.“[54].

Pateiktoje nutartyje matome, kad proporcingumo principo keliami reikalavimai atitinka pateiktą situaciją, kitokiomis kardomosiomis priemonėmis nepavyktų apginti viešojo intereso, griežčiausia kardomoji priemonė – suėmimas, palikta nepakeista.

EŽTT vienoje iš naujesnių bylų *Wrona prieš Lenkiją* (pareiškimo Nr. 29345/09, 2015 m. kovo 10 d. sprendimas) apibendrino ir kitose bylose, susijusiose ir su organizuotu nusikalstamumu, taikomo suėmimo pagrįstumo vertinimo aspektu suformuotą EŽTT praktiką (bylos *Kudla prieš Lenkiją, pareiškimo Nr. 30210/96; Bąk prieš Lenkiją, pareiškimo Nr. 7870/04; McKay prieš Jungtinę Karalystę, pareiškimo Nr. 543/03* ir kt.). EŽTT pakartojo, kad „pagrįstas įtarimas dėl sunkių nusikalstamų veikų padarymo iš pradžių gali pateisinti suėmimą. Taip pat būtinybė surinkti didelį kiekį įrodymų ir nustatyti kiekvieno iš kaltinamųjų, dalyvavusių nusikalstamoje grupuotėje, atsakomybę sudaro pateisinamą pagrindą pradiniam suėmimui“[55]. Tokia EŽTT pateikta praktika pateisiną suėmimo skyrimą pradžioje, tačiau vėliau teismai turi argumentuotai nurodyti kokios aplinkybės pateisina suėmimo pratęsimą. EŽTT cituojamoje byloje aiškiai apibrėžė laikotarpį, kuriuo „suėmimas gali būti pateisinamas įvardintais pagrindais, t. y. siekiu užtikrinti tinkamą proceso eigą – laikotarpiu, kuris reikalingas užbaigti tyrimą, surašyti kaltinamąjį aktą ir išklausyti kaltinamųjų bei svarbiausių liudytojų *(„key witnesses“)* parodymus. <...> Šioje byloje Teismas pripažino, kad Lenkijos institucijos tokiais pagrindais galėjo pateisinti pareiškėjo suėmimą 2 metų, 11 mėnesių ir 15 dienų laikotarpiui, o po to, šiems pagrindams išnykus, suėmimą pakeitė švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis“[56].

Apibendrinant suėmimo būtinumą, atsižvelgus į EŽTT praktiką, proporcingumo principo reikšmę, galima teigti, kad kiekvienu individualiu atveju turi būti itin atidžiai tikrinamos visos aplinkybės, kiekvienas sprendimas, susijęs su žmogaus teisių suvaržymu, turi būti kruopščiai tikrinamas, ar toks suvaržymas nebus per griežtas, ar BPK keliami tikslai negali būti pasiekti kitomis, švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis, kurios ne taip stipriai varžo asmens laisvę. Taikant suėmimą turi būti išanalizuotas visas kompleksas aplinkybių. Tik įvertinus visas aplinkybes priimtas sprendimas gali būti teisingas ir pateisinti keliamus tikslus. Priešingu atveju, neišvengiamas žmogaus teisių ir laisvių pažeidimas, o ypač, kai nepagrįstai paskiriama pati griežčiausia kardomoji priemonė –suėmimas. Suėmimas dėl sunkių nusikalstamų veikų kaip teigia EŽTT pateisinamas tik pradžioje, vėliau teismai turi argumentuotai nurodyti ar egzistuoja

[54] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-277-387/2018.
[55] Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-67-177/2017.
[56] *Ibid.*

aplinkybės pateisinančios suėmimo pratęsimą, nes kuo asmuo ilgiau būna suėmime, tuo pagrindų motyvai turi mažėti.

2.2. Suėmimo skyrimo sąlygos.

Suėmimo skyrimo sąlygos ir pagrindai reglamentuoti BPK 122 str., sąlygos 7-8 dalyse, o pagrindai aptarti 1-6 dalyse. Suėmimas gali būti skiriamas esant abejoms sąlygoms ir egzistuojant bent vienam iš pagrindų. Autorės nuomone, siekiant atskleisti griežčiausios kardomosios priemonės dažnumo skyrimo priežastis, būtina itin detaliai nagrinėti ne tik įstatyme formaliai nurodytas skyrimo sąlygas ir pagrindus, bet ir naujausią teismų praktiką, kurioje geriausiai atsispindi esama situacija.

Įstatymų leidėjas suėmimo skyrimui procesiniame įstatyme numatė privalomas suėmimo skyrimo sąlygas. „Suėmimui keliamos šios privalomos sąlygos:
1) Turi būti pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką;
2) Suėmimą galima skirti tik tuo atveju, jei švelnesnėmis alternatyvomis neįmanoma pasiekti to paties tikslo;

3) Už nusikalstamą veiką yra numatyta griežtesnė nei vienerių metų laisvės atėmimo bausmė“[57].

BPK 121 str. 2 d. įtvirtinta nuostata, kad „kardomoji priemonė gali būti skiriama tik tuomet, kai yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad įtariamasis padarė nusikalstamą veiką“[58]. „Tai universali sąlyga bet kokiai kardomajai priemonei skirti“[59]. „Suėmimo, kaip ir kitų kardomųjų priemonių, privaloma sąlyga *(conditio sine qua non)* yra duomenų, leidžiančių manyti, kad kaltinamasis galėjo padaryti nusikalstamas veikas, pakankamumas“[60]. Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punkte[61] taip pat nurodoma, kad „asmuo turi būti pagrįstai įtariamas padarius nusikaltimą ar kai pagrįstai manoma, kad jis gali pabėgti“. Ši sąlyga nustatyta visose teisės sistemose, nors formuluojama ir skirtingai, tačiau esmė atitinka Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktą. Žvelgiant į užsienio valstybes, matome, kad „Prancūzijoje tokia taisyklė kyla iš BPK 63 straipsnio 2 dalies ir 105 straipsnio bendro interpretavimo ir iš teisės praktikos. Tačiau dažniau įstatymų leidėjai vartoja griežtus posakius: „rimtas įtarimas“ (Nyderlandai), „didžiulis įtarimas“ (Vokietija), „ypač dideli įtarimai“ (Danija), „rimti kaltės požymiai“ (Belgija, Graikija, Italija)“[62].

---

[57] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *supra* note, 4:18.
[58] Baudžiamojo proceso kodekso komentaras, *supra* note, 27:307.
[59] Gediminas Bučiūnas ir Edita Gruodytė, *supra* note, 14:152.
[60] Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugpjūčio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-296-626/2018.
[61] Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841.
[62] Jean Pradel, *Lyginamoji baudžiamoji teisė,* (Vilnius, 2001), 460.

„Šiuo aspektu EŽTT praktikoje laikomasi pozicijos, kad, nors „pagrįsto įtarimo“, jog asmuo įvykdė nusikaltimą egzistavimas yra *conditio sine qua non* suėmimo taikymui, po tam tikro laiko vien šio pagrindo nebepakanka, ir nurodomos keturios priežastys, galinčios pateisinti tolesnį suėmimo taikymą: grėsmė, kad įtariamasis neatvyks į teismą; imsis veiksmų, trukdančių teisingumo vykdymui; vykdys kitus nusikaltimus; sukels neramumus visuomenėje“[63].

Aptariant sąvokas dėl „duomenų pakankamumo“ ar „pagrįsto įtarimo“ sprendžiant kardomosios priemonės reikalingumą, matome, kad nesant „pakankamai duomenų“ kriterijaus, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, negalima skirti suėmimo. Kalbant apie duomenų pakankamumą, kyla klausimas, kiek duomenų esant, galima laikyti, kad jų yra pakankamai. Kaip nurodoma Lietuvos Aukščiausio Teismo (toliau – LAT) apžvalgoje, „teisėjas, spręsdamas kardomosios priemonės paskyrimo klausimą, privalo patikrinti, ar pateiktoje medžiagoje yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad būtent įtariamasis padarė nusikalstamą veiką“[64]. Kaip matome iš Senato nutarimo, duomenų pakankamumo požymis, paliekamas spręsti teismui, tačiau detaliai nedetalizuojama kokia apimtimi tai turi būti daroma. Teismų praktikoje nurodoma, kad „duomenų pakankamumo kriterijus yra vertinamasis“[65]. Teisės doktrinoje nurodoma, kad „vertinamasis požymis neatsiejamas nuo teisės taikytojo teisinės sąmonės“[66]. Apibendrinant duomenų pakankamumo požymį, pastebima, kad nėra aiškių kriterijų kiek duomenų galima laikyti, kad yra pakankamai, tai paliekama spręsti suėmimo skyrimo klausimą sprendžiančiam teismui, pasikliaujant jo suvokimu.

Analizuojant teismų nutartis, pastebima, kad duomenų pakankamumas jose motyvuojamas ne vienodai, dažniausiai paminint abstrakčiai. Šiaulių apygardos teismo nutartyje nurodoma, kad „tikrinamuoju atveju ši baudžiamoji byla nagrinėjama teisme, teismas tiria surinktus įrodymus, jų pakankamumas kaltinant M. G. teisėjų kolegijai nekelia abejonių, šio ginčo nekelia ir pats M. G., todėl konstatuojama, kad ir ši įstatyme numatyta sąlyga yra tinkamai nustatyta, procesinių pažeidimų nepadaryta”[67]. Panevėžio apygardos teismas nurodo: „<...> vertinant pateiktus duomenis matyti, kad kaltinamojo kaltė, visų pirma grindžiama nukentėjusios parodymais, be to, paties kaltinamojo ikiteisminio tyrimo metu pateiktais paaiškinimais, kuriais jis savo kaltės neneigia. Taigi manyti, kad kaltinamasis galėjo padaryti jam inkriminuojamą veiką ir taikyti I. I. kardomąją priemonę, pagrindas yra“[68].

[63] Erika Leonaitė, *supra* note, 45:211.
[64] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 7 d. nutarimas Nr. 50 „Dėl teismų praktikos skiriant suėmimą ir namų areštą arba pratęsiant suėmimo terminą“.
[65] Vilniaus apygardos teismo 2017 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-392-518/2017.
[66] Paulius Veršekys, „Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S) Vilnius, 2013), p. 96.
[67] Kauno apygardos teismo 2018 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-807-485/2018.
[68] Panevėžio apygardos teismo 2018 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-189-768/2018.

Kaip matome pateiktose nutartyse teismai ne itin detaliai aptaria duomenų pakankamumą, perleidžiant atsakomybę bylą nagrinėjančiam teismui, tik abstrakčiai paminint, kad teismui duomenų pakankamumas abejonių nekelia, arba pasitikint prokuratūros surinkta ir pateikta medžiaga su kaltinamųjų, liudytojų parodymais, detaliau nesigilinant į nusikaltimo aplinkybes, nors EŽTT savo praktikoje yra aiškiai nurodęs, kad „nutartyse dėl suėmimo išdėstyti argumentai negali būti „bendri ir abstraktūs“[69]. Kartais pasitaiko atvejų, kad suėmimo skyrimo ar pagrįstumo klausimą nagrinėjantis teismas visiškai pasitiki kaltinamojo akto duomenimis, neanalizuodami ar pateiktų duomenų pakanka patvirtinti nusikalstamos veikos padarymą. Vilniaus apygardos teismo nutartyje nurodoma, kad „Nagrinėjamoje byloje tokį manymą formuoja teismui pateiktame kaltinamajame akte nurodyti duomenys <…> šių duomenų visuma išvadai apie nusikalstamų veikų padarymo galimybę yra pakankama. Iš kaltinamojo D. P. skundo argumentų matyti, kad jis nesutinka su byloje surinktais duomenimis apie jam inkriminuojamas veikas”[70]. Taip pat Kauno apygardos teismo nutartyje visiškai nesukonkretinama kokie duomenys leidžia manyti kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, nurodoma, kad „pridėtas kaltinamasis aktas, kuriame užfiksuoti duomenys apygardos teismui leidžia spręsti, kad nagrinėjamu atveju byloje yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad D. B. galėjo padaryti jam inkriminuojamas nusikalstamas veikas”[71]. Taip pat teismų praktikoje pasitaiko nutarčių, kai visiškai nėra motyvuojama kokie duomenys leidžia pagrįstai manyti, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką. „Susipažinus su teismui pateikta bylos medžiaga, matyti, kad Marijampolės apylinkės teismo Vilkaviškio rūmai padarė pagrįstą išvadą, kad byloje yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad kaltinamasis galėjo padaryti jam inkriminuojamą nusikalstamą veiką”[72], „Patikrinus teismui pateiktą bylos medžiagą, kiek tai susiję su kardomosios priemonės – suėmimo paskyrimo ir jo termino nustatymo pagrįstumu, teisėjų kolegija daro išvadą, kad byloje tokių duomenų yra pakankamai”[73], taip teigiama Kauno apygardos teismo ir Panevėžio apygardos teismo nutartyse, kuriose matome, kad net neužsimenama apie konkrečias aplinkybes, kurios galėtų pagrįsti kaltinimą. EŽTT sprendime *S., V. and A. v. Denmark* nurodoma priešingai, ”kardomasis kalinimas (suėmimas) negali būti laikomas savavališku, jei nacionalinis teismas pateikė tam tikrų priežasčių, pateisinančių tęstinį sulaikymą, nebent pateiktos priežastys buvo labai lakoniškos ir nenurodė jokios teisinės nuostatos, kuri būtų leidusi pareiškėjo sulaikymą“[74]. Esant tokiai formuojamai

[69] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *supra* note, 54:32.
[70] Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-338-1020/2018.
[71] Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-752-810/2018, Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-742-634/2018.
[72] Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-724-810/2018.
[73] Panevėžio apygardos teismo 2018 m. rugpjūčio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-156-581/2018.
[74] Sprendimas byloje *S., V. and A. v. Denmark* (peticijos nr. 35553/12, 36678/12 , 36711/12**)**, 2018 10 22, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187391.

praktikai, nacionaliniai teismai turi itin detaliai aptarti duomenų pakankamumą ir suėmimą pateisinti, kadangi priešingu atveju gali būti pripažįstama Konvencijos pažeidimu.

„Baudžiamojoje byloje esantys duomenys, t. y. nukentėjusiojo A. G., liudytojos G. G. parodymai, parodymų patikrinimo vietoje, asmens parodymo atpažinti bei asmens parodymo atpažinti pagal jo nuotrauką, kratos, apžiūrų protokolai ir kita baudžiamosios bylos medžiaga leidžia pagrįstai manyti, kad kaltinamasis V. S. galėjo padaryti jam inkriminuojamas nusikalstamas veikas“[75], „<...> byloje esantys duomenys, t. y. liudytojo R. Š. parodymai, kratų, apžiūrų, asmens parodymo atpažinti pagal jo nuotrauką, slapto sekimo protokolai, specialistų išvados <…>”[76], „<...> byloje esančių duomenų visuma – tarnybiniai panešimai, daiktų apžiūros protokolai, liudytojų parodymai, kita bylos medžiaga, leidžia pagrįstai manyti, jog kaltinamasis J. S. galimai padarė jam inkriminuojamas nusikalstamas veikas <...>”[77]. Tai tik kelios nutarčių citatos, patvirtinančios, kad teismų praktikoje labai daug nutarčių, kuriose pateikiamas šabloniškas argumentavimas, nurodant, kad liudytojų parodymai, tarnybiniai pranešimai, specialisto išvados leidžia pagrįstai manyti, kad kardomoji priemonė – suėmimas gali būti skiriama, nes yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad asmuo įvykdė nusikalstamą veiką, bet neišsiplečiant į detalų „pakankamų duomenų“ motyvavimą. Byloje Jėčius prieš Lietuvą yra nurodyta, kad „net ir tokiu atveju, kai yra pakankamai duomenų, jog būtent kaltinamasis yra padaręs nusikalstamą veiką, tai dar nėra pakankamas pagrindas skirti kaltinamajam griežčiausią kardomąją priemonę – suėmimą“[78]. Todėl tai tik patvirtina būtinybę, ne tik formaliai nutartyse išvardinti duomenis, patvirtinančius nusikalstamos veikos padarymą, bet pateikti argumentuotus duomenis, kurie nesukeltų abejonių.

Apibendrinant BPK 121 str. 2 d. įtvirtintą nuostatą, kad „kardomoji priemonė gali būti skiriama tik tuomet, kai yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad įtariamasis padarė nusikalstamą veiką, svarbų vaidmenį „duomenų pakankamumo“ nustatyme vaidina kardomąją priemonę skiriantis subjektas, kadangi nuo jo suvokimo, įsigilinimo į bylos aplinkybes ar tam tikrus duomenis priklauso ar pakanka duomenų paskirti labiausiai žmogaus teises varžančią kardomąją priemonę – suėmimą“. Aptarus pagrindinės sąlygos skirti suėmimą ar bet kokią kitą kardomąją priemonę egzistavimą, tikslinga išanalizuoti BPK 122 str. 7 ir 8 d. įtvirtintas sąlygas, reikalingas skirti griežčiausią kardomąją priemonę.

BPK 122 str. 7 d. nurodoma, kad „suėmimas gali būti skiriamas tik tais atvejais, kai švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis negalima pasiekti šio Kodekso 119 straipsnyje

[75] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-247-318/2018.
[76] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-240-495/2018.
[77] Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugpjūčio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-301-497/2018.
[78] Sprendimas byloje Jėčius prieš Lietuvą (peticijos nr. 34578/97), 2000 07 31, http://lrv-atstovas-eztt.lt/uploads/JECIUS_2000_sprendimas.pdf.

numatytų tikslų“[79]. Suėmimo skyrimo dažnumą geriausiai iliustruoja Informatikos ir ryšių departamento pateikta 2016-2018 metų statistika: vidutiniškai suėmimų per metus paskirta 600. Kitų kardomųjų priemonių apie 9000, iš jų užstatas skirtas 100 kartų, namų areštas – 24 kartus per metus, daugiausia skirtas raštiškas pasižadėjimas neišvykti – 7350 kartų[80]. „Nuo 2015 m. sausio 1 d. buvo numatyta nauja kardomoji priemonė – „intensyvi priežiūra““[81]. Intensyvią priežiūrą galima paaiškinti, kaip namų areštą su elektroniniu stebėjimu. Intensyvi priežiūra 2017 metais taikyta 153 kartus, o pareiga neišeiti iš namų tam tikru laiku, jei tai nesusiję su darbu ar mokymusi, stebima 603 asmenys[82]. 2015 m. birželio 25 d. taip pat buvo priimtos reikšmingos BPK pataisos[83], kuriomis siekiama skatinti alternatyvų suėmimui taikymą. Kaip matome iš pateiktos statistikos artimiausios suėmimui alternatyvios priemonės pagal savo pobūdį, taikomos ganėtinai retai, nors BPK numato prievolę tai daryti. Sprendime Jablonski prieš Lenkiją EŽTT taip pat nurodo, kad „valdžios institucijos nuspręsdamos ar asmeniui turi būti taikomas suėmimas, turi apsvarstyti alternatyvias priemones“[84]. Šie skaičiai parodo, kad kardomoji priemonė – suėmimas, praktiškai suvokiama kaip pagrindinė griežčiausia kardomoji priemonė, o kitos švelnesnės kardomosios priemonės naudojamos tik išimtiniais atvejais.

ŽTSI savo 2012 m. atliktame tyrime nurodo, kad „<...> teismas, priimdamas nutartį skirti ar pratęsti suėmimą, joje turi tinkamai motyvuoti, kodėl tų pačių tikslų negalima pasiekti taikant švelnesnes priemones. Deja, praktikoje šio principo nėra laikomasi: teismai priimdami nutartis dažnai tiesiog nurodo, kad švelnesnės priemonės nėra tinkamos, plačiau šio sprendimo nemotyvuodami, arba švelnesnių priemonių tinkamumo apskritai nesvarsto“[85].

Kadangi tyrimas atliktas prieš keletą metų ir turint omeny, kad 2015 m. buvo atliktos BPK pataisos, autorės nuomone tikslinga nagrinėti naujausią teismų praktiką ir išsiaiškinti ar teismai laikosi EŽTT praktikos ir pakankamai detaliai motyvuoja suėmimo sąlygų egzistavimą, skirdami suėmimą, o ne tik abstrakčiai nurodo, kad jos egzistuoja. Šiaulių apygardos nutartyje nurodoma, kad „<...> V. R. asmenybę apibūdinančios aplinkybės (anksčiau teistas, baustas administracine tvarka, nedirbo), <...> (inkriminuojamos trys nusikalstamos veikos, iš kurių dvi priskiriamos apysunkiams nusikaltimams, viena - nesunkiems nusikaltimams), leidžia susiformuoti teisėjų

[79] Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra* note, 23:122 str. 7 d.
[80] Informatikos ir ryšių departamentas, *supra* note, 10.
[81] Baudžiamojo proceso kodekso 71, 75, 120, 121, 126, 132, 139, 179, 183, 218, 219, 233, 236, 261, 273, 279, 285, 286, 317, 319, 426, 427, 428, 429, 432 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 131-1, 430-1 straipsniais įstatymas, *supra* note, 5.
[82] Kalėjimų departamentas prie LR teisingumo ministerijos, Veiklos organizavimo ir kontrolės valdybos specialistės pateikti duomenys pagal užklausą.
[83] Baudžiamojo proceso kodekso 121, 123, 125, 126, 127, 130, 131 ir 181 straipsnių pakeitimo įstatymas, *supra* note, 6.
[84] Sprendimas JABŁOŃSKI v. POLAND (peticijos nr. 33492/96), 2000 12 21, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59096.
[85] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Sulaikymo ir suėmimo reglamentavimas Lietuvoje*. Vilnius, 2012.

kolegijos vidiniam įsitikinimui, kad nagrinėjamu atveju nėra pagrindo V. R. skirti kitą švelnesnę kardomąją priemonę ir (ar) jų kompleksą (BPK 122 str. 7 d.)"[86]. Kauno apygardos teismo nutartis galima sakyti analogiško pobūdžio, joje nurodoma „<...> įstatymų leidėjas nustatęs griežčiausią 6 metų laisvės atėmimo bausmę. Taigi, suėmimo aktuali sąlyga (BPK 122 straipsnio 8 dalis) išpildyta"[87], nors skundu apeliantas prašė pakeisti suėmimą į švelnesnes kardomąsias priemones, apie galimybę tai padaryti, nutartyje užsiminta nebuvo. "Iš suimtajam pateikto kaltinimo matyti, kad jis kaltinamas sunkaus ir apysunkio nusikaltimo padarymu, už jam inkriminuotas veikas sankcijose numatytos vienintelės bausmės rūšys – terminuotas laisvės atėmimas, taigi, yra BPK 122 straipsnio 8 dalyje nurodyta privaloma sąlyga, kuriai esant suėmimas gali būti taikomas"[88], iš Panevėžio apygardos teismo nutarties matome, kad teismas nurodo tik vieną egzistuojančią sąlygą, apie kitą net neužsimindamas, todėl tokiu atveju kyla klausimas ar tikrai suėmimas paskirtas teisėtai nepažeidžiant *ultima ratio* principo ir įstatymų? Kaip jau buvo minėta ankščiau, dažnu atveju teismai nutartyje tik šabloniškai perrašo BPK straipsnį, kaip šioje Kauno apygardos teismo nutartyje „<...> kadangi švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis, nesusijusiomis su kaltinamojo teisės į laisvę suvaržymu, nėra galimybės užtikrinti jo dalyvavimą procese, netrukdomą bylos nagrinėjimą bei užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms (BPK 119 straipsnis)"[89], tačiau nutartyje pasigendame motyvacijos, gręsianti 3 metų laisvės atėmimo bausmė (BPK 122 straipsnio 8 dalis), negali būti pagrindinė sąlyga taikyti suėmimą ir nemotyvuoti savo sprendimo. „Priešingai sprendime dėl suėmimo skyrimo turi būti pakankamai argumentuotas ir jame negali būti „stereotipiškų" formuluočių"[90]. Kitoje Kauno apygardos teismo nutartyje teismas švelnesnės kardomosios priemonės taikymo klausimą svarstė finansinės naštos pagrindu: „Nors griežčiausia kardomoji priemonė neabejotinai suvaržo A. S. teises, taip pat didesnę finansinę naštą dėl jam paskirtos kardomosios priemonės – suėmimo patiria ir valstybės biudžetas, tačiau vien tai nėra pakankamas pagrindas švelnesnės kardomosios priemonės nei suėmimas A. S. atžvilgiu taikymui <...> šiuo metu kaltinamajam paskirta kardomoji priemonė yra adekvati jo galimai padarytos nusikalstamos veikos pavojingumui, paskirta pagrįstai, esant baudžiamojo proceso įstatyme numatytiems suėmimo skyrimo pagrindams ir sąlygoms, nepažeidžiant BPK 119 straipsnio, 121 straipsnio, 122 straipsnio normų"[91], tačiau konkrečios esamai situacijai motyvacijos nutartyje pasigendama.

[86] Šiaulių apygardos teismo 2018 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-186-332/2018.
[87] Kauno apygardos teismo 2018 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-807-485/2018.
[88] Panevėžio apygardos teismo 2018 m. spalio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-198-350/2018.
[89] Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-767-493/2018.
[90] Sprendimas CABAŁA v. POLAND (peticijos nr. 23042/02), 2006 08 08, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76627.
[91] Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-724-810/2018.

Analizuojant paskutinę minimą nutartį susidaro įspūdis, kad teismai ne visada elgiasi taip kaip numato įstatymas, tačiau praktikoje sutinkama ir gerų pavyzdžių, kuriais reikėtų vadovautis, kaip pavyzdžiui „Panevėžio apygardos teismas, pakeisdamas kaltinamajam M. K. kardomąsias priemones – užstatą, įpareigojimą periodiškai registruotis policijos įstaigoje ir rašytinį pasižadėjimą neišvykti į suėmimą, nustatė tik BPK 122 straipsnio 7 dalyje įtvirtintą suėmimo skyrimo sąlygą <...> Tačiau teismas, kaltinamajam taikytas kardomąsias priemones pakeisdamas į suėmimą, nesilaikė BPK 121, 122 straipsnių reikalavimų, todėl nutartis negali būti laikoma teisėta ir pagrįsta“[92] nurodoma Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje. Apie galimybę taikyti alternatyvias suėmimui kardomąsias priemones detaliai aprašoma ir kitoje Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje: „<...> Atsižvelgiant į A. O. asmenybės pavojingumą (praeityje teistas, naujas nusikalstamas veikas kaltinamas padaręs laisvės atėmimo bausmės atlikimo metu pataisos namuose), galimai padarytų nusikalstamų veikų pavojingumą, pobūdį, sunkumą, mastą, šioje proceso stadijoje kita, švelnesne kardomąja priemone ar jų kompleksu, tame tarpe intensyvia priežiūra, namų areštu, iki 30 000 eurų užstatu, dokumentų paėmimu, rašytiniu pasižadėjimu neišvykti, BPK 119 straipsnyje numatyti tikslai nebūtų pasiekti <...>“[93].

Apibendrinant BPK 122 str. 7 d. įtvirtintą nuostatą, kad „suėmimas gali būti skiriamas tik tais atvejais, kai švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis negalima pasiekti BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų“, analizuodami teismų praktiką galime pastebėti, kad teismai suėmimą skiria, ar pratęsia dažniausiai net nesivadovaudami šia sąlyga, o ją nurodydami šabloniškai arba iš vis jos net nepaminėdami, nors įstatymas reikalauja, kad skiriant suėmimą turi būti nurodytos suėmimo skyrimo sąlygos. Teismai dažniausiai tik formaliai nurodo, kad neva svarstė galimybę taikyti švelnesnę kardomąją priemonę, tačiau iš esmės nenurodo teisinių argumentų kodėl, kaip pavyzdys, paskyrus intensyvią priežiūrą, užstatą, dokumentų paėmimą ir kt., vis dar nebūtų galima pasiekti BPK 119 str. numatytų tikslų ir asmens teisių suvaržymas yra pateisinamas EŽTK požiūriu bei neprieštarauja BPK normoms. Ankščiau minėto ŽTSI tyrimo išvados vis dar aktualios ir mažai kuo keičiasi, teismų praktikoje ir dabar egzistuoja daug nutarčių, kuriose nėra pakankamos motyvacijos dėl švelnesnių kardomųjų priemonių netaikymo, suėmimo būtinumo ir tik keliose nagrinėtose nutartyse pastebime, kad Lietuvos apeliacinis teismas atkreipia dėmesį į šią vyraujančią problemą ir nutartys motyvuojamos pagal EŽTT praktiką.

Paskutinė privaloma sąlyga norint skirti suėmimą įtvirtinta BPK 122 str. 8 d., t. y., kad „suėmimas gali būti skiriamas tik tiriant ir nagrinėjant bylas dėl nusikaltimų, už kuriuos baudžiamasis įstatymas numato griežtesnę negu vienerių metų laisvės atėmimo bausmę“[94].

[92] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-270-318/2018.
[93] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-251-202/2018.
[94] Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra* note, 72:122 str. 7 d.

Galiojančio BK specialiojoje dalyje įtvirtinta 216 nusikalstamų veikų ir tik 20 iš jų sankcija mažesnė negu vieneri metai laisvės atėmimo. Taigi kaip matome, tik dėl 20 nusikalstamų veikų negalima svarstyti suėmimo klausimo. Šuo atveju negalime teigti, kad suėmimas gali būti skiriamas tik išimtiniais atvejais, nes kaip matome ši sąlyga suteikia galimybę suėmimą skirti dėl didžiosios daugumos nusikalstamų veikų, net nebandant numatyti kokia galutinė bausmė asmeniui gali būti paskirta, galbūt ji net nebus susijusi su laisvės atėmimo bausme. ŽTSI 2015 m. tyrimo ataskaitoje nurodoma, kad „<...> suėmimo skyrimas tais atvejais, kai laisvės atėmimo bausmė yra mažai ar visai nėra tikėtina, gali būti neproporcingas, kadangi suėmimo sąlygos prilygsta įkalinimui. Kita vertus, atvejai, kai kaltinamasis visą bausmę atlieka suėmime, dar prieš teismui paskelbiant galutinį nuosprendį, ir tuomet teismui priėmus sprendimą yra iš karto paleidžiamas į laisvę, taip pat kelia problemų – tokiais atvejais asmuo yra nubaudžiamas dar prieš pripažįstant jį kaltu“[95]. „Bylą perdavus teismui, suėmimas gali būti tęsiamas neribotą laikotarpį. Taigi, tai sudaro prielaidas asmens, kuris dar nėra pripažintas padaręs nusikalstamą veiką, laisvę suvaržyti neribotam laikotarpiui, kuris gali būti toks pat ar net ilgesnis nei jam gresianti laisvės atėmimo bausmė. Toks ilgalaikis asmens laisvės suvaržymas ne tik pažeidžia jo teisę į laisvę, bet ir paneigia bet kokią laisvės atėmimo bausmės prasmę: suėmimo laikotarpis yra įskaitomas į paskirtą laisvės atėmimo bausmę, todėl galima situacija, kai asmuo atlieka visą jam priklausančią bausmę dar prieš pripažįstant jį kaltu dėl atitinkamos nusikalstamos veikos“[96]. Puikus to pavyzdys atsispindi Vilniaus apygardos teismo sprendime „<...> procesas, pradėtas 2010 m. rugsėjo 17 d., dėl objektyvių priežasčių tęsėsi daugiau kaip penkerius metus, ir beveik visą šį laiką kaltinamasis buvo suimtas, laikomas kur kas griežtesnėmis – kalėjimo – sąlygomis, nei pataisos namuose <…> Į bausmę įskaityti A. Š. sulaikymo ir suėmimo laiką nuo 2010 m. lapkričio 2d. iki 2016m. gegužės 2d. ir laikyti jį atlikusiu bausmę”[97]. Grįžtant prie šios sąlygos problematikos, nagrinėdami teismų praktiką pastebime, kad teismai dažnu atveju tik lakonišku apsiriboja šios sąlygos įvardijimu nutartyje, plačiau nenagrinėdami esamos situacijos. Svarstant šios sąlygos būtinumą ir kokios priežastys įtakoja dažną suėmimo taikymą, pastebime, kad suėmimo atvejų skaičių būtų galima sumažinti, padidinus minimalią gręsiančią laisvės atėmimo bausmę. Tokį siūlymą buvo pateikęs ŽTSI 2015 m.: “<...> Todėl BPK įtvirtintas vienerių metų „slenkstis“ iš esmės neturi jokios pridėtinės vertės ir tėra tik simbolinis. Taigi toks BPK įtvirtintas reguliavimas sudaro galimybes griežčiausią kardomąją priemonę taikyti itin plačiai. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siūlytina apsvarstyti galimybę padidinti minėtąjį BPK 122 str. 8 d. įtvirtintą minimalios laisvės atėmimo bausmės reikalavimą, numatant, kad baudžiamasis įstatymas turi numatyti griežtesnę negu trejų

[95] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *supra* note, 66:44.
[96] Aušra Vingilė, *supra* note, 31:9.
[97] Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gegužės 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-12-256/2016.

metų laisvės atėmimo bausmę. Tokiu atveju suėmimo nebūtų galima skirti asmenims, kurie yra įtariami ar kaltinami nesunkaus nusikaltimo (Baudžiamojo kodekso 11 str. 3 d.) padarymu“[98]. Kol kas šiam pasiūlymui nėra pritarta, tačiau pritarimas jam sumažintų suėmimų skaičių, kadangi kaip minėta pačiame siūlyme, suėmimo nebūtų galima skirti už daugumą nusikalstamų veikų, kurių sankcijoje nurodyta mažesnė negu 3 metų laisvės atėmimo bausmė.

Apibendrinant suėmimo skyrimo sąlygų reglamentavimo ir taikymo praktikoje problematiką, galime daryti išvadą, kad „duomenų pakankamumo“ kriterijus vertinamas skirtingai. Vieni teismai nurodo tik formaliai, kad yra pakankamai duomenų, kiti atkartoja šabloniškus teiginius, kad pakankamumą galima pagrįsti liudytojų, nukentėjusiųjų parodymais ir pan., taip neįsigilinant į esamas aplinkybes. Kadangi įstatymas nenumato kaip turi būti vertinami duomenys, kiek jų turi būti, didžiausią vaidmenį „duomenų pakankamumo“ nustatyme vaidina kardomąją priemonę skiriantis subjektas, nes nuo jo situacijos suvokimo, priklauso ar bus taikoma griežčiausia kardomoji priemonė ar ne. Įtvirtinus BPK pareigą teismams svarstyti švelnesnių suėmimui kardomųjų priemonių taikymą skiriant suėmimą, jie tą daro nenoriai, ypač Apygardų teismai vis dar formaliai nurodo, kad BPK tikslų negalima pasiekti švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis, jų egzistavimo net neaptardami. Tačiau gerųjų pavyzdžių pastebima Lietuvos apeliacinio teismo nutartyse, kuriose arba nutartys naikinamos, nustačius pažeidimus arba taisoma padėtis ir nurodoma konkretūs faktai, kodėl netaikomos švelnesnės kardomosios priemonės. Trečioji aptarta būtinoji suėmimo skyrimui sąlyga parodo kodėl suėmimas vis dar taikomas ganėtinai dažnai, kitaip ir negalėtų būti, kadangi vienerių metų riba yra per maža žvelgiant į BK įtvirtintų nusikaltimų sankcijų dydžius, didžioji dauguma nusikaltimų atitinka šią nustatytą vienerių metų laisvės atėmimo ribą, todėl norint išvengti dažno suėmimo taikymo, pravartu didinti minimalią ribą.

2.3. Suėmimo skyrimo pagrindai.

BPK 122 str. 1 d. dalyje numatyti pagrindai, iš kurių bent vienas yra būtinas, kad kartu su egzistuojančiomis sąlygomis būtų galima paskirti suėmimą. Specialus šios kardomosios priemonės skyrimo pagrindas numatytas to paties straipsnio 5 dalyje – tai „prašymas išduoti asmenį užsienio valstybei arba perduoti Tarptautiniam baudžiamajam teismui ar pagal Europos

[98] Žmogaus teisių stebėjimo instituto siūlymas, „Dėl Baudžiamojo proceso kodekso 121, 123, 125, 126, 127, 130, 131, 181 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Nr. XIIP-109“, Nr. 102-P-23, 2015 m. birželio 3 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=je7i1t1yb&documentId=38a60570100a11e5b0d3e1beb7dd5516&category=TAK.

arešto orderį“[99]. Dėl ribotos darbo apimties, autorė darbe nenagrinės BPK 122 str. 5 d. numatyto pagrindo.

Autorės nuomonė suėmimo skyrimo pagrindai priskiriami prie vyraujančios problemos, kalbant apie suėmimą. Problema yra sprendimų skirti suėmimą motyvavimas. EŽTT yra aiškiai nurodęs, kad „nutartyse dėl suėmimo išdėstyti argumentai negali būti bendri ir abstraktūs“[100]. Analizuojant suėmimo taikymo aspektus nacionalinių teismų praktikoje, pastebima, kad teismai gana dažnai savo sprendimų itin plačiai nemotyvuoja arba motyvuoja netinkamai, nors tą privalo daryti, todėl tikslinga nagrinėti teismų praktiką ir patvirtinti arba paneigti šį teiginį.

2.3.1. Pagrindo „Bėgs (slėpsis)“ problematika.

Ilgą laiką teismų praktikos formavimuisi didelę įtaką darė LAT Senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 50 „Dėl teismų praktikos skiriant suėmimą ir namų areštą arba pratęsiant suėmimo terminą“[101]. Nutarime buvo išaiškinta, kad “vien tik gręsianti griežta laisvės atėmimo bausmė gali būti pakankamas pagrindas manyti, kad, būdamas laisvėje, asmuo gali bėgti, slėptis nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo”. Tačiau po kelerių metų LAT ne vienoje savo nutartyje nurodė, jog “tiesiogiai remtis Senato nutarimais nėra teisinio pagrindo, nes jie nėra bylų nagrinėjimo teisės šaltinis ir precedento reikšmę turi teismų sprendimai konkrečiose bylose”.

BPK įtvirtinti suėmimo pagrindai atitinka asmens laisvės apribojimo pagrindus, numatytus EŽTK[102]. „Manymas, kad įtariamasis bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo, grindžiamas atsižvelgiant į įtariamojo šeimyninę padėtį, nuolatinės gyvenamosios vietos turėjimą ar neturėjimą, darbo santykius, sveikatos būklę, ankstesnį teistumą, ryšius užsienyje ir kitas aplinkybes“[103]. „Šios aplinkybės iš dalies sutampa su BPK 121 str. 4 dalyje išvardintomis aplinkybėmis. <...> tai jokiu būdu nereiškia, kad skiriant suėmimą kitais pagrindais, nereikia vertinti BPK 121 str. 4 dalyje numatytų aplinkybių“[104]. Kaip nurodo G. Bučiūnas, „aplinkybių, kuriomis motyvuojamas šis pagrindas, sąrašas nurodytas BPK 122 str. 2 d. yra neišsamus“[105]. LAT aiškindamas šį suėmimo pagrindą, nukrypsta nuo EŽTT praktikos ir nutarime nurodo, kad „sankcijoje numatyta griežta laisvės atėmimo bausmė priskirtina „kitų aplinkybių“ kategorijai, ir kad jei remiantis minėta aplinkybe galima padaryti išvadą, kad asmuo bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo, tai tada jos gali pakakti tam asmeniui skirti

[99] Baudžiamojo proceso kodekso komentaras, *supra* note, 52:308.
[100] Vilniaus apygardos teismo nutartis, *supra* note, 7.
[101] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 7 d. nutarimas, *supra* note, 58.
[102] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *supra* note, 78:5.
[103] Gintaras Goda, ir kt., *supra* note, 33:229.
[104] Baudžiamojo proceso kodekso komentaras, *supra* note, 90:308.
[105] Gediminas Bučiūnas ir Edita Gruodytė, *supra* note, 53:154.

arba pratęsti suėmimą“[106]. EŽTT savo praktikoje nurodo, kad „tikimybė, jog įtariamasis bėgs ar slėpsis, negali būti matuojama remiantis vien jam gresiančios sankcijos griežtumu, bei turi būti vertinama atsižvelgiant ir į kitas reikšmingas aplinkybes“[107]. EŽTT savo praktika įpareigoja nacionalinius teismus vertinti ne tik gręsiančios griežtos laisvės atėmimo bausmės pagrindu, bet ir vertinti kitas svarbias aplinkybes, „kaip asmens turtas, charakterio bruožai, sąsajos su valstybe“, kaip nurodyta byloje *Cabala prieš Lenkiją*[108].

Puikus pavyzdys nacionaliniams teismams galėtų būti sprendimas byloje *Panahli prieš Azerbaidžaną*. Sprendime nurodoma, kad „pareiškėjas susitikimo metu su E. R. išreiškė nepasitenkinimą dėl automobilio ir pareikalavo grąžinti pinigus <...> nušovė E.R. <...> teismas leido suimti pareiškėją dviem mėnesiams <...> suėmimą argumentavo nusikalstamos veikos sunkumu, naujos veikos padarymu ir slapstymosi rizika. <...> prokuroras kreipėsi į teismą dėl pareiškėjo suėmimo termino pratęsimo dar vienam mėnesiui. Teismas prašymą tenkino ir terminą pratęsė. EŽTT pažymi, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai naudojo standartines formas (*standart template*), kai skyrė ir pratęsė pareiškėjo suėmimą. Ypač EŽTT atkreipia dėmesį, kad abu teismai apsiribojo tik suėmimo pagrindų abstrakčiu ir stereotipišku pakartojimu. <...> EŽTT daro išvadą, kad standartinių formuluočių vartojimas, kuriose tiesiog išvardinami suėmimo pagrindai, konkrečiai nenurodant pareiškėjo bylos faktinių aplinkybių ir remiasi nereikšmingais pagrindais <...> konstatuotina kaip Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies pažeidimas“[109].

Tačiau nors ir egzistuojant įpareigojimams, teismų praktikoje randama daug nutarčių, kurių motyvacija neatitinka minėtos EŽTT praktikos. Nutartyje nurodoma: „Griežčiausia kaltinamajam Ž. Š. gresianti bausmė – laisvės atėmimas iki aštuonerių metų. Nors nusikaltimų sunkumas ir gresianti griežta laisvės atėmimo bausmė nėra absoliuti sąlyga taikyti griežčiausią kardomąją priemonę – suėmimą, tačiau, kaip matyti iš skundžiamos nutarties turinio, Vilniaus apygardos teismas pagrįstai įvertino ir kitas BPK 122 straipsnio 2 dalyje nurodytas aplinkybes, t. y. kad Ž. Š. nesieja pakankamai tvirti socialiniai ryšiai (nevedęs, nedirba), praeityje teistas (teistumas išnykęs). Visuma nurodytų aplinkybių leidžia pagrįstai teigti, kad BPK 122 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatytą suėmimo taikymo pagrindą pirmosios instancijos teismas nustatė pagrįstai“[110]. Kitoje Vilniaus apygardos teismo nutartyje taip pat labiausiai išryškinama gręsianti griežta laisvės atėmimo bausmė: „Teismų praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, kad konkrečioje byloje realiai gresianti griežta laisvės atėmimo bausmė, BPK 122 straipsnio 1 dalies 1 punkto prasme,

[106] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 7 d. nutarimas, *supra* note, 93.
Sprendimas SMIRNOVA v. RUSSIA (peticijos nr. 46133/99, 48183/99), 2003 10 24, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61262.
[108] Sprendimas CABAŁA v. POLAND, *supra* note, 82.
[109] Sprendimas PANAHLI v. AZERBAIJAN (peticijos nr. 48255/11), 2017 10 19, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-177693.
[110] Vilniaus apygardos teismo 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-374-202/2016.

gali būti pripažįstama pagrindu taikyti suėmimą, nes tokioje situacijoje rizika, kad įtariamasis ar kaltinamasis, būdamas laisvėje, vengs baudžiamojo persekiojimo ir galimai bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo, yra pagrįsta ir didėjanti. Teismo įsitikinimu, įstatymų leidėjo numatyta ir prokuroro pasiūlyta bausmė gali būti bauginanti ir skatinanti vengti baudžiamojo proceso, todėl teismas įžvelgia BPK 122 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatytą kardomosios priemonės suėmimo pagrindą“[111]. Kaip matome iš Lietuvos apeliacinio teismo ir Vilniaus apygardos teismo nutarčių, gręsiančią ilgą laisvės atėmimo bausmę, galime įvardinti atskiru pagrindu, nes kitos aplinkybės nurodytos tik abstrakčiai, per daug į jas nesigilinant ir nedetalizuojant. Nors gręsianti griežta laisvės atėmimo bausmė nėra absoliuti sąlyga taikyti griežčiausią kardomąją priemonę, tačiau teismų praktikoje skiriant ir tęsiant suėmimo terminą išaiškinta, kad “nusikaltimo sunkumas ir įstatymo sankcijoje numatyta griežta laisvės atėmimo bausmė priskiriama BPK 122 straipsnio 2 dalyje vartojamai „kitų aplinkybių” sąvokai”[112]. Sprendime *Cabala prieš Lenkiją* EŽTT nurodo, kad „suėmimo skyrimo negalima pagrįsti vien tik galimos bausmės griežtumu“[113]. Kita Lietuvos apeliacinio teismo nutartis analogiška ankstesnei, tačiau joje teismas prieštarauja realiai egzistuojančioms svarbioms aplinkybėms ir jų nevertina, nors jos naudingos kaltinamajam. Nutartyje nurodoma, kad „M. P. J. kaltinamas padaręs labai sunkų nusikaltimą ir už šią nusikalstamą veiką numatyta griežta laisvės atėmimo bausmė, todėl tai leido teismui daryti išvadą apie M. P. J. ketinimus bėgti (slėptis) ir daryti naujus nusikaltimus. <…> nusikaltimo sunkumas ir įstatymo sankcijoje numatyta griežta laisvės atėmimo bausmė priskiriama BPK 122 straipsnio 2 dalyje vartojamai „kitų aplinkybių“ sąvokai. Jei remiantis šia aplinkybe galima daryti išvadą, kad asmuo bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo, jos gali pakakti tam, jog asmeniui būtų skirtas arba pratęstas suėmimas BPK 122 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatytu pagrindu. <…> M. P. J. turi nuolatinę gyvenamąją vietą, nors išsituokęs, gyvena su buvusia sutuoktine ir augina mažametį sūnų. Socialinių ryšių tvirtumą patvirtina tai, jog būdamas suimtas jis bendrauja su šeima ilgalaikių pasimatymų metu. Skundžiamoje nutartyje nepagrįstai nurodoma, jog nusikalstamos veikos buvo kaltinamojo pragyvenimo šaltinis. M. P. J. visą laiką dirbo pagal verslo liudijimą, savo pajamas deklaravo Valstybinei mokesčių inspekcijai. Tik prieš pat sulaikymą užsiregistravo darbo biržoje, lankė kursus ir įgijo papildomas vairuotojo kategorijas. M. P. J. padėdavo savo buvusiai sutuoktinei, dirbančiai pagal verslo liudijimą”[114], tačiau Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad “šios

[111] Vilniaus apygardos teismo 2017 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-241-1020/2017.
[112] Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 19 d. nutartis, *supra* note, 68.
[113] Sprendimas CABAŁA v. POLAND (peticijos nr. 23042/02), 2006 08 08, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76627.
[114] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-303-318/2018.

aplinkybės nėra esminės ir mažinančios bėgimo (slėpimosi) tikimybę, o nurodo, kad suėmimas skiriamas remiantis gręsiančios griežtos laisvės atėmimo bausmės pagrindu".

Tačiau praktikoje pasitaiko ir gerų pavyzdžių, kai nors ir gresia griežta laisvės atėmimo bausmė, tačiau teismo nuomone nėra būtina skirti suėmimą, ir pritaria gynėjo pozicijai, kad „<…> gręsianti griežta laisvės atėmimo bausmė už galimai įvykdytus sunkų ir labai sunkų nusikaltimus gali būti priskirta tik prie kitų aplinkybių, tačiau ji negali nusverti faktų, rodančių, kad dalis įstatyme numatytų aplinkybių yra palankios kaltinamajam. <...> kaltinamasis ilgą laiką gyveno ir dirbo užsienyje, tai leidžia daryti išvadą, kad jis turi ryšių užsienyje. <…> Už sunkaus ir labai sunkaus nusikaltimų padarymą baudžiamajame įstatyme numatytos tik griežtos laisvės atėmimo bausmės, o gresiančios bausmės griežtumas yra reikšmingas veiksnys vertinant pabėgimo pavojų. <…> A. P. nusikaltimus kaltinamas padaręs kelių valstybių teritorijose. Taigi kaltinamojo ryšių užsienyje turėjimas padidina jo pasislėpimo tikimybę. Skundžiamoje nutartyje atsižvelgta ir į tai, kad A. P. turi nuolatinę gyvenamąją vietą, yra vedęs, turi vaikų. Tačiau bylos duomenimis kaltinamasis iki sulaikymo nedirbo, Sodros duomenų bazės išraše nurodyta, kad duomenų apie A. P. draudėjus nėra, taigi jis oficialiai nedirbo ir legalių pajamų neturėjo. Be to, jis neturi nuosavybės teise priklausančio nekilnojamojo ar kito vertingo privalomai registruotino turto"[115]. Kitoje nutartyje nurodoma, kad „Apygardos teismas, <…> pernelyg sureikšmino nusikalstamos veikos, kurios padarymu kaltinamas M. K., sunkumą bei jam galimai gresiančios bausmės griežtumą,<…>. Nors M. K. kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką, priskiriamą sunkių nusikaltimų kategorijai, už kuriuos baudžiamasis įstatymas numato griežtą laisvės atėmimo bausmę, buvo anksčiau teistas (bet tai buvo daugiau nei prieš 12 metų, teistumai šiuo metu išnykę), tačiau šios aplinkybės negali būti vertinamos atsietai nuo byloje esančių faktinių duomenų apie kaltinamojo asmenybę <…>, vien nusikaltimo, kurio padarymu asmuo kaltinamas, sunkumas negali būti pagrindu taikyti griežčiausią kardomąją priemonę"[116]. Teismas išsamiai išnagrinėjęs visas bylos aplinkybes, nusprendė, kad gręsianti griežta laisvės atėmimo bausmė, negali būti pagrindiniu rodikliu taikyti suėmimą ir šioje proceso stadijoje paminėtų švelnesnių kardomųjų priemonių kompleksas bus efektyvus ir užtikrins BPK 119 straipsnyje keliamų tikslų įgyvendinimą. Šiai sąlygai vienbalsiu pritarė ir teisėjai atsakantys į anketinius klausimus[117].

Kitos aplinkybės, kurias vertina teismas skiriant suėmimą šiuo pagrindu – socialiniai ryšiai. Teismų praktika šiuo klausimu ganėtinai ne vienoda, aplinkybės dėl šeimyninės padėties, darbinių santykių vertinamos skirtingai. EŽTT sprendimuose pažymėta, jog „nuolatinės gyvenamosios vietos, darbinių ar šeimyninių ryšių neturėjimas nėra pakankamai svarbi priežastis taikyti

[115] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-300-1076/2018.
[116] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugpjūčio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-216-483/2018.
[117] Anketa, *supra* note, 39, lentelė Nr. 6.

suėmimą“[118], tačiau nacionaliniai teismai vis dar šias priežastis traktuoja kaip svarbias taikyti suėmimą. „I. I. <...> kaltinamas nesunkaus nusikaltimo padarymu, už kurio padarymą numatytos keturių rūšių bausmės, tame tarpe ir laisvės atėmimas iki 2 metų. <...> nėra saistomas stiprių socialinių ryšių, nes yra išsituokęs, niekur nedirba, jau kartą buvo paieškomas policijos pareigūnų, ne kartą teistas už analogiškų nusikaltimų padarymą, teistumas neišnykęs, <...> teismas, <...> turėjo pagrindo pagrįstai manyti, kad jis gali bėgti (slėptis) nuo teismo <...>“[119]. Arba „Bylos duomenimis, kaltinamasis R. D. yra nevedęs ir nedirba, todėl Lietuvoje jis nėra saistomas tvirtais socialiniais ryšiais. <…> ryšių kaltinamasis turi <…> – Norvegijos Karalystėje, kur gyvena jo sesuo. <...> kaltinamasis turi registruotą nuolatinę gyvenamąją vietą, nė viename ankstesniame baudžiamajame procese nesislapstė nuo ikiteisminio tyrimo, prokuroro, teismo bei nevengė bausmės atlikimo, tačiau šie duomenys neleidžia vienareikšmiškai spręsti, kad kaltinamasis nebėgs (nesislėps) nuo teismo”[120]. Dar vienoje nutartyje labai ribotai motyvuojamas autorės nagrinėjamas pagrindas, nurodoma, kad „teismas taip pat įvertino, jog kaltinamojo nesaisto itin tvirti socialiniai ryšiai <…> Bylos duomenimis R. Š. turi nuolatinę gyvenamąją vietą, iki suėmimo vertėsi individualia veikla, tačiau vien tokios aplinkybės neleidžia spręsti apie tvirtų kaltinamojo socialinių ryšių su Lietuvos Respublika turėjimą“[121].

Iš pateiktų pavyzdžių matome, kad teismai labai akcentuoja tai, kad asmuo nedirba, nevedęs ar išsituokęs, arba turi ryšių užsienyje, tai laikoma neigiamomis aplinkybėmis. Tokios aplinkybės negali būti laikomos pagrindinės svarstant „bėgs (slėpsis)“ pagrindą. Labai sudėtinga vertinti tokią skirtingą teismų praktiką, kadangi vienoje situacijoje teismas matydamas, kad asmuo dirba, turi nuolatinę gyvenamąją vietą, šeimą, vertina, kad vis tiek yra pagrindas manyti, kad jis gali “bėgti “slėptis”, o pagal kitą situaciją, netgi neturint šeimos ar darbo, teismo manymas nesikeičia, todėl lieka klausimas, kuo remiantis teismai esant skirtingoms aplinkybėms vertina vienodai arba savo motyvaciją nurodo formaliai, per daug neišsiplečiant į motyvus. Tačiau pasitaiko atvejų, kad ir esant daugeliui „neigiamų aplinkybių“ teismas priima kitokį sprendimą, kaip pavyzdžiui Vilniaus apygardos teismas, nutartyje nurodo: „A.V. įtariamas padaręs labai sunkų nusikaltimą <...> nuo 10 iki 15 metų. Įtariamasis deklaravęs gyvenamąją vietą Didžiojoje Britanijoje, ten ilgą laiką gyveno, užsiėmė individualia veikla. Įtariamasis nėra vedęs, Lietuvoje neturi pastovios gyvenamosios vietos, nekilnojamojo turto, nuolatinio darbo. <...> atvykęs į Lietuvą apsistoja ne pas artimuosius, o viešbučiuose, o tai leidžia abejoti ryšių su artimaisiais tvirtumu. <...> Aukštesnės instancijos teismas nurodo, kad dabartinėje ikiteisminio tyrimo

[118] Sprendimas byloje Sulaoja v. Estonia (peticijos nr. 55939/00), 2005 02 15, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68229.
[119] Panevėžio apygardos teismo 2018 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-189-768/2018.
[120] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugpjūčio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-219-317/2018.
[121] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-302-197/2018.

stadijoje tokie argumentai yra per menki ir neįtikina, kad įtariamasis bėgs ar slėpsis. Aplinkybė, kad įtariamasis atvykęs į Lietuvą negyvena pas gimines <...> yra pagrįsta spėlionėmis <...> ikiteisminis tyrimas nesiėmė veiksmų nustatyti kodėl taip yra. Europos Sąjungoje esant laisvam asmenų judėjimui, geram ir pigiam susisiekimui, įtariamasis bet kada gali grįžti į Lietuvą, o jam neatvykus pagal Europos arešto orderį gali greitai būti išduotas Lietuvai“[122]. Taigi matome, kad Vilniaus apygardos teismas išsamiai argumentavo kodėl suėmimo tęsti nereikia, kad žemesnės instancijos teismas nepagrįstai, o tik formaliai nurodė, kad egzistuoja BPK 122 str. 1 d. 1 punkte numatytas pagrindas. Kaip pastebime teismai vienodas aplinkybes traktuoja skirtingai, nėra vieningos praktikos ir dažnu atveju tokios aplinkybės kaip „nevedęs“, „nedirbantis“ ar „turintis ryšių užsienyje“ priskiriamos neigiamai charakterizuojančioms asmenį aplinkybėms ir sudarančios pagrindą traktuoti, kad egzistuoja pagrindas, kad dėl to asmuo gali „bėgti“ (slėptis).

Autorės nuomone, svarbu paminėti ir kitų aplinkybių problemiškumą. „Ryšiai užsienyje“ sprendžiant suėmimo klausimą išlieka svarbiu faktoriumi, patvirtinant pagrindo „bėgs“ (slėpsis) egzistavimą. Analizuojamoje teismų praktikoje nurodoma, kad „nusikalstama veika apima kelių valstybių teritoriją „<…> dėl nusikaltimų, vykdytų kelių valstybių teritorijose, o tai leidžia pagrįstai manyti, kad jis turi ryšių užsienyje, kuriais pasinaudodamas gali bėgti (slėptis) nuo teismo“[123] ir tai yra pagrindas manyti, kad asmuo bėgs (slėpsis). Arba „Tikimybę, kad G. Č. gali bėgti (slėptis) <...> sustiprina ir jo turimi ryšiai užsienyje. G. Č. kurį laiką gyveno Jungtinėje Karalystėje, tai leidžia daryti išvadą, jog suimtasis turi ryšių užsienyje. <...> Bylos duomenys patvirtina, kad kaltinamasis yra deklaravęs gyvenamąją vietą Lietuvoje, tačiau vien ši aplinkybė nėra pakankama vienareikšmiškai išvadai, kad jis būdamas laisvėje nebėgs (nesislėps) nuo teismo“[124]. Taip pat „tačiau jis turi ryšių užsienyje, Lietuvoje nedirbo, užsidirbti važiuodavo į užsienį“[125]. Kaip pastebime teismai dažnai net tokias aplinkybes, kaip darbas užsienyje, traktuoja kaip pabėgimo galimybę, nors kodėl būtent taip mano, nėra pasisakoma. Teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismai skirdami ar pratęsdami suėmimą konkrečiu atveju, motyvacijoje pasisako ne tik apie įtariamąjį/kaltinamąjį, bet ir artimus giminaičius, nurodydami, kad tai labai svarbios priežastys skirti/pratęsti suėmimą. Vilniaus apygardos teismo nutartyje nurodoma, kad „Teismas akcentuoja ir minimalius kaltinamojo socialinius ryšius – nors M. B. ir palaiko ryšius su savo motina, kuri sutinka jį priimti gyventi savo gyvenamojoje vietoje, nurodo, kad 4 metus iki suėmimo gyveno su savo drauge, su kuria ruošėsi susituokti, visgi jis yra nevedęs, nedirbantis, turi plačius ryšius užsienio valstybėse (Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje, Norvegijoje), kaltinamas nusikalstamų veikų padarymu, kurios vykdytos skirtingose užsienio valstybėse, be to, 2011-10-14

[122] Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. IBPS-V-1919686/2018.
[123] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-112-495/2018.
[124] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-90-318/2018.
[125] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-49-165/2018.

nuteistas už nusikaltimą slapstosi ir jo tėvas R. B. Nepaisant M. B. gynėjų nurodytų argumentų dėl kaltinamojo ryšių ES šalyse ir supaprastintos ekstradicijos pasislėpimo atveju, kaltinamojo ryšiai užsienyje yra labai svarbus veiksnys, lemiantis teismo įsitikinimą dėl M. B. galimybės slapstytis, o Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys su kitomis valstybėmis slapstymosi rizikos nemenkina. Pažymėtina, kad nors, kaip teigia kaltinamasis ir jo gynėjai, juo labai rūpinasi motina, o jis motinos nenori nuvilti, šios aplinkybės neatgrasė kaltinamojo nuo galimo nusikalstamų veikų darymo, šeimoje yra sėkmingų slapstymosi nuo bausmės pavyzdžių (nuo bausmės pasislėpęs kaltinamojo tėvas)“[126]. Analizuojant pastarąją nutartį, autorės nuomone, tokia teismo motyvacija negali būti vertinama kaip pavyzdinė. Nors teismas ir itin detaliai motyvavo savo nutartį pratęsti suėmimą, tačiau vertindamas pasislėpimo galimybę dėl turimų ryšių užsienyje, akcentuoja apie artimo žmogaus teistumą ir pasislėpimą nuo teisėsaugos institucijų, susiedamas tai su kaltinamojo galimybe slėptis, tai vertinama kaip spėjimas, o ne realūs faktai, leidžiantys teigti, kad M.B. elgsis taip pat kaip jo tėvas.

Tačiau, pasitaiko atvejų, kai teismas lanksčiai reaguoja į tai, kad užsienio valstybėse gyvena įtariamojo ar kaltinamojo tėvai ar broliai, seserys: „R. C. turi ryšių užsienyje, Anglijoje gyvena jo brolis, tačiau vien to nepakanka pagrįsti jo ketinimui nurodytoje užsienio valstybėje slėptis nuo teisėsaugos institucijų, be to, Jungtinė Karalystė yra Europos Sąjungos valstybė narė, kurioje galioja Europos arešto orderis”[127], taigi vėl pastebime skirtingas teismų nuomones ir šiuo klausimu, vieningos pozicijos ir praktikos nėra. Kai kurie teisėjai lanksčiau žiūri į ryšius užsienyje, nes supranta, kad šiais laikais, visi asmenys, turi vienokių ar kitokių ryšių užsienyje.

Pateisinama motyvacija, kad asmuo turi ryšių užsienyje, kai matome, kad jis yra užsienio šalies pilietis, nuolatos ten gyvena. Vertinant teisėjams pateiktos apklausos atsakymus, matome, kad socialinių ryšių vertinimas užsienio piliečių atžvilgiu skiriasi[128]. Teisėjų nuomone, asmens buvimas užsienio piliečiu, t. y. nuolatinės gyvenamosios vietos, socialinių ryšių, darbo neturėjimas Lietuvoje (bet šių faktų buvimas užsienio valstybėje) gali turėti įtakos sprendimui skirti/pratęsti suėmimą. Nors teisėjų manymu ši aplinkybė gali įtakoti skirti suėmimą, tačiau analizuojant teismų praktiką, pasitaiko ir priešingų nuomonių. Rusijos Federacijos piliečiui N. G. suėmimas pakeistas į dokumentų paėmimą ir pasižadėjimą neišvykti iš šalies, tačiau 2017-02-20 nutartimi ir šios kardomosios priemonės panaikintos paskiriant asmeniui 50 000 eurų užstatą. Teismas konstatuoja, kad “kaltinamasis ankščiau neteistas, yra vedęs ir susaistytas pakankamai tvirtais socialiniais ir šeimyniniais ryšiais, turi galimybę dirbti ir plėtoti darbinę veiklą Rusijos įmonėje ir tokiu būdu gauti legalias darbines pajamas pragyvenimui. <…> Bylos medžiaga nustatyta, kad kaltinamasis

[126] Vilniaus apygardos teismo 2018 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-243-891/2018.
[127] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 4 d. nutartis, *supra* note, 69.
[128] Anketa, *supra* note, 117, lentelė Nr. 10.

po jam taikytos kardomosios priemonės – suėmimo, nesislapstė nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir nevengė teisminio proceso, kviečiamas atvykdavo į teismo posėdžius"[129]. Kaip matome kalbant apie „ryšius užsienyje" teismų nuomonės išsiskiria, vieniems nepakanka aplinkybių, kad asmuo nuolatos gyvena Lietuvoje, o tik trumpam išvyksta į užsienio valstybes, o kitiems netrukdo netgi tai, kad asmuo užsienio pilietis.

Apibendrinant pirmąjį pagrindą, galima teigti, kad tai vienas iš pagrindinių pagrindų, dėl kurio skiriamas suėmimas. Dažniausiai jis skiriamas remiantis vien griežta gręsiančia laisvės atėmimo bausme, nurodant, kad tai nėra vienintelė aplinkybė skirti suėmimą, tačiau plačiau kitos aplinkybės ir nėra aptariamos, kas leidžia daryti išvadą, kad tai svarbiausias argumentas. Prie gręsiančios griežtos laisvės atėmimo bausmės dažnu atveju formaliai nurodoma asmens socialiniai ryšiai, o darbo ar šeimos neturėjimas dažnu atveju traktuojama kaip neigiamos aplinkybės, kuriomis remiantis skiriama griežčiausia kardomoji priemonė. Tačiau pastebima, kad teismų praktika šiuo klausimu nevienareikšmiška. Kartais teismams pakanka žinoti, kad asmuo nedirba, nevedęs ir tai laikoma pakankamu pagrindu traktuoti, kad asmuo gali bėgti (slėptis), o kartais ir asmens pastovus gyvenimas užsienyje ir šeimos neturėjimas nesukelia pagrindo manyti, kad egzistuoja BPK 122 str. 1 d. 1 p. pagrindas.

2.3.2. Pagrindo „Trukdys procesui" problematika.

Antrasis suėmimo skyrimo pagrindas įtvirtintas BPK 122 straipsnio 1 dalies 2 punkte – trukdys procesui. BPK 122 straipsnio 3 dalyje numatoma, kad „kai pagrįstai manoma, kad įtariamasis trukdys procesui, suėmimas gali būti paskirtas, jei yra duomenų, jog įtariamasis pats ar per kitus asmenis gali bandyti paveikti nukentėjusiuosius, liudytojus, ekspertus, kitus įtariamuosius, kaltinamuosius ar nuteistuosius arba sunaikinti, paslėpti ar suklastoti daiktus bei dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti teisme"[130]. Poveikio asmenims būdai nurodomi kaip „papirkimas, grasinimai pavartoti fizinę prievartą, šantažas, fizinės ar psichinės prievartos panaudojimo būdai, o poveikio tikslas yra naudingų, palankių parodymų davimas ar palankių tyrimo rezultatų pateikimas"[131]. „Teismų praktikoje pasitaiko klaidų motyvuojant šį pagrindą"[132], nors jo pagrindu suėmimas skiriamas rečiausiai.

ŽTSI atliktame tyrime iškėlė problemą, susijusią su šiuo pagrindu. Nurodoma, „kad rečiausiai praktikoje naudojamasi galimo trukdymo procesui pagrindu. Pripažįstama, kad šis pagrindas būna mažiausiai motyvuotas: dažniausiai pasitenkinama bendrai nurodant, kad asmuo gali susisiekti su liudytojais, slėpti reikalingus tyrimui dokumentus. Sutinkama, kad šio suėmimo

[129] Vilniaus apygardos teismo 2017 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-133-365/2017.
[130] Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra* note, 87:122 str. 3 d.
[131] Gediminas Bučiūnas ir Edita Gruodytė, *supra* note, 96:154.
[132] *Ibid.*

pagrindo aplinkybės dažniausiai būna tik formaliai įrašomos“[133]. Nurodoma, kad „tokia praktika netinkama, kadangi įtariamųjų laisvė suvaržoma vien formaliais pagrindais, neatsižvelgiant į individualias bylos aplinkybes“[134]. Tokia ydinga teismų praktika lemia, kad asmens laisvė suvaržoma neįsigilinant į aplinkybes, o pasikliaujant tik spėjimais. Suėmimas šiuo pagrindu turėtų būti skiriamas tik esant labai patikimai informacijai, kad įtariamasis ar kaltinamasis ketina kenkti procesui. Kaip nurodoma literatūroje, „suėmimo paskyrimas šiuo pagrindu proceso pradžioje dažnai būna visiškai suprantamas, tačiau ilgainiui toks pagrindas tampa vis mažiau įtikinantis ir ilga suėmimo trukmė juo negali būti pagrindžiama“[135]. Esant skirtingai nuomonei dėl šio pagrindo, autorės nuomone svarbu įsigilinti į teismų praktiką ir atskleisti kokia situacija yra šiuo metu, skiriant ar tęsiant suėmimą ir nurodant šį pagrindą jam paskirti, kokiais motyvais remiasi teismai.

Teismų praktikoje pasitaiko nutarčių, kuriose nurodoma, kad suėmimas paskirtas remiantis mūsų nagrinėjamu pagrindu, kaltinamajam neatvykus į teismo posėdžius, kaip nurodoma Kauno apygardos teismo nutartyje „kaltinamasis vengė atvykti į teismą, taip trukdė baudžiamosios bylos nagrinėjimui”[136] arba tik traktuojant, kad „išdėstytų aplinkybių visuma <...> leidžia manyti, kad kaltinamasis trukdys procesui“[137]. Pastarosios nutarties argumentacija, tik patvirtina ŽTSI atlikto tyrimo išvadas, nes nutartyje tik formaliai nurodyta, kad „trukdys procesui“, tačiau nei vienu sakiniu neužsiminta dėl ko teismas daro tokią išvadą. Arba šabloniškai nurodant, kad bandys paveikti liudytojus ar nukentėjusiuosius, nemotyvuojant detaliau esamų aplinkybių: „Šiuo metu baudžiamoji byla perduota nagrinėti teisiamajame posėdyje, tačiau įrodymų tyrimas byloje dar nėra pradėtas, nukentėjusysis, kiti kaltinamieji dar nėra apklausti. Tai, kad nukentėjusysis, liudytojai, kiti kaltinamieji buvo apklausti ikiteisminio tyrimo metu, nesuteikia pagrindo konstatuoti, kad suėmimo termino pratęsimo pagrindas, numatytas BPK 122 straipsnio 1 dalies 2 punkte, šiuo metu yra išnykęs“[138]. Kartais pasitaiko ir gana keistų teismų sprendimų, kaip nurodant, kad „Trukdymą procesui pirmosios instancijos teismas traktavo kaip kaltinamojo pasirodymą teisiamajame posėdyje esant neblaiviam“, tačiau Kauno apygardos teismo ši nutartis buvo pakeista, nurodant, kad „ši aplinkybė nesudaro BPK 122 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatyto suėmimo skyrimo pagrindo egzistavimo”[139].

Nors analizuojant teismų praktiką pastebima tendencija nemotyvuoti egzistuojančio pagrindo arba netinkamai jį traktuoti, tačiau galima rasti ir ganėtinai motyvuotų nutarčių dėl

[133] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *supra* note, 7:12.
[134] *Ibid.*
[135] Baudžiamojo proceso kodekso komentaras, *supra* note, 95:309.
[136] Kauno apygardos teismo 2018 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-818-290/2018.
[137] Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-21-361/2018.
[138] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-259-487/2018.
[139] Kauno apygardos teismo 2017 m. rugpjūčio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-734-478/2017.

trukdymo procesui. Kauno apygardos teismas nurodo: „kaltinamasis buvo eilę kartų pastebėtas prie nukentėjusiųjų namo, <...>, o sprendžiant iš 2017 m. kovo 13 d. nukentėjusiosios D. Ž. savanoriško daiktų, dokumentų pateikimo protokolu pateiktų duomenų, atvykęs prie nukentėjusiųjų namo, vien tik buvimu šalia kaltinamasis neapsiribojo – įžeidinėjo nukentėjusiuosius, jų atžvilgiu vartodamas eilę įžeidžiamo pobūdžio žodžių, taip baugindamas ir bandydamas juos paveikti, kas neabejotinai turėtų esminės įtakos A. K. inkriminuojamų nusikalstamų veikų objektyviam nagrinėjimui teisme“. Arba atsižvelgus į aplinkybes detaliai argumentuota, kad pagrindas neegzistuoja „Skundą nagrinėjantis teismas konstatuoja, jog byloje nėra jokių konkrečių ir pagrįstų duomenų apie tai, kad suimtasis galėtų trukdyti procesui – pats ar per kitus asmenis bandytų paveikti kitus proceso dalyvius arba sunaikinti, paslėpti ar suklastoti daiktus bei dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ar nagrinėti teisme. Dėl to šis suėmimo taikymo pagrindas iš skundžiamos nutarties šalinamas”[140].

Teismų praktikoje taip pat pasitaiko atvejų kai pagrindai tiesiog sumaišomi, jų net nebandant atskirti, o traktuojant kaip vieną pagrindą, kaip nurodyta Kauno apygardos teismo nutartyje „Pirmosios instancijos teismas pakeisdamas kaltinamajai paskirtą kardomąją priemonę – intensyvią priežiūrą į kardomąją priemonę – suėmimą, vadovavosi BPK 122 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatytu pagrindu, t. y. esant pagrįstam manymui, kad įtariamasis trukdys procesui“[141]. Kaip matome iš nutarties, joje nurodytas BPK 122 str. 1 d. 1 p. pagrindas, o akcentuojama, kad įtariamasis trukdys procesui, taigi darytina išvada, kad teismas supainiojo pagrindus, nes detalizuoja ne pabėgimo galimybę, o trukdymą procesui.

Apibendrinant šį suėmimo skyrimo pagrindą, galima teigti, kad jis iš tiesų naudojamas ganėtinai retais atvejais, analizuojant teismų praktiką nei vienoje analizuotoje nutartyje pagrindas „trukdys procesui“ nėra nurodytas kaip pagrindinis pagrindas skirti suėmimą, dažniausiai jis nurodomas su kitu pagrindu kartu, o kartais pasitaiko atvejų, kad pagrindai tiesiog sumaišomi. Ne retais atvejais teismai šį pagrindą nutartyje pamini abstrakčiai, nebandant detaliai motyvuoti kodėl jis egzistuoja, kokios aplinkybės tai lemia. Ko pasekoje aukštesnės instancijos teismai tokias nutartis naikina, arba šalina šį pagrindą kaip neegzistuojantį. Šis pagrindas turėtų būti pripažįstamas egzistuojančiu, tik esant konkretiems faktams, kai asmuo jau ėmėsi realių veiksmų, kurie gali būti konstatuotini kaip trukdymas procesui.

2.3.3. Pagrindo „Darys LR BPK 122 str. 4 d. nurodytus nusikaltimus“ problematika.

BPK 122 straipsnio 1 dalies 3 punkte numatytu pagrindu „suėmimas gali būti skiriamas arba pratęsiamas jo terminas, jeigu asmuo kaltinamas bent vieno iš BPK 122 straipsnio 4 dalyje

[140] Panevėžio apygardos teismo 2017 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-147-337/2017.
[141] Kauno apygardos teismo 2018 m. rugpjūčio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-692-245/2018.

nurodytų nusikaltimų padarymu, jei yra duomenų, jog asmuo, įtariamas padaręs vieną ar kelis labai sunkius ar sunkius nusikaltimus arba Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 178 straipsnio 2 dalyje, 180 straipsnio 1 dalyje, 181 straipsnio 1 dalyje, 187 straipsnio 2 dalyje numatytus apysunkius nusikaltimus, iki nuosprendžio priėmimo gali padaryti naujų labai sunkių, sunkių ar šioje dalyje nurodytų apysunkių nusikaltimų“[142]. Šiuo pagrindu „suėmimas asmeniui gali būti taikomas ir tuomet, kai pasikėsinimu ar grasinimu padaryti nusikaltimą įtariamasis būdamas laisvas gali įvykdyti tą nusikaltimą, kurį ankščiau norėjo ar grasino įvykdyti“[143].

Pagrindo probleminę analizė atliekama remiantis LAT senato nustatytomis taisyklėmis, kuriose nurodoma, kad šio pagrindo egzistavimą „gali patvirtinti informacija apie to asmens teistumą, jo vaidmuo padarant nusikaltimus, įtarimas kelių nusikaltimų padarymu, pragyvenimo lėšų gavimas iš nusikalstamos veiklos, nukentėjusiųjų, liudytojų parodymai bei kiti duomenys“[144]. Analizuojant teismų praktiką aptariamu pagrindu, nutartyse bus vertinamos ankščiau paminėtos LAT taisyklės.

Aptariamas pagrindas dažniausiai teismų konstatuojamas kai nustatoma, kad asmuo praeityje teistas, nusikalstamą veiką atliko organizuotoje grupėje, kas padidina manymą, kad nusikaltimui buvo ruoštasi iš anksto, kaip nurodoma nutartyje „Iš V. R. pareikšto kaltinimo matyti, kad nusikalstama veika galėjo būti padaryta veikiant organizuota grupe, kuri buvo skirta pelningai ir pastoviai nusikalstamai veiklai daryti sunkius ir labai sunkius nusikaltimus – neteisėtai disponuoti, t. y. įgyti, laikyti, gabenti, pardavinėti didelius ir labai didelius <...> Šios aplinkybės rodo, kad kaltinamajam inkriminuotas nusikaltimas galimai nebuvo padarytas atsitiktinai, jis galimai buvo iš anksto planuotas, jam buvo specialiai ruošiamasi. Nors iki sulaikymo kaltinamasis turėjo darbą, tačiau jam inkriminuoto nusikaltimo pobūdis taip pat suteikia pagrindą įtarti, kad kaltinamasis galimai siekė iš nusikalstamos veikos užsidirbti pragyvenimui. Pažymėtina ir tai, kad kaltinamasis V. R. praeityje teistas, taip pat ir už neteisėtą disponavimą dideliu kiekiu narkotinių ar psichotropinių medžiagų, turint tikslą jas platinti, <...>“[145]. Kaip matome iš teismo argumentacijos, pagrindo egzistavimą jie motyvuoja tuo, kad kaltinamasis praeityje teistas už analogišką nusikalstamą veiką, siekė užsidirbti pragyvenimui, nors turėjo darbą, teismo ši aplinkybė neįtikino, kad gali būti priešingai. Kitoje nutartyje nurodoma „Kaltinamasis R. V. tris kartus teistas, teistumas neišnykęs, teistas už vagystes ir plėšimą. Kaip matyti iš bylos duomenų, jo daromos veikos sunkėja. Šią nusikalstamą veiką padarė bausmės vykdymo atidėjimo metu, kas suponuoja išvadą, jog teismo skirtas pasitikėjimas ir bausmės vykdymo atidėjimas nesutrukdė jam

[142] Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra* note, 116:122 str. 4 d.
[143] Baudžiamojo proceso kodekso komentaras, *supra* note, 121:309.
[144] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 7 d. nutarimas, *supra* note, 104.
[145] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-193-387/2018.

daryti naujus nusikaltimus“[146]. Tokios aplinkybės gali tinkamai formuoti teismų nuomonę, kad asmuo linkęs daryti nusikaltimus ir suėmimas šiuo pagrindu skiriamas pagrįstai. Tačiau pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, „kaltinimų sunkumas gali būti pradinis elementas vertinant suėmimo būtinumą atsižvelgiant į naujų nusikaltimų padarymo pavojų, tačiau toks pavojus turi būti objektyviai tikėtinas“[147]. Analizuojant teismų praktiką pastebima, kad taip pat pasitaiko atvejų kuomet teismai nelabai išsiplečia į argumentaciją, kodėl egzistuoja pagrindas, kad asmuo „darys naujas nusikalstamas veikas“, o tik formaliai pabrėžiant, kad šis pagrindas egzistuoja. Kauno apygardos teismo nutartyje nurodoma, kad „Kaltinamojo neatvykimas į teismą be svarbios priežasties, trukdo nagrinėti bylą, kuri Kauno apygardos teisme nagrinėjama nuo 2013 m. lapkričio mėn. 13d. Byla ne kartą užsitęsė dėl kaltinamojo E. Ž. ligų bei kitų ne nuo teismo priklausančių priežasčių. Per tą laiką kaltinamasis E. Ž. buvo baustas bauda už neatvykimą į teismo posėdį be svarbios priežasties, į teismo posėdžius dėl ligos bei kitų svarbių priežasčių neatvyko <...>. Tai, kad kaltinamasis E. Ž. kaltinamas sunkia veika ir yra dar kaltinamas panašaus pobūdžio ar analogiškomis veikomis, kad neatvyko į teismą 2015-06-01 be svarbios priežasties, duoda pagrįstą pagrindą manyti, jog kaltinamasis gali ir toliau trukdyti procesui teisme, slėptis nuo teismo bei daryti naujas nusikalstamas veikas (LR BPK 122 str. 1d. 1 p., 2p., 3p.)“[148].

Teismų praktikoje analizuojant šį pagrindą pastebima, kad teismai ne tik, kad motyvuodami šio pagrindo egzistavimą didelį dėmesį skiria, kad asmuo praeityje teistas, tai pagrindinis motyvas, bet ir didžiojoje dalyje analizuotų nutarčių nurodoma tokie pasikartojantys motyvai, kaip „L. O. anksčiau teistas, veiką, dėl kurios aptariamoje byloje jam pareikšti kaltinimai, galimai padarė turėdamas neišnykusį teistumą, bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu. Kaltinamajam inkriminuota veika galimai padaryta veikiant kartu su bendrininkais, ji nebuvo atsitiktinė, o iš anksto suplanuota, jo vaidmuo nusikaltimo padaryme nebuvo antraeilis. Nusikalstama veika galimai padaryta iš savanaudiškų paskatų, siekiant gauti lėšų pragyvenimui“[149]. Arba „Bylos duomenys patvirtina, kad kaltinamasis anksčiau teistas, naujas nusikalstamas veikas kaltinamas padaręs neišnykus teistumui. <...> Šioje byloje jis kaltinamas padaręs nusikalstamas veikas, numatytas BPK 122 straipsnio 4 dalyje. Būtina įvertinti ir tai, kad inkriminuoti nusikaltimai nelaikytini atsitiktiniais, jie buvo iš anksto suplanuoti, galbūt padaryti, veikiant organizuota grupe, kurią subūręs ir kaltinamas V. S.. Jam inkriminuojamų nusikalstamų veikų pobūdis, jų mastas sudaro pagrindą manyti, jog nusikaltimai galbūt buvo daromi, turint tikslą

[146] Panevėžio apygardos teismo 2018 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-186-334/2018.
[147] Sprendimas Sulaoja v. Estonia (peticijos nr. 55939/00), 2005 02 15, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68229.
[148] Kauno apygardos teismo 2015 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-36-317/2015.
[149] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-199-307/2018.

gauti neteisėtų pajamų“[150]. Tai pagrindinis, šabloniškas argumentavimas, pagrindžiantis nagrinėjamo pagrindo egzistavimą.

Teismų praktikoje pasitaiko ir tokių atvejų kai teismas panaikina žemesnės instancijos teismo nutartį ir konstatuoja, kad „vertinant bylos aplinkybes EŽTT teismo doktrinos atžvilgiu, pagrindas „darys naujas nusikalstamas veikas“ negali būti taikomas esamoje situacijoje, o BPK 119 str. keliamus tikslus galima pasiekti kitomis švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis“ <...> nutartyje teigiama, jog suėmimo terminas A. J. pratęsiamas <...> užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms. Lietuvos apeliacinio teismo nuomone, nagrinėjamu atveju BPK 119 straipsnyje numatyti tikslai gali būti pasiekti paskyrus kaltinamajam vieną ar kelias švelnesnes kardomąsias priemones. <...> Vienos ar kelių iš šių priemonių paskyrimas užtikrintų, kad A. J. negalėtų išvykti iš savo gyvenamosios vietos <...> bei daryti naujų nusikalstamų veikų“[151].

Analizuojant teismų praktiką galima pastebėti, kad pasitaiko atvejų, kai teismai pateikdami motyvaciją, kelis pagrindus sujungia į vieną ir bendrai argumentuoja, neišskirdami ir detaliai nenagrinėdami kiekvieno pagrindo atskirai. Klaipėdos apygardos teismas nutartyje nurodo, kad „B. Š. kardomosios priemonės suėmimo terminą pratęsė <...> BPK 122 straipsnio 1 dalies 1 ir 3 punktų pagrindais. <...> Teismas motyvavo, jog B. Š. yra kaltinamas sunkaus nusikaltimo padarymu, už kurį gresia reali laisvės atėmimo bausmė, be to, jis yra teistas ne vieną kartą, teistumas neišnykęs. Galimai jo padarytos nusikalstamos veikos padarymo metu jis nedirbo, neturėjo ir iki šios dienos neturi legalaus pragyvenimo šaltinio, yra nevedęs, yra gyvenęs užsienyje, todėl jo nesaisto stiprūs socialiniai ryšiai Lietuvoje“[152]. Nutartyje aplinkybės sujungtos, jos aptariamos bendrai, nors įstatymas numato prievolę kiekvieną pagrindą analizuoti ir motyvuoti atskirai.

Kita svarbi problema iškylanti teismų praktikoje, tai tapačios aplinkybės, tinkančios ne vienam pagrindui. Asmens teistumas ar nusikalstamos veikos sunkumas vertinamas ne tik motyvuojant pagrindo „darys LR BPK 122 str. 4 d. nurodytus nusikaltimus“, bet ir „bėgs (slėpsis) pagrindo egzistavimą. Nutartyje nurodoma „L. L. yra kaltinamas kelių nusikalstamų veikų, priskiriamų apysunkių nusikaltimų kategorijai (BK 11 straipsnio 4 dalis), padarymu. Už BK 178 straipsnio 2 d. įtvirtintų nusikaltimų padarymą kaltinamajam, be kitų bausmių rūšių, gresia ir reali terminuoto laisvės atėmimo iki šešerių metų bausmė. <...> L. L. kaltinamas kelių nusikalstamų veikų, įvykdytų per trumpą laikotarpį, padarymu, praeityje už įvairaus pobūdžio ir sunkumo nusikalstamas veikas (įskaitant ir nusikaltimus nuosavybei) buvo teistas ne vieną kartą, baustas ir administracine tvarka, jokio legalaus pragyvenimo šaltinio iki suėmimo neturėjo“[153]. Cituotoje

[150] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-55-177/2018.
[151] Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-136-307/2015.
[152] Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-117-361/2018.
[153] Kauno apygardos teismo 2018 m. liepos 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-584-594/2018.

nutartyje nurodoma abiejų egzistuojančių pagrindų motyvacija ir motyvuojant abu pagrindus pastebime, kad teismas akcentuoja asmens teistumą, taigi tos pačios aplinkybės pagrindžia abiejų pagrindų egzistavimą, taip pasunkinant asmens situaciją. Kitoje nutartyje situacija analogiška „E. P. kaltinamas apysunkio nusikaltimo padarymu, praeityje keturis kartus teistas, yra nevedęs ir niekur nedirbantis, neregistruotas darbo biržoje, tai yra nesaistomas tvirtais socialiniais ryšiais. <...> todėl teismo išvada, jog E. P., būdamas laisvėje, bėgs (slėpsis) nuo teismo, yra pagrįsta. <...> Iš pateiktos medžiagos matyti, jog E. P. įtariamas padaręs apysunkį nusikaltimą, anksčiau teistas keturis kartus, tame tarpe ir dėl nusikaltimų nuosavybei, visa tai leidžia pagrįstai manyti, kad kaltinamojo padarytas nusikaltimas, nurodytas BPK 122 str. 4 d.“[154]. Taigi, kaip matome, vietoje vieno pagrindo, asmeniui taikomi du pagrindai, nurodant analogiškas aplinkybes, tinkančias abiems pagrindams. Ši problema nei teismų praktikoje, nei teisės doktrinoje detaliau neaptariama, paliekant egzistuojančią teismų praktiką ydingą.

Aptariant šio pagrindo problematiką, autorė pastebi, kad tai pagrindas, kuris sukelia mažiausiai diskusijų dėl netinkamo argumentavimo ar jo taikymo. Teismai pakankamai dažnai tinkamai motyvuoja šį pagrindą, pagrindžia kokios aplinkybės patvirtina jo egzistavimą, nurodoma duomenys apie asmens ankstesnes nusikalstamas veikas, motyvuojama, kad tai turi pagrindo manyti, kad asmuo „darys naujas nusikalstamas veikas“. Pasitaiko atvejų kai nutartys ne tokios motyvuotos, abstrakčiai nurodomi motyvai, šabloniškai atkartojant ankstesnes nutartis, tačiau tai tik reti, pavieniai atvejai. Autorės iškelta problema dėl tų pačių aplinkybių taikymo keliems pagrindams, teismų turėtų būti vertinamos itin atidžiai, apsvarstant ar tikrai egzistuoja keli nurodyti pagrindai, ar nepakanka kažkurio vieno, kuris labiau pagrindžiamas esančiomis aplinkybėmis, o ne tik formaliai atkartojant, kad aplinkybės tinka ir kitam pagrindui, todėl suėmimas skiriamas ir dėl to. Pasitaikanti praktika, kad keli pagrindai apjungiami, juos motyvuojant bendrai, turėtų būti laikoma ydinga ir nebepasikartojanti, kadangi BPK 122 str. 6 d. įpareigoja nurodyti suėmimo skyrimo pagrindus ir motyvus.

Apibendrinant su suėmimo pagrindais egzistuojančią problematiką, pastebima, kad egzistuojant įsipareigojimams, teismų praktikoje randama daug nutarčių, kurių motyvacija neatitinka EŽTT formuojamos praktikos, standartiškai apsiribojant formuluočių ir pagrindų išvardijimu, konkrečiau neakcentuojant faktinių bylos aplinkybių.

Kalbant apie atskirus suėmimo pagrindus, teismų praktika nevienareikšmiška. Pastebima, kad suėmimas dažnai skiriamas remiantis vien griežta gręsiančia laisvės atėmimo bausme, nurodant, kad tai nėra vienintelė aplinkybė skirti suėmimą, bet plačiau ji nemotyvuojama. Taip pat teismai svarbiomis aplinkybėmis skirti suėmimą laiko tai, kad asmuo nevedęs, nedirba ar neturi

[154] Kauno apygardos teismo 2018 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-514-493/2018.

nuolatinės gyvenamosios vietos, tačiau kaip nurodo EŽTT, tai nėra pakankamai svarbios priežastys taikyti suėmimą.

Išanalizavus teismų praktiką, susijusią su antruoju pagrindu „trukdys procesui“, galima teigti, kad suėmimas šiuo pagrindu skiriamas nepagrįstai, kadangi dažnu atveju šis pagrindas siejamas tik su tuo, kad asmuo gali susisiekti su liudytojais, slėpti reikalingus dokumentus, tačiau tokiu atveju asmens laisvė suvaržoma tik spėjimais, o ne konkrečiomis bylos aplinkybėmis. Šis pagrindas skiriant suėmimą turėtų būti pateisinamas tik esant konkretiems faktams, kad asmuo ėmėsi realių veiksmų.

Aptariant su trečiuoju pagrindu susijusi problematiką, pastebima, kad teismų tendencija šį pagrindą argumentuoti tinkamai, pagrįsti aplinkybes, patvirtinančias jo egzistavimą. Tačiau pasitaiko atvejų, kai tos pačios aplinkybės taikomos keliems pagrindams, todėl autorės nuomone, teismai itin atidžiai turėtų svarstyti kelių pagrindų egzistavimą, nes galbūt suėmimo klausimą galima svarstyti vieno pagrindo egzistavimu.

3. ALTERNATYVIOS SUĖMIMUI KARDOMOSIOS PRIEMONĖS IR JŲ TAIKYMAS PRAKTIKOJE

3.1. Alternatyvių kardomųjų priemonių samprata, paskirtis ir tikslai

Ankstesniame skyriuje išanalizavus teismų praktiką, susijusią su suėmimo sąlygų bei pagrindų problematika, šiame skyriuje tikslinga nagrinėti teismų praktiką susijusią su alternatyvių suėmimui kardomųjų priemonių taikymu, analizuoti ar dažnai teismai pasirenka švelnesnes kardomąsias priemones pasiekti BPK keliamus tikslus, o jeigu ne, kokius argumentus nurodo manydami priešingai ir ką galbūt reikėtų keisti.

BPK 122 str. 7 d. ir 119 str. nurodo, kad „suėmimą galima skirti tik tais atvejais, kai švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis negalima pasiekti tų pačių tikslų: užtikrinti įtariamojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio įvykdymą, taip pat siekiant užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms“. „BPK numato švelnesnių, su laisvės atėmimu nesusijusių kardomųjų priemonių: namų areštą, įpareigojimą gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo, užstatą, dokumentų paėmimą, įpareigojimą periodiškai registruotis policijos įstaigoje, rašytinį pasižadėjimą neišvykti, karinio dalinio, kuriame asmuo tarnauja, vadovybės stebėjimą (kareiviams) ir tėvų ar teisėtų globėjų priežiūra (nepilnamečiams). Nuo 2015 m. sausio 1 d. į šį sąrašą taip pat įtraukta intensyvi priežiūra“[155]. Nuo 2019-04-01 LR baudžiamojo proceso kodeksas papildytas nauja kardomąja priemone – specialiosios teisės sustabdymu[156].

„Sunku apibrėžti sąvoką „alternatyvos“ suėmimui lyginamajame kontekste. Ji visada reiškė „švelnesnių“, „ne tokių griežtų“ ar „atlaidesnių“ priemonių, skirtų užtikrinti teismo procesą“[157]. „Pažymėtina, kad šių kardomųjų priemonių problematika neapsiriboja vien santykio su suėmimu kontekstu. Šios priemonės ne taip drastiškai kaip suėmimas, bet vis dėlto labai reikšmingai riboja įtariamojo, kaltinamojo, nuteistojo, o kartais ir trečiųjų asmenų teises. Tad švelnesnių nei suėmimas kardomųjų priemonių taikymo pagrįstumas ir proporcingumas taip pat yra dėmesio verta problema“[158].

„Išskirtinės priežastys, tokios, kaip pavyzdžiui - suimtas įtariamasis (kaltinamasis), būdamas piliečiu užsienio valstybės, neišduodančios savo piliečių kitų valstybių baudžiamajam

[155] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *supra* note, 91:17.
[156] Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra* note, 139:120 str. 1 d.
[157] Walter Hammerschick ir kt., „Detour Towards Pre-trial Detention as Ultima Ratio“, Briuselis, Bukareštas, Dublinas, Greifsvaldas, Utrechtas, Viena, Vilnius, (2017):8, http://www.irks.at/detour/Uploads/Comparative%20report_master%20fin.pdf.
[158] Skirmantas Bikelis, „Kardomosios priemonės – užstato reguliavimo ir taikymo vertybinės ir praktinės dilemos“, TEISES PROBLEMOS. 2018. Nr. 1 (95):2, http://teise.org/wp-content/uploads/2018/02/Bikelis-2018_1.pdf .

persekiojimui, nepateikia patikimų garantijų, jog nepasislėps ir šaukiamas visada atvyks pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą ar į teismą, įtariamasis (kaltinamasis) ilgai slapstėsi (užsienyje) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo arba kitaip vengė ikiteisminio tyrimo ir teismo proceso, kai įtariamajam (kaltinamajam) inkriminuojamų veikų pobūdis, intensyvumas, įtariamojo (kaltinamojo) asmenybės bruožai rodo, jog toks asmuo, būdamas laisvėje, yra ypatingai pavojingas visuomenei ir naujų nusikaltimų darymo užkardymas kitomis švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis neįmanomas ar itin apsunkintas, kai byloje yra duomenų, jog būdamas laisvėje, įtariamasis (kaltinamasis) daro poveikį kitiems proceso dalyviams, nukentėjusiesiems, liudytojams, specialistams, naikina įrodymus ar juos klastoja ir pan., gali pateisinti griežčiausios kardomosios priemonės - suėmimo tęsimą“[159]. Jeigu šie duomenys yra tik spėjimo lygmenyje, asmeniui turi būti taikomos švelnesnės už suėmimą kardomosios priemonės, kurios būtų proporcingos siekiamiems tikslams.

Autorės nuomone svarbu darbe nagrinėti švelnesnių už suėmimą kardomųjų priemonių taikymą praktikoje, ir išsiaiškinti su kokiomis problemomis susiduriama jas taikant, kokios priežastys riboja galimybę taikyti švelnesnes kardomąsias priemones ir kokios nuomonės šiuo klausimu yra teisėjai.

3.2.Alternatyvių suėmimui kardomųjų priemonių reglamentavimo ir taikymo praktikos analizė

Siekiant detaliai išanalizuoti alternatyvių suėmimui kardomųjų priemonių taikymą praktikoje, autorė neanalizuos visų BPK numatomų švelnesnių kardomųjų priemonių, o tik efektyviausias, kurios teismuose taikomos dažniausiai ir labiausiai įtikinančios teismą neskirti arba nepratęsti suėmimo. Bus aptariama intensyvi priežiūra, namų areštas ir užstatas. Kitos kardomosios priemonės, taip pat taikomos teismų praktikoje, tačiau jų taikymas dažniausiai nesiejamas su suėmimo taikymu, o skiriamos ikiteisminio tyrimo pradžioje, pvz.: rašytinis pasižadėjimas neišvykti, dokumentų paėmimas, įpareigojimas periodiškai registruotis policijos įstaigoje ir t.t.

3.2.1. Intensyvi priežiūra

„Tokia kardomoji priemonė jau seniai buvo numatyta Baudžiamojo proceso kodekse, tačiau dėl techninių galimybių įgyvendinti Lietuvoje pradėta tik nuo 2016 m. balandžio vidurio.

[159] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-324-487/2018.

Intensyvi priežiūra yra antra pagal griežtumą kardomoji priemonė po suėmimo, dėl jos skyrimo sprendžia prokurorai, tyrėjai ir teismas ir ji skiriama asmenims, kurie galimai padarė sunkius nusikaltimus ir labai sunkius nusikaltimus. Intensyvi priežiūra, kaip kardomoji priemonė, gali būti taikoma ir kaip savarankiška procesinė prievartos priemonė, ir kartu su kitomis kardomosiomis priemonėmis, nesusijusiomis su suėmimu (namų areštu, užstatu, pasižadėjimu ir pan.)“[160].

Kardomoji priemonė – intensyvi priežiūra yra viena griežčiausių asmens teises ir laisves varžančių kardomųjų priemonių, todėl BPK 131^1 straipsnio 2 dalyje taip pat numatyta, kad „ikiteisminio tyrimo metu ji gali būti skiriama tik ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, šį klausimą išnagrinėjus teismo posėdyje, į kurį kviečiami prokuroras, įtariamasis ir jo gynėjas“[161].

„Tai kardomoji priemonė, kuria, vykdant įtariamojo kontrolę elektroninėmis stebėjimo priemonėmis, ribojama asmens laisvė. Prieš pateikiant prašymą skirti intensyvią priežiūrą, turi būti išsiaiškinta, ar yra techninės galimybės taikyti šią kardomąją priemonę. Reikalingus duomenis patikrina ir generalinio prokuroro nustatytos formos pažymą apie intensyvios priežiūros technines taikymo galimybes prokurorui pateikia teritorinės policijos įstaigos pareigūnas, kuriam pavesta ši funkcija“[162]. Detaliai šios kardomosios priemonės veikimo principus nagrinėjo dr. Egidijus Losis, todėl išsamiai jie nebus nagrinėjami. Siekiant užtikrinti veiksmingą šios kardomosios priemonės stebėjimą, Policijos departamentas 2016 m. įdiegė Elektroninio stebėjimo informacinę sistemą (toliau – ESIS), kurios tikslas „informacinių technologijų priemonėmis užtikrinti įtariamųjų, kuriems paskirta kardomoji priemonė – intensyvi priežiūra, stebėjimą ir kontrolę bei stebėjimo ir kontrolės duomenų valdymą“[163].

Informatikos ir ryšių departamentas nepateikia statistikos, kiek kartų per metus buvo taikoma arba pakeičiant suėmimą, intensyvi priežiūra. Pasiteiravus Kalėjimų departamento prie LR teisingumo ministerijos, Veiklos organizavimo ir kontrolės valdybos skyriaus apie statistinius duomenis, specialistė pateikė duomenis pagal užklausą. Nurodė, kad „2017 metais intensyvi priežiūra taikyta 153 kartus“[164]. Išsamesnių duomenų pateikti negalėjo. Ši antra pagal griežtumą kardomoji priemonė, lyginant su suėmimo statistika, taikoma ne taip ir dažnai. Analizuojant anketinius duomenis, teisėjai nenurodė, kad jiems nežinomi atvejai, kai intensyvi priežiūra neleido pasiekti kardomosiomis priemonėmis siekiamų tikslų[165].

---

[160] Rokas Uscila, „Stebėjimo priemonių taikymas baudžiamojoje justicijoje“. *Lietuvos teisės institutas*, 2016, p.400.
[161] Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-41-396/2019.
[162] Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas dėl rekomendacijų dėl kardomųjų priemonių, išskyrus suėmimą, skyrimą ikiteisminio tyrimo metu tvarkos ir nustatytų sąlygų laikymosi kontrolės patvirtinimo, Valstybės žinios, 2015-12-01, Nr. I-306, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ceff71e0986e11e5a69681f9674b7edd
[163] Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas dėl elektroninio stebėjimo informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo, Valstybės žinios, 2016-01-19, Nr. 5-V-34, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f1a7e610c53111e5a141fecd4d43d786?jfwid=q8i88mihx
[164] Kalėjimų departamentas prie LR teisingumo ministerijos, *supra* note, 82.
[165] Anketa, *supra* note, 128, lentelė Nr. 8.

Aptariant kardomąją priemonę – intensyvią priežiūrą, galima teigti, kad tai taip pat asmens laisvę ribojanti priemonė, kadangi numatytos sąlygos riboja judėjimą, draudimus lankytis tam tikrose vietoje, tačiau lyginant su suėmimu, tai puiki alternatyva, kadangi asmuo nėra izoliuotas nuo visuomenės, kaip suėmimo atveju. Kauno apygardos teismo nutartyje būtent tai ir akcentuojama: „R. A. G. paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, <...> Kauno apygardos teismas 2017 m. sausio 27 d. nutartimi pakeitė R. A. G. taikomą kardomąją priemonę – suėmimą ir jam paskyrė rašytinį pasižadėjimą neišvykti bei intensyvią priežiūrą 6 mėnesiams, įpareigojant jį dėvėti elektroninį stebėjimo įtaisą ir neišeiti iš namų, esančių (-), jei tai nesusiję su dalyvavimu teismo posėdžiuose ir darbu. Kauno apygardos teismas 2017 m. spalio 23 d. nutartimi <...> pakeitė kardomosios priemonės – intensyvios priežiūros sąlygas, t. y. leido kaltinamajam išvykti iš namų, esančių (-), nuo 6 val. iki 24 val. vykdyti darbines funkcijas jo darbo laikotarpiu, neišvykstant iš Lietuvos ribų, bei poilsio dienomis pasivaikščioti ir lankytis parduotuvėse ne ilgiau kaip 3 val., apie tai iš anksto įspėjus intensyvią priežiūrą vykdančius pareigūnus. <...> Paskirta kardomoji priemonė – intensyvi priežiūra varžo kaltinamojo teises bei laisves. Tačiau atsižvelgus į anksčiau nustatytas aplinkybes, konstatuotina, kad R. A. G. teisės bei laisvės suvaržytos nepažeidžiant proporcingumo principo ir (ar) proceso teisių, nenukrypta nuo nacionalinių ir tarptautinių teismų formuojamos praktikos. R. A. G. paskirta kardomoji priemonė šioje baudžiamojo proceso stadijoje yra adekvati jo tikėtinai padarytos nusikalstamos veikos pavojingumui, pobūdžiui, sunkumui, pateisinama tiek Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, tiek baudžiamojo proceso įstatymo taikymo kontekste. Pastebėtina, kad teismo nustatytos kardomosios priemonės – intensyvios priežiūros sąlygos kaltinamajam suteikia galimybę tiek palaikyti socialinius ryšius (dirbti; lankytis prekyvietėse), puoselėti šeiminius santykius, tiek vykdyti gydytojo rekomendacijas, susijusias su geros sveikatos užtikrinimu“[166]. Nors R. A. G. anksčiau teistas, bet teistumas išnykęs, dirba; turi gyvenamąją vietą ir išlaikytinių, kaltinamas disponavimu labai dideliu kiekiu narkotinių medžiagų, padarytas labai sunkus nusikaltimas, savanaudiško pobūdžio su tarptautiniu elementu, leido jam paskirti griežčiausią kardomąją priemonę, tačiau vėliau ji buvo pakeista į švelnesnę, įvertinus visas aplinkybes, kurios neskiriant suėmimo leidžia pasiekti BPK keliamus tikslus. Analizuojant aptartą nutartį, galima daryti išvadą, kad teismui svarstant dėl švelnesnės kardomosios priemonės taikymo, įtakos turi ne tik gręsianti griežta bausmė, bet taip pat svarbu asmens turimi socialiniai ryšiai, kurie gali įtakoti asmens norą nusikalsti. Lietuvos apeliacinis teismas akcentuoja, kad „Su nedideliais, tačiau būtinais apribojimais kaltinamasis gali iš esmės pilnavertiškai naudotis teise į darbą, būdamas savo gyvenamojoje vietoje rūpintis šeima ir artimaisiais bei leisti laisvalaikį. Pažymėtina, kad

[166] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-114-202/2018.

kardomoji priemonė – intensyvi priežiūra yra procesinė prievartos priemonė, kuria suvaržomos asmens teisės ir laisvės siekiant įstatyme numatytų tikslų, todėl akivaizdu, kad dėl šios kardomosios priemonės taikymo kyla tam tikrų nepatogumų asmeniui, kurio atžvilgiu ji yra taikoma“[167].

Sutinkant su šiais teismo argumentais, autorės nuomone, ši kardomoji priemonė, nors ir varžo asmens teises ir laisves, tačiau tokiu atveju jis nėra izoliuojamas nuo visuomenės ir laikomas prastomis įkalinimo įstaigų sąlygomis, kas vėliau EŽTT konstatuojama kaip Konvencijos nuostatų pažeidimai. Tačiau pasitaiko ir tokių atvejų kai suėmimas pakeičiamas intensyvia priežiūra, tačiau jos nustatytos sąlygos sąlyginai prilygsta kardomajam kalinimui. Nutartyje nurodoma, kad „kaltinamasis A. K. įpareigojamas dėvėti elektroninį stebėjimo įtaisą bei neišeiti iš namų, jeigu tai nesusiję su baudžiamosios bylos nagrinėjimu teisme ir dalyvavimu teismo posėdžiuose“[168]. Analizuojant šią nutartį pastebime, kad asmuo taip pat, kaip ir suėmimo atveju yra izoliuojamas nuo visuomenės, todėl sąlygos turėtų būti švelninamos, suteikiant galimybę pasirūpinti savo poreikiais, maisto, vaistų apsirūpinimu, įsiliejimu į visuomenę, galimybe dirbti ir pan., teismas turėtų atsižvelgti į aplinkybę, kad asmuo kaltinamas nesunkių nusikaltimų padarymu ir jam neturėtų būti taikomos tokios griežtos sąlygos.

Lietuvoje pagrindinė kliūtis taikyti šią kardomąją priemonę, tai įrenginių, skirtų intensyviai priežiūrai vykdyti trūkumas. Stebint posėdžius dėl kardomųjų priemonių skyrimo, ar skundus dėl jų pratęsimo, pasitaikydavo atvejų kai prokuratūra pateikdavo Vyriausiojo policijos komisariato adresuotus raštus, kad galimybių taikyti šią kardomąją priemonę šiuo metu neturi, nes trūksta įrenginių. Siekiant pašalinti šią realiausią kliūtį, tereikia rasti finansavimą įsigyti šių įrenginių, tokiu atveju ne tik valstybė sumažintų finansinius išteklius, bet tuo pačiu asmenys patirtų kuo mažiau nepatogumų dėl suėmimo. Daugiau kliūčių taikyti šią kardomąją priemonę nenustatyta.

3.2.2. Namų areštas

Namų areštas, savo specifika, trečia pagal griežtumą kardomoji priemonė, ribojanti asmens Konstitucinę teisę į laisvę. „Namų areštas – įtariamojo (kaltinamojo) įpareigojimas laikytis skiriant šią priemonę nustatytų apribojimų. BPK 132 straipsnio 1 dalis numato, kad įtariamasis (kaltinamasis) gali būti įpareigojamas:

1) Nustatytu metu būti savo gyvenamojoje vietoje,

[167] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutartis, *supra* note, 163.
[168] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-47-518/2018.

2) Nesilankyti viešosiose vietose,

3) Nebendrauti su tam tikrais asmenimis“[169].

„Skiriant tokią kardomąją priemonę yra nustatomi konkretūs įpareigojimai, kurių privalo laikytis įtariamasis (kaltinamasis)“[170]. „Pirmas įpareigojimas paskiriant namų areštą nustatomas visada, kiti įpareigojimai gali būti ir neskiriami. Įpareigojimų turinys BPK nėra konkretizuotas. Įpareigojimai labai konkrečiai turi būti nustatyti nutartyje dėl namų arešto“[171]. Aptariant namų aršto vykdymo ir kontrolės aspektus, vadovaujamasi 2000 m. birželio 27 d. Vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 288 „Dėl kardomosios priemonės – namų arešto – vykdymo kontrolės instrukcijos“[172] ir „Generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. I –58 patvirtintomis rekomendacijomis „Dėl kardomųjų priemonių (išskyrus suėmimą) sąlygų laikymosi kontrolės - su vėlesniais pakeitimais“[173]. Gavus teismo nutartį dėl namų arešto taikymo, policijos komisariato vadovas, atsižvelgdamas į jame nurodytas namų arešto sąlygas, paveda kardomosios priemonės vykdymo kontrolę konkrečios policijos tarnybos pareigūnams. Pareigūnas, vykdantis kontrolę, privalo tiek kartų patikrinti kontroliuojamą asmenį, kiek nurodyta nutartyje. Ši kardomoji priemonė praktikoje taikoma retai, apie 24 kartus per metus. Aptariant šios kardomosios priemonės efektyvumą, kyla daug diskusinių klausimų. Didžiausia problematika, susijusi su namų areštu, kad nepasitikima šios kardomosios priemonės vykdymo užtikrinimu. Kaip jau minėta, pareigūnai turi tikrinti asmenį tiek kartų, kiek nurodyta nutartyje, tačiau analizuojant teismų praktiką, didžiojoje dalyje nutarčių, patikrinimų skaičius net nenurodomas, pvz.: Vilniaus apygardos teismo nutartyje nurodoma „skirti kaltinamajai R. Š. Kardomąją priemonę – namų areštą 3 mėnesiams, įpareigojant būti savo nuolatinėje gyvenamojoje vietoje <...> nuo 18.00 val. vakaro iki 07.00 val. ryto“[174]. Nutartyje tikrinimų skaičius nenurodytas, todėl pagal Rekomendacijas asmuo turi būti tikrinamas ne rečiau kaip 1 kartą per 7 dienas. Sutinkant su M. Šalčiaus aptariamu šios kardomosios priemonės veiksmingumu, kuris nurodo, kad „Toks tikrinimų intensyvumas akivaizdžiai yra nepakankamas ir šiuo atveju paskirtoji kardomoji priemonė tampa visiškai formalaus pobūdžio, neleidžianti pasiekti kardomųjų priemonių tikslų, kadangi asmens kontrolė lieka minimali, o jo galimybės trukdyti ikiteisminio tyrimo atlikimui, bylos nagrinėjimui teisme ir nuosprendžio įvykdymui bei galimybės daryti naujas nusikalstamas veikas labai stipriai išauga. <...> Kadangi prie kiekvieno įtariamojo (kaltinamojo), kuriam paskirtas namų areštas, pastatyti po policijos

[169] Gintaras Goda, ir kt., *supra* note, 98:241.
[170] Gediminas Bučiūnas ir Edita Gruodytė, *supra* note, 125:164.
[171] Gintaras Goda, ir kt., *Ibid.*
[172] Vidaus reikalų ministro 2000 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. 288 „Dėl kardomosios priemonės – namų arešto – vykdymo kontrolės instrukcijos“ *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 54-1593.
[173] Generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 18 d. Nr. I –58 įsakymu patvirtintos rekomendacijos „Dėl kardomųjų priemonių (išskyrus suėmimą) sąlygų laikymosi kontrolės“, Valstybės žinios, 2003, Nr. 39-1807 (su 2017-08-16 Nr. I-277 pakeitimais).
[174] Vilniaus apygardos teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-7-574/2019.

pareigūną, kuris užtikrins namų arešto sąlygų laikymosi kontrolę, nėra galimybės, todėl dauguma valstybių, nepriklausomai nuo to ar valstybėje namų areštas yra kaip kardomoji priemonė, ar kaip bausmės rūšis, perėjo prie elektroninės namų arešto sąlygų vykdymų kontrolės“[175], galima pateisinti šios kardomosios priemonės skyrimo skaičius, nes akivaizdu, kad elektroninis stebėjimas efektyvesnis už namų areštą.

Aptarus šios kardomosios priemonės veiksmingumą, tikslinga analizuoti teismų praktiką šiuo klausimu, kokios aplinkybės nulemia šios kardomosios priemonės skyrimą ar visada ja siekiama baudžiamojo proceso keliamų tikslų. Analizuojant teismų praktiką pastebima atvejų, kai prokurorai prašo sugriežtinti kardomąją priemonę ir paskirti viešoje švelnesnės, namų areštą. Teismas savo ruožtu pažeisdamas BPK 126 str., padarė esminį pažeidimą ir tokį prašymą atmetė protokoline nutartimi. Nutartyje akcentuojama, kad „nenurodant pareiškimo atmetimo motyvų, yra suvaržyta prokuroro teisė veiksmingai realizuoti Lietuvos Respublikos BPK 132 straipsnio 5 dalyje numatytą teisę tokią nutartį skųsti aukštesniajam teismui, teisėjas, atsisakydamas skirti namų areštą, priima nutartį, t. y. surašytą atskirą rašytinį procesinį dokumentą. Nutartyje atsisakyti skirti namų areštą turi būti nurodomi šio Kodekso 125 straipsnio 2 dalies 1 ir 2 punktuose išvardyti duomenys, taip pat faktinės aplinkybės ir motyvai, dėl kurių atsisakoma skirti namų areštą. <...> Iš bylos duomenų galima daryti išvadą, kad kaltinamieji R. K. ir E. M. netiesiogiai – per kitus asmenis – savo advokatus susitarė dėl paskolos suteikimo. Iš byloje nustatytų aplinkybių, šiuo atveju E. M. veiksmus galima vertinti kaip jam paskirtos kardomosios priemonės – rašytinio pasižadėjimo neišvykti sąlygos nebendrauti su R. K. (per tarpininkus) pažeidimą. Tačiau jis negali būti laikomas pagrindu skirti griežtesnę kardomąją priemonę – namų areštą. Byloje nėra patikimų duomenų, kad kaltinamajam E. M. gavus paskolą iš kito šioje byloje kaltinamojo R. K., buvo pakenkta netrukdomam bylos nagrinėjimui teisme, t. y. kad R. K. per kitus asmenis – savo advokatą bandė paveikti kitą kaltinamąjį E. M., kad pastarasis duotų jo atžvilgiu palankius parodymus, jau labiau, kad abu kaltinamieji davė savo parodymus 2018 m. rugpjūčio 27 d., t. y. iki 2018 m. gruodžio 12 d. paskolos sutarties sudarymo“[176]. Analizuojant šią nutartį susidaro įspūdis, kad prokuroras neįvertinęs visų bylos aplinkybių, nesilaikydamas kardomosios priemonės skyrimo sąlygų ir pasinaudodamas savo, kaip valstybės kaltintojo pozicija, siekia, kad kaltinamajam būtų paskirta griežtesnė kardomoji priemonė, kuri šioje stadijoje nepateisintų BPK keliamų tikslų, kadangi tikslai baudžiamojoje byloje gali būti pasiekti ir nepaskyrus kaltinamajam

[175] Marijus Šalčius, „Kardomosios priemonės – namų arešto samprata, skyrimo pagrindai bei vykdymo kontrolė“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (4): mokslinių straipsnių rinkinys = Public security and public order : scientific articles (4). Kaunas : Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakultetas*, 2010, 10, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14815/%20al%20ius.pdf?sequence=1.

[176] Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-66-1076/2019.

E. M. griežtesnės kardomosios priemonės – namų arešto. Kaip jau minėta ankščiau, netgi paskyrus šiuo atveju namų areštą, būtų sudėtinga kontroliuoti kaltinamųjų bendravimą, kadangi draudimo bendrauti per trečiuosius asmenis nėra numatyto. Kitas pastebėjimas, kad minėtoje nutartyje prašoma pakeisti kardomąją priemonę į namų areštą kaltinamajam, tačiau BPK normoje numatyta tik įtariamojo sąvoka, todėl turėtų būti koreguojama pati norma.

3.2.3. Užstatas

Kardomoji priemonė užstatas, taip pat pakankamai daug diskusijų sukelianti procesinė prievartos priemonė. EŽTT byloje *Stogmuller v. Austria* nurodęs, kad „pabėgimo pavojus yra pakankamas pagrindas sulaikymui, tačiau galimybė paskirti užstatą labai sumažina pabėgimo tikimybę, ir besitęsiantis sulaikymas vien šiuo pagrindu yra nepateisinamas. Paskyrus tinkamo dydžio užstatą, kai įmokėtos sumos praradimas kaltinamajam ar užstato mokėtojui reikštų žymų turto dalies netekimą, tai yra itin veiksminga kardomoji priemonė. Švelnesnės kardomosios priemonės taikymo galimybė kiekvieną kartą turi būti realiai apsvarstoma, o ne atmetama be jokių motyvų“[177].

Analizuojant DETOUR tyrimo rezultatus, matome, kad „teigiamai šią priemonę praktikai vertina Lietuvoje, tačiau esama statistika rodo, kad šioje valstybėje užstatas taikomas gana retai. Ir kitur užstatas, tiek kartu su kitomis kardomosiomis priemonėmis, tiek be jų, naudojamas labai ribotai. Tai lemia, viena vertus, principiniai prieštaravimai (laisvė neturėtų būti perkama), pripažįstama, kad ši priemonė išryškina asmenų socialinę nelygybę (privilegijuoja turtinguosius, atmeta socialinį teisingumą), kita vertus – daugelio įtariamųjų neturtas, jo menkas potencialas užkirsti kelią pabėgimui, taip pat abejonės dėl užstatui sumokėti naudojamų lėšų teisėtumo“[178]. Siekiant neišskirti asmens socialinės nelygybės, sprendžiant šios kardomosios priemonės klausimą, teismas turėtų atsižvelgti į užstato davėjo finansinę padėtį. „EŽTT savo praktikoje yra pabrėžęs būtinybę sprendžiant dėl užstato skyrimo (ir jo dydžio) įvertinti įtariamojo turtinę padėtį: „Teismas primena, kad pagal susiklosčiusią Teismo praktiką, užstato dydis turi būti vertinamas atsižvelgiant į asmens turtinę padėtį <...> kitaip tariant, įvertinant, kiek užstato praradimo perspektyva, jei asmuo neatvyktų į procesą, gali veikti kaip pakankamai atgrasanti ir atimanti norą bėgti <...> sprendimas dėl užstato dydžio turi būti tinkamai pagrįstas. Tai, kad nacionaliniai teismai netyrė ir nevertino įtariamojo finansinių galimybių sumokėti užstatą, buvo priežastis nustatyti Konvencijos pažeidimą sprendimu“[179].

Teismas kiekvienu konkrečiu atveju pagal konkrečioje byloje nustatytas aplinkybes sprendžia, ar yra pagrindas sugriežtinti arba sušvelninti paskirtą kardomąją priemonę, ar jos

[177] Sprendimas Stogmuller v. Austria (peticijos nr.1602/62), 1969 11 10, http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57582.
[178] Walter Hammerschick ir kt., *supra* note, 149:43.
[179] Skirmantas Bikelis, *supra* note, 150:7.

taikymas prarado tikslingumą. „Nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į kaltinamojo M. K. asmenybę charakterizuojančius duomenis, inkriminuojamų sunkaus ir labai sunkaus nusikaltimų pobūdį (veikos tyčinės, susijusios su labai didelio kiekio narkotinės medžiagos įgijimu, laikymu ir gabenimu kontrabandos būdu), jų sunkumą, mastą, padarymo aplinkybes, švelnesnės kardomosios priemonės nebus pakankamos, kad užtikrintų BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų įgyvendinimą. Lietuvos apeliaciniame teisme jau gavus gynėjo skundą įmokėta 15 000 eur galimo užstato suma, įvertinus paminėtas aplinkybes, įgytos, laikytos ir gabentos narkotinės medžiagos kiekį – 7 159,55 g kanapių (antžeminių dalių), nėra pakankamo dydžio, kad užtikrintų BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų įgyvendinimą“[180].

Priešinga situacija pateikiama kitoje Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje, kurios duomenys rodo tokio pačio dydžio užstato įmokėjimą į depozitinę sąskaitą, kuri įtikino teismą pakeisti griežčiausią kardomąją priemonę – suėmimą į užstatą ir intensyvią priežiūrą. Nutartyje nurodoma, kad „M. T. nuteistas už tai, kad veikdamas bendrininkų grupe su I. B. 2016 m. rugpjūčio 16 d., <...> neteisėtai gabeno 200,03 g miltelių, kurių sudėtyje buvo labai didelis kiekis - 13,202 g - narkotinės medžiagos - heroino - ir 0,0900 g karfentanilio, kur <...> M. T. užkasė ir tokiu būdu paslėpė minėtas narkotines medžiagas. <...> nagrinėjamoje byloje yra duomenų leidžiančių daryti tokią išvadą, kad asmuo gali „bėgti, slėptis“ tačiau tuo pačiu teismas atkreipia dėmesį į tai, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas savo sprendimuose yra ne kartą pažymėjęs, jog suėmimas negali būti nuolat tęsiamas, remiantis tik tokio pobūdžio teiginiais. Tiek tarptautinių, tiek nacionalinių teismų yra pasisakyta, kad pakankamai ilgas suėmimo termino tęsimas padarius ne smurtinio pobūdžio nusikalstamas veikas gali suponuoti išankstinę nuomonę dėl asmens kaltumo padarius inkriminuojamas nusikalstamas veikas ir jo nubaudimo. <...> teisėjų kolegija sprendžia, kad šiuo metu BPK 119 straipsnyje nustatyti kardomųjų priemonių tikslai – siekimas užtikrinti nuteistojo dalyvavimą procese, netrukdomą bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio įvykdymą - gali būti pasiekti taikant M. T. kitas, kelias švelnesnes kardomąsias priemones nei suėmimas. Viena efektyviausių kardomųjų priemonių, kuri galėtų užtikrinti BPK 119 straipsnyje keliamus kardomųjų priemonių tikslus, yra užstatas (BPK 133 straipsnis). Be to, 2015 m. sausio 1 d. įsigaliojusiame BPK 131^1 straipsnyje nustatyta nauja kardomoji priemonė – intensyvi priežiūra. <...> Teismui pateiktoje bylos medžiagoje yra duomenų, kad 2018 m. rugpjūčio 23 d. M. T. sutuoktinė R. Y. į Lietuvos apeliacinio teismo depozitinę sąskaitą sumokėjo 15 000 eurų piniginę įmoką užstatui už M. T.. Esant šioms aplinkybėms, nuteistajam paskirta griežčiausia kardomoji priemonė (suėmimas) keičiama kitomis kardomosiomis priemonėmis – užstatu ir intensyvia priežiūra. Šių kardomųjų priemonių kompleksas turėtų užtikrinti BPK 119 straipsnyje keliamus

[180] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-138-177/2018.

tikslus, t. y. užtikrinti nuteistojo dalyvavimą procese, netrukdomą bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio įvykdymą“[181].

Kaip matome iš dviejų aukščiau analizuotų nutarčių, situacija panaši, abu asmenys kaltinami narkotinių medžiagų laikymu, gabenimu, tačiau pirmojoje nutartyje teismas akcentuoja, kad 15 000 eurų suma neatitinka įtarimų sunkumo, o antrojoje teismui tokia pati suma atrodo tinkama, tačiau pirmuoju atveju konkrečiau nenurodomos detalios aplinkybės, kas lemia neskirti užstato arba nenurodoma konkreti suma, kurią sumokėjus būtų galimybė svarstyti užstato skyrimą.

Egzistuojant daug diskusinių klausimų dėl užstato taikymo, kadangi daugelio nuomone laisvė neturėtų būti perkama, kad reikia atsižvelgti į užstato davėjo finansinę padėtį, kad įmokėta per maža užstato suma, galima svarstyti įpareigojimą, teismams atsisakius suėmimą pakeisti švelnesne kardomąją priemone – užstatu, nutartyje konkrečiai nurodyti kokia užstato suma būtų pakankamo dydžio, kad suėmimas būtų pakeistas užstatu.

Kardomoji priemonė – užstatas ganėtinai efektyvi priemonė, kadangi mažiausiai sąnaudų reikalaujanti prievartos priemonė. S. Bikelio teigimu „Šios priemonės administravimas nereikalauja didelių darbo, laiko ir finansinių bei techninių sąnaudų (skirtingai nuo intensyvios priežiūros, namų arešto, netgi periodinės registracijos policijoje), o jos sąlygų pažeidimas, skirtingai nuo visų kitų kardomųjų priemonių, gali turėti netgi tam tikrą pozityvų rezultatą valstybei (tuo pat metu gan skausmingą įtariamajam) – užstatas (kartais labai solidžios sumos) patenka i valstybės biudžetą“[182].

Kaip pavyzdys, Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje, „kardomoji priemonė – užstatas nuteistajam palikta galioti iki nuosprendžio vykdymo pradžios, tačiau pirmosios instancijos teismo nuosprendis nebuvo pradėtas vykdyti, nes nuteistasis nuo bausmės atlikimo pasislėpė. Kadangi <...> pasislėpimo metu dar galiojo jam paskirta kardomoji priemonė – užstatas, nuteistasis laikomas pažeidusiu jam taikytos kardomosios priemonės sąlygas. Remdamasis šiomis aplinkybėmis apygardos teismas konstatavo, kad grąžinti užstato davėjui jo už nuteistąjį D. Z. sumokėtą 7 000 eur užstatą nėra pagrindo, todėl perdavė užstatą valstybei“[183]. Lietuvos apeliacinis teismas nuteistojo gynėjo skundą atmetė ir paliko galioti Panevėžio apygardos teismo 2018 m. lapkričio 26 d. nutartį.

Toliau analizuojant probleminius šios kardomosios priemonės aspektus ir kalbant apie asmenų diskriminaciją pagal jų turtinę padėtį, kai užstato suma jiems per didelė, todėl neturi galimybės teismo prašyti suėmimą pakeisti užstatu, būtų galima svarstyti šios problemos sprendimą. Analizuojant teismų praktiką šiuo klausimu, pastebima, kad teismai vis daugiau

[181] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1A-271-387/2018.
[182] Skirmantas Bikelis, *supra* note, 156:6.
[183] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-342-387/2018.

suėmimą sutinka pakeisti užstatu, tačiau kartu su kita kardomąja priemone – intensyvia priežiūra arba rašytiniu pasižadėjimu neišvykti. Tokiu atveju siekiama užtikrinti kardomosiomis priemonėmis siekiamų tikslų ir atsiranda galimybė užstato sumą derinti prie asmens turtinės padėties. Šių dviejų kardomųjų priemonių kompleksas, gali užtikrinti, kad įtariamasis/kaltinamasis netrukdys procesui, nebėgs/nesislėps ir pan., ir tuo pačiu asmeniui užstatą galima skirti asmeniui turint minimalią įstatymo reikalaujamą užstato sumą. Šių kardomųjų priemonių kompleksas taikomas daugeliu atvejų, kai suėmimas keičiamas į švelnesnes kardomąsias priemones: „Vilniaus apygardos teismo 2017 m. gruodžio 20 d. nutartimi kaltinamajam J. L. trims mėnesiams pratęstą kardomąją priemonę - suėmimą pakeisti į kitas kardomąsias priemones: 5 000 eur (penkių tūkstančių eurų) užstatą, kurį užstato davėja V. L. įnešė į <...> sąskaitą <...>; dokumentų paėmimą; intensyvią priežiūrą 6 (šešiems) mėnesiams“[184], arba „Atsisakyti skirti nuteistajam A. K. kardomąją priemonę – suėmimą ir skirti švelnesnes kardomąsias priemones – penkiolikos tūkstančių eurų užstatą, įmokėtą į Vilniaus apygardos teismo sąskaitą , dokumentų paėmimą, rašytinį pasižadėjimą neišvykti“[185].

Tokių pavyzdžių yra ir daugiau[186].

Apibendrinant alternatyvių suėmimui kardomųjų priemonių skyrimą vietoj suėmimo, galima teigti, kad efektyviausia alternatyva – intensyvi priežiūra. Paskyrus ją vietoje suėmimo galima pasiekti tuos pačius tikslus. Asmuo nėra izoliuotas nuo visuomenės, kaip suėmimo atveju, tačiau dėvint elektroninį prietaisą, teisėsaugos institucijos mato jo judėjimą, taip pat ar nepažeidžia kartu su kardomąja priemone nustatytų sąlygų. Nors ši kardomoji priemonė taip pat sąlyginai varžo asmens teises, riboja judėjimo laisvę, tačiau asmuo nėra izoliuojamas ir laikomas prastomis įkalinimo įstaigų sąlygomis. Šios kardomosios priemonės sąnaudos palyginus nedidelės, tereikia užtikrinti gerą ryšį ir prietaisus. Prietaisų trūkumo problemą galima išspręsti papildomai finansavus šią sritį, juo labiau, kad asmenį laikant suėmime, valstybė patiria didesnes išlaidas. Sumažinus suėmimų skaičių, sutaupytas lėšas galima investuoti į papildomos įrangos įsigijimą.

Kaip jau aptarta ankščiau kardomoji priemonė – namų areštas, taikomas retais atvejais, išskiriant jos neefektyvumą, kadangi negalima užtikrinti nuolatinės asmens stebėsenos, ką galima padaryti elektroninėmis priemonėmis. Užstatas taikomas ne taip ir dažnai, tačiau praktikoje jis skiriamas kartu su kitomis kardomosiomis priemonėmis, taip siekiant užtikrinti BPK keliamus

[184] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-4-165/2018.

[185] Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-189-453/2017.

[186] Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-4-165/2017; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-184-202/2018; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-890/2018; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario28 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-54-483/2018; Vilniaus apygardos teismo 2018 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-94-626/2018.

tikslus, kas autorės nuomone puikiai gali pateisinti asmens paleidimą iš suėmimo. Paskyrus šią kardomąją priemonę, asmuo turi galimybę dirbti, išlaikyti šeimą, dalyvauti visuomenės veikloje ir pan., taip pat nenorėdamas prarasti įmokėto užstato, jis dalyvauja procese, taip užtikrinant sklandų tyrimo ar bylos nagrinėjimą.

Teismai įpareigoti skiriant suėmimą pirmiausia svarstyti švelnesnių kardomųjų priemonių taikymą, o tik nustačius aplinkybes, dėl kurių negalima to padaryti, argumentuotai tą išdėstyti nutartyje. Analizuojant teismų praktiką nenustatyta aplinkybių, dėl kurių asmeniui paskyrus švelnesnes kardomąsias priemones, BPK keliami tikslai nebūtų pasiekti, ar taikomos kardomosios priemonės būtų neefektyvios, todėl teismai turėtų itin atidžiai nagrinėti bylos aplinkybes ir pirmiausia skirti švelnesnes, ne taip asmens laisves ir teises varžančias prievartos priemones.

IŠVADOS

1. Suėmimas – tai viena iš BPK numatytų kardomųjų priemonių, labiausiai ribojanti asmens laisvę. Suėmimą galima apibūdinti kaip ilgalaikį asmens laisvės suvaržymą, kuriuo siekiama užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio vykdymą, taip pat užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms. Suėmimas ne auklėjamoji priemonė, todėl turi būti skiriamas ne deklaratyviai nurodant suėmimo pagrindus ir motyvus ar dėl to, kad tai yra „patogiau“ ir leidžia be didesnių problemų užtikrinti įtariamo asmens dalyvavimą procese, bet tik kraštutiniais atvejais.

2. Taikant pačią griežčiausią kardomąją priemonę, turi būti vertinamas ne tik įtarimo sunkumas, byloje esantys duomenys, patvirtinantys įtarimą, bet turi būti nurodyti konkretūs duomenys, pagrįsti byloje surinkta medžiaga, kurie leistų teismui pagrįstai teigti, kad realiai egzistuoja bent vienas būtinasis suėmimo taikymo pagrindas, o ne spėti ar daryti prielaidas, kad pagrindai egzistuoja, tačiau praktikoje ganėtinai dažnu atveju prokurorai teismui pateikia neobjektyvią ir tikslią bylos medžiagą.

3. Teismų praktikoje egzistuoja ydinga praktika skirti/pratęsti suėmimą remiantis abstrakčiais duomenimis, nesigilinant į aplinkybes, pernelyg nemotyvuojant egzistuojančių pagrindų ir suėmimo sąlygų, ko reikalauja EŽTT formuojama praktika:

   3.1. abstrakčiai paminima, kad teismui duomenų pakankamumas abejonių nekelia, arba pasitikint prokuratūros surinkta ir pateikta medžiaga su kaltinamųjų, liudytojų parodymais, detaliau nesigilinant į nusikaltimo aplinkybes, pažeidžiama EŽTT formuojama praktika. „Duomenų pakankamumo“ nustatyme svarbų vaidmenį vaidina kardomąją priemonę skiriantis subjektas, kadangi nuo jo suvokimo, įsigilinimo į bylos aplinkybes ar tam tikrus duomenis priklauso ar pakanka duomenų paskirti labiausiai žmogaus teises varžančią kardomąją priemonę – suėmimą, todėl duomenys turi būti tikrinami kruopščiau, ko apie dabartinę teismų praktiką pasakyti negalima

   3.2. suėmimas gali būti skiriamas tik tais atvejais, kai švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis negalima pasiekti BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų, tačiau išanalizavus teismų praktiką prieinama išvados, kad teismai suėmimą skiria, ar pratęsia dažniausiai net nesivadovaudami šia sąlyga, o ją nurodydami šabloniškai arba iš vis jos net nepaminėdami. Teismai dažniausiai tik formaliai nurodo, kad neva svarstė galimybę taikyti švelnesnę kardomąją priemonę, tačiau iš esmės nenurodo teisinių

argumentų kodėl, kaip pavyzdys, paskyrus intensyvią priežiūrą, užstatą, dokumentų paėmimą ir kt., vis dar nebūtų galima pasiekti BPK 119 str. numatytų tikslų.

3.3. Sąlyga, kad suėmimas gali būti skiriamas tik tiriant ir nagrinėjant bylas dėl nusikaltimų, už kuriuos baudžiamasis įstatymas numato griežtesnę negu vienerių metų laisvės atėmimo bausmę, parodo kodėl suėmimas vis dar taikomas ganėtinai dažnai, kitaip ir negalėtų būti, kadangi vienerių metų riba yra per maža žvelgiant į BK įtvirtintų nusikaltimų sankcijų dydžius, didžioji dauguma nusikaltimų atitinka šią nustatytą vienerių metų laisvės atėmimo ribą, todėl norint išvengti dažno suėmimo taikymo, pravartu didinti minimalią ribą.

3.4. Analizuojant atskirus suėmimo pagrindus, teismų praktika nevienareikšmiška. Pastebima, kad suėmimas dažnai skiriamas remiantis vien griežta gręsiančia laisvės atėmimo bausme, nurodant, kad tai nėra vienintelė aplinkybė skirti suėmimą, bet plačiau ji nemotyvuojama. Taip pat teismai svarbiomis aplinkybėmis skirti suėmimą laiko tai, kad asmuo nevedęs, nedirba ar neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, tačiau kaip nurodo EŽTT, tai nėra pakankamai svarbios priežastys taikyti suėmimą.

3.5. Išanalizavus teismų praktiką, susijusią su antruoju pagrindu „trukdys procesui“, galima teigti, kad suėmimas šiuo pagrindu skiriamas nepagrįstai, kadangi dažnu atveju šis pagrindas siejamas tik su tuo, kad asmuo gali susisiekti su liudytojais, slėpti reikalingus dokumentus, tačiau tokiu atveju asmens laisvė suvaržoma tik spėjimais, o ne konkrečiomis bylos aplinkybėmis. Šis pagrindas skiriant suėmimą turėtų būti pateisinamas tik esant konkretiems faktams, kad asmuo ėmėsi realių veiksmų.

3.6. Aptariant su trečiuoju pagrindu susijusi problematiką, pastebima, kad teismų tendencija šį pagrindą argumentuoti tinkamai, pagrįsti aplinkybes, patvirtinančias jo egzistavimą. Tačiau pasitaiko atvejų, kai tos pačios aplinkybės taikomos keliems pagrindams, todėl autorės nuomone, teismai itin atidžiai turėtų svarstyti kelių pagrindų egzistavimą, nes galbūt suėmimo klausimą galima svarstyti vieno pagrindo egzistavimu.

4. Teismai įpareigoti skiriant suėmimą pirmiausia svarstyti švelnesnių kardomųjų priemonių taikymą, o tik nustačius aplinkybes, dėl kurių negalima to padaryti, argumentuotai tą išdėstyti nutartyje. Analizuojant teismų praktiką nenustatyta aplinkybių, dėl kurių asmeniui paskyrus švelnesnes kardomąsias priemones, BPK keliami tikslai nebūtų pasiekti, ar taikomos kardomosios priemonės būtų neefektyvios, todėl teismai turėtų itin atidžiai

nagrinėti bylos aplinkybes ir pirmiausia skirti švelnesnes, ne taip asmens laisves ir teises varžančias prievartos priemones.

4.1. Tyrimo metu nustatyta, kad efektyviausia alternatyva suėmimui – intensyvi priežiūra. Paskyrus šią kardomąją priemonę asmuo yra nuolatos kontroliuojamas, kas leidžia mažesniu laipsniu varžant žmogaus laisvę, jam neprarasti socialinio gyvenimo, taip pat ši priemonė leidžia pasiekti suėmimui keliamus tikslus, neskiriant griežčiausios kardomosios priemonės – suėmimo. Intensyvios priežiūros sąnaudos palyginus nedidelės, tereikia užtikrinti gerą ryšį ir prietaisus. Sumažinus suėmimų skaičių, sutaupytas lėšas galima investuoti į papildomos įrangos įsigijimą.

4.2. Kardomoji priemonė – namų areštas, taikomas retais atvejais, išskiriant jos neefektyvumą, kadangi negalima užtikrinti nuolatinės asmens stebėsenos, ką galima padaryti elektroninėmis priemonėmis.

4.3. Kardomųjų priemonių tikslai tam tikrais atvejais gali būti pasiekti taikant švelnesnę už suėmimą kardomąją priemonę – užstatą. Įvertinus pareikštų įtarimų pobūdį, įtariamojo/kaltinamojo asmenybę, jo turtinę padėtį bei nustačius tinkamą užstato sumą, kuri būtų pakankamai svari vertinant ją įtariamojo turimo turto kontekste, ši kardomoji priemonė gali užtikrinti tiek įtariamojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, tiek padėti užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms. Užstatas taikomas ne taip ir dažnai, tačiau praktikoje jis skiriamas kartu su kitomis kardomosiomis priemonėmis, taip siekiant užtikrinti BPK keliamus tikslus, t. y. siekiant užtikrinti, kad asmuo nebėgs, nesislėps ar kitais būdais netrukdys procesui.

PASIŪLYMAI

1. Siūlytina apsvarstyti galimybę padidinti minėtąjį BPK 122 str. 8 d. įtvirtintą minimalios laisvės atėmimo bausmės reikalavimą, numatant, kad baudžiamasis įstatymas turi numatyti griežtesnę negu trejų metų laisvės atėmimo bausmę. Tokiu atveju suėmimo nebūtų galima skirti asmenims, kurie yra įtariami ar kaltinami nesunkaus nusikaltimo padarymu.

2. Papildyti kodeksą straipsniu, kad teismai įpareigojami skirti už suėmimą švelnesnes kardomąsias priemones, o tik pažeidus jų sąlygas, svarstyti galimybę skirti suėmimą nesmurtinių nusikaltimų atveju.

3. Pašalinti kardomąją priemonę „namų areštas“ iš kardomųjų priemonių sąrašo, kadangi ji nėra efektyvi, paliekant kaip alternatyvą - intensyvią priežiūrą, nes elektroninės kontrolės formos ne tik leidžia pasiekti namų arešto tikslų, bet ir sumažina pareigūnų darbo krūvius, jos pagalba galima kontroliuoti kada asmuo išėjo iš namų, kada grįžo, kur buvo nuvykęs. Todėl siūlytina BPK 131^1 str. 6 d. papildyti papildomu punktu ir išdėstyti taip:

Įtariamasis, kuriam paskirta intensyvi priežiūra, privalo:

1) dėvėti elektroninį stebėjimo įtaisą;

2) laikytis nustatytos dienotvarkės.

3) nesilankyti tam tikrose vietose ir nebendrauti bei neieškoti ryšių su tam tikrais asmenimis.

4. BPK įtvirtinti įpareigojimą, teismams atsisakius suėmimą pakeisti švelnesne kardomąją priemone – užstatu, nutartyje konkrečiai nurodyti kokia užstato suma būtų pakankamo dydžio, kad suėmimas būtų pakeistas užstatu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Baudžiamojo proceso kodeksas, 2018 m. birželio 30 d., Nr. XIII-1436, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777.
2. Baudžiamojo proceso kodekso 71, 75, 120, 121, 126, 132, 139, 179, 183, 218, 219, 233, 236, 261, 273, 279, 285, 286, 317, 319, 426, 427, 428, 429, 432 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 131-1, 430-1 straipsniais įstatymas, 2013 m. liepos 2 d., Nr. XII-498, 6 str., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453253.
3. Baudžiamojo proceso kodekso 121, 123, 125, 126, 127, 130, 131 ir 181 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2015 m. birželio 25 d., Nr. XII-1878, https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fee128e21fec11e585eaba374ef4b409.
4. Baudžiamojo proceso kodekso komentaras, Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2003.
5. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841.
6. Generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 18 d. Nr. I –58 įsakymu patvirtintos rekomendacijos „Dėl kardomųjų priemonių (išskyrus suėmimą) sąlygų laikymosi kontrolės“, Valstybės žinios, 2003, Nr. 39-1807 (su 2017-08-16 Nr. I-277 pakeitimais).
7. Jungtinių Tautų Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (1966), Žin., 2002 m. rugpjūčio 2 d., Nr. 77-3288.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 7 d. nutarimas Nr. 50 „Dėl teismų praktikos skiriant suėmimą ir namų areštą arba pratęsiant suėmimo terminą“.
9. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas dėl rekomendacijų dėl kardomųjų priemonių, išskyrus suėmimą, skyrimą ikiteisminio tyrimo metu tvarkos ir nustatytų sąlygų laikymosi kontrolės patvirtinimo, Valstybės žinios, 2015-12-01, Nr. I-306, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ceff71e0986e11e5a69681f9674b7edd.
10. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas dėl elektroninio stebėjimo informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo, Valstybės žinios, 2016-01-19, Nr. 5-V-34, file:///C:/Users/SA592~1.MAL/AppData/Local/Temp/5-V-34_2016_01_19_ESIS+nuostatai-1.pdf.
11. Vidaus reikalų ministro 2000 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. 288 „Dėl kardomosios priemonės – namų arešto –

vykdymo kontrolės instrukcijos“ *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 54-1593.

Specialioji literatūra

12. Aušra Vingilė, „Probleminiai kardomųjų priemonių taikymo aspektai“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka,* 2013, (9), https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14916/Vingil%C4%97.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
13. Egidijus Losis, „Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata“, *Socialinių mokslų studijos,* 2009, 2(2).
14. Egidijus Losis, „Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S) Vilnius, 2010).
15. Erika Leonaitė, „Proporcingumo principas Europos Žmogaus teisių teismo jurisprudencijoje“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S) Vilnius, 2013), p. 219.
16. Jean Pradel, *Lyginamoji baudžiamoji teisė,* (Vilnius, 2001), 460.
17. Gediminas Bučiūnas ir Edita Gruodytė, *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius, 2009.
18. Gintaras Goda., Marcelis Kazlauskas., Pranas Kuconis, *Baudžiamojo proceso teisė.* Vilnius, 2011.
19. Gintaras Goda, „*Kardomasis kalinimas ir žmogaus teisių apsauga (lyginamoji teisinė analizė)“*. (daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (S 01). Vilnius: Vilniaus universitetas, 1995).
20. Marijus Šalčius, „Kardomosios priemonės – namų arešto samprata, skyrimo pagrindai bei vykdymo kontrolė“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (4): mokslinių straipsnių rinkinys = Public security and public order : scientific articles (4). Kaunas : Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakultetas*, 2010, 10, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14815/%20al%20ius.pdf?sequence=1.
21. Marijus Šalčius, „Procesinių prievartos priemonių taikymo pažeidimas ir pareiga atlyginti žalą“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (10): mokslinių straipsnių rinkinys = Public security and public order : scientific articles (10). Kaunas : Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakultetas*, 2013, 10, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15116/%C5%A0al%C4%8Dius.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
22. Paulius Veršekys, „Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai“ (daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S) Vilnius, 2013)

23. Raimundas Jurka, Marina Gušauskienė, „Suėmimo atitikties ultimum remedium principui diskusiniai klausimai“. *Teisės problemos*, 2009, p.62, http://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2009-2-jurka-gusauskiene.pdf.
24. Rima Ažubalytė, Egidijus Losis, „Už procesinį pažeidimą taikytinos prievartos priemonės“, *Socialinių mokslų studijos*, 2009, 2(2), https://www.mruni.eu/upload/iblock/8c1/azubalyte_locis.pdf.
25. Rokas Uscila, „Stebėjimo priemonių taikymas baudžiamojoje justicijoje“. *Lietuvos teisės institutas*, 2016.
26. Said Dadašev, *Suėmimas: policijos, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo teisėjų požiūris*, http://manoteises.lt/straipsnis/suemimas-policijos-prokuroru-ir-ikiteisminio-tyrimo-teiseju-poziuris/.
27. Skirmantas Bikelis, „Kardomosios priemonės – užstato reguliavimo ir taikymo vertybinės ir praktinės dilemos“, TEISES PROBLEMOS. 2018. Nr. 1 (95):2, http://teise.org/wp-content/uploads/2018/02/Bikelis-2018_1.pdf.
28. Žmogaus teisių stebėjimo instituto siūlymas, „Dėl Baudžiamojo proceso kodekso 121, 123, 125, 126, 127, 130, 131, 181 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Nr. XIIP-109“, Nr. 102-P-23, 2015 m. birželio 3 d.,https://eseimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=je7i1t1yb&documentId=38a60570100a11e5b0d3e1beb7dd5516&category=TAK.
29. Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimas, policijos, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo teisėjų požiūris*. Vilnius, 2013.
30. Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimo taikymas Lietuvoje*. Vilnius, 2015
31. Walter Hammerschick ir kt., „Detour Towards Pre-trial Detention as Ultima Ratio“, Briuselis, Bukareštas, Dublinas, Greifsvaldas, Utrechtas, Viena, Vilnius, (2017):8, http://www.irks.at/detour/Uploads/Comparative%20report_master%20fin.pdf.
32. ГУТКИН, И. М, *Меры пресечения в советском уголовном процесс*, Москва, 1963

Teismų praktika

33. Sprendimas byloje Jėčius prieš Lietuvą (peticijos nr. 34578/97**)**, 2000 07 31, http://lrv-atstovas-eztt.lt/uploads/JECIUS_2000_sprendimas.pdf.
34. Sprendimas JABŁOŃSKI v. POLAND (peticijos nr. 33492/96), 2000 12 21, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59096.

35. Sprendimas CABAŁA v. POLAND (peticijos nr. 23042/02), 2006 08 08, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76627.
36. Sprendimas SMIRNOVA v. RUSSIA (peticijos nr. 46133/99, 48183/99), 2003 10 24, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61262.
37. Sprendimas PANAHLI v. AZERBAIJAN (peticijos nr. 48255/11), 2017 10 19, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-177693.
38. Sprendimas byloje Sulaoja v. Estonia (peticijos nr. 55939/00), 2005 02 15, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68229.
39. Sprendimas byloje Lisovskij prieš Lietuvą (peticijos nr. 36249/14**)**, 2017 05 02, http://lrv-atstovas-eztt.lt/uploads/LISOVSKIJ_2017_sprendimas.pdf.
40. Sprendimas byloje Süveges v. Hungary (peticijos nr. 50255/12), 2016 01 05, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159764.
41. Sprendimas Stogmuller v. Austria (peticijos nr.1602/62), 1969 11 10, http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57582.
42. Sprendimas byloje *S., V. and A. v. Denmark* (peticijos nr. 35553/12, 36678/12 , 36711/12**)**, 2018 10 22, http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187391
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 9 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-388-2007, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. spalio 16 d., https://www.infolex.lt/tp/81307.
44. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-277-387/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. spalio 16 d., https://www.infolex.lt/tp/1647362.
45. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-67-177/2017, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. spalio 16 d., https://www.infolex.lt/tp/1436753.
46. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-259-487/2018 INFOLEX, žiūrėta 2018 m. lapkričio 29 d., https://www.infolex.lt/tp/1643451.
47. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-247-318/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 19 d., https://www.infolex.lt/tp/1640943.
48. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-240-495/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 19 d., https://www.infolex.lt/tp/1639604.
49. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-270-318/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. spalio 22 d., https://www.infolex.lt/tp/1645998.

50. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-251-202/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. spalio 22 d., https://www.infolex.lt/tp/1641764.
51. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-303-318/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. lapkričio 2 d., https://www.infolex.lt/tp/1652829.
52. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-300-1076/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. lapkričio 2 d., https://www.infolex.lt/tp/1652462.
53. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugpjūčio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-216-483/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. lapkričio 2 d., https://www.infolex.lt/tp/1635513.
54. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugpjūčio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-219-317/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. lapkričio 2 d., https://www.infolex.lt/tp/1676890.
55. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-302-197/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. lapkričio 5 d., https://www.infolex.lt/tp/1652463.
56. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-112-495/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. lapkričio 5 d., https://www.infolex.lt/tp/1598694.
57. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-90-318/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. lapkričio 5 d., https://www.infolex.lt/tp/1586144.
58. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-49-165/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. spalio 30 d., https://www.infolex.lt/tp/1572447.
59. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-259-487/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. spalio 30 d., https://www.infolex.lt/tp/1643451.
60. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-193-387/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. spalio 30 d., https://www.infolex.lt/tp/1632604.
61. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-199-307/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. lapkričio 2 d., https://www.infolex.lt/tp/1632905.

62. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-55-177/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.infolex.lt/tp/1572835.
63. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-136-307/2015, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.infolex.lt/tp/1058955.
64. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-324-487/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 15 d., https://www.infolex.lt/tp/1669276.
65. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-41-396/2019, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. kovo 15 d., https://www.infolex.lt/tp/1702709.
66. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-114-202/2018, , INFOLEX, žiūrėta 2019 m. kovo 15 d., https://www.infolex.lt/tp/1599895.
67. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-47-518/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 15 d., https://www.infolex.lt/tp/1572003.
68. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-66-1076/2019, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., https://www.infolex.lt/tp/1711207.
69. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-138-177/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.infolex.lt/tp/1601627.
70. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1A-271-387/2018, ETEISMAI, žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://eteismai.lt/byla/277280184703516/1A-271-387/2018?word=%C4%AFtvirtinta%20asmens%20teis%C4%97%20%C4%AF%20laisv%C4%99%20ir%20saugum%C4%85.
71. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-342-387/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 28 d., https://www.infolex.lt/tp/1676257.
72. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-4-165/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 28 d., https://www.infolex.lt/tp/1565405.
73. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-189-453/2017, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 28 d., https://www.infolex.lt/tp/1492712.
74. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-184-202/2018,INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 28 d., https://www.infolex.lt/tp/1629372.
75. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-890-348/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 28 d., https://www.infolex.lt/tp/1664614.

76. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje 1S-54-483/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 28 d., https://www.infolex.lt/tp/1572834.
77. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-243-891/2018, LITEKO, žiūrėta 2018 m. lapkričio 25 d., http://teismai.liteko/default.aspx?item=casecard&id=b6c8684f-1240-45ab-b5d3-fffffd9a9620.
78. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugpjūčio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-296-626/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 28 d., https://www.infolex.lt/tp/1635885.
79. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-392-518/2017, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 28 d., https://www.infolex.lt/tp/1556048.
80. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-338-1020/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. lapkričio 5 d., https://www.infolex.lt/tp/1645134.
81. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugpjūčio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-301-497/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. lapkričio 5 d., https://www.infolex.lt/tp/1647730.
82. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-310-1020/2016, LITEKO, žiūrėta 2018 m. lapkričio 25 d., http://teismai.liteko/default.aspx?item=casecard&id=37cfefa4-8e3d-4b12-aca0-fca642252e2d.
83. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gegužės 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-12-256/2016, LITEKO, žiūrėta 2018 m. lapkričio 25 d., http://teismai.liteko/default.aspx?item=casecard&pid=eiga&id=ee32d792-760b-4ef2-a8ec-e1bdb0c92128.
84. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-374-202/2016, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. lapkričio 5 d., https://www.infolex.lt/tp/1375048.
85. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-241-1020/2017, LITEKO, žiūrėta 2018 m. lapkričio 25 d., http://teismai.liteko/default.aspx?item=casecard&pid=eiga&id=b6c8684f-1240-45ab-b5d3-fffffd96009d.
86. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. IBPS-V-1919686/2018, LITEKO, žiūrėta 2018 m. lapkričio 25 d.,

http://teismai.liteko/default.aspx?item=itbyla&id=1ba9c944-8549-45f0-b318-6c8da1560fdd.

87. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-133-365/2017, LITEKO, žiūrėta 2018 m. lapkričio 25 d., http://teismai.liteko/default.aspx?item=casecard&id=b6c8684f-1240-45ab-b5d3-fffffd95de46.
88. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-7-574/2018, LITEKO, žiūrėta 2019 m. vasario 25 d., http://teismai.liteko/default.aspx?item=casecard&id=c52539d7-0496-4dbe-b06d-48f871dc8469.
89. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-94-626/2018, LITEKO, žiūrėta 2018 m. lapkričio 25 d., http://teismai.liteko/default.aspx?item=casecard&id=b6c8684f-1240-45ab-b5d3-fffffd985bff.
90. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-807-485/2018, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 28 d., https://www.infolex.lt/tp/1648814.
91. Kauno apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1536-498/2016, INFOLEX, žiūrėta 2018 m. gruodžio 28 d., https://www.infolex.lt/tp/1395780.
92. Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-752-810/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. sausio 18 d., https://www.infolex.lt/tp/1643179.
93. Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-742-634/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. sausio 18 d., https://www.infolex.lt/tp/1642102.
94. Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-724-810/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. sausio 18 d., https://www.infolex.lt/tp/1641586.
95. Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-767-493/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. sausio 30 d., https://www.infolex.lt/tp/1645098.
96. Kauno apygardos teismo 2018 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-818-290/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. sausio 30 d., https://www.infolex.lt/tp/1652578.
97. Kauno apygardos teismo 2017 m. rugpjūčio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-734-478/2017, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. sausio 30 d., https://www.infolex.lt/tp/1514910.

98. Kauno apygardos teismo 2018 m. rugpjūčio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-692-245/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. vasario 3 d., https://www.infolex.lt/tp/1636266.
99. Kauno apygardos teismo 2015 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-36-317/2015, ETEISMAI, žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://eteismai.lt/byla/35475938658604/1-36-317/2015.
100. Kauno apygardos teismo 2018 m. liepos 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-584-594/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. vasario 3 d., https://www.infolex.lt/tp/1630168.
101. Kauno apygardos teismo 2018 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-514-493/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. vasario 3 d., https://www.infolex.lt/tp/1604639.
102. Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-117-361/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. vasario 3 d., https://www.infolex.lt/tp/1648581.
103. Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-21-361/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. vasario 16 d., https://www.infolex.lt/tp/1571512.
104. Panevėžio apygardos teismo 2018 m. spalio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-198-350/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. vasario 16 d., https://www.infolex.lt/tp/1652305.
105. Panevėžio apygardos teismo 2018 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-189-768/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. vasario 16 d., https://www.infolex.lt/tp/1648016.
106. Panevėžio apygardos teismo 2017 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-147-337/2017, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. vasario 16 d., https://www.infolex.lt/tp/1482160.
107. Panevėžio apygardos teismo 2018 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-186-334/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. vasario 26 d., https://www.infolex.lt/tp/1648824.
108. Panevėžio apygardos teismo 2018 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-189-768/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. vasario 26 d., https://www.infolex.lt/tp/1648016.

109. Panevėžio apygardos teismo 2018 m. rugpjūčio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-156-581/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. vasario 26 d., https://www.infolex.lt/tp/1636537.

110. Šiaulių apygardos teismo 2018 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-186-332/2018, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. vasario 26 d., https://www.infolex.lt/tp/1648866.

Kiti šaltiniai

111. Informatikos ir ryšių departamentas, *Nusikalstamumo ir ikiteisminių tyrimų statistika,* https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika 1/view_item_datasource?id=7448&datasource=27153&export=pdf.

112. Kalėjimų departamentas prie LR teisingumo ministerijos, Veiklos organizavimo ir kontrolės valdybos specialistės pateikti duomenys pagal užklausą.

ANOTACIJA

SUĖMIMO (KARDOMOJO KALINIMO) PROBLEMATIKA BAUDŽIAMAJAME PROCESE

Magistro baigiamasis darbas

Šiame magistro baigiamajame darbe buvo analizuojama kardomųjų priemonių paskirtis, kardomosios priemonės – suėmimo skyrimo sąlygos ir pagrindai, jų analizė teismų praktikoje. Atsižvelgiant į tai, kad suėmimas yra *ultima ratio* – kraštutinė priemonė ir siekiant užtikrinti asmens teisę į laisvę, suėmimas turėtų būti skiriamas išimtiniais atvejais, darbe analizuojama alternatyvių suėmimui kardomųjų priemonių tikslai ir paskirtis, jų reglamentavimo ir taikymo praktikos analizė. Buvo nustatyta, kad egzistuojant alternatyvioms suėmimui kardomosioms priemonės, jas skirti vis dar drįstama retai, sprendime plačiai nemotyvuojant kodėl. Suėmimas vis dar taikomas pernelyg dažnai, nepakankamai motyvuojant egzistuojančius suėmimo pagrindus, jo būtinumą, remiamasi šabloniškais argumentais, sudarant pagrindą EŽTK fiksuojamiems pažeidimams dėl „bendrų ir abstrakčių“ argumentų.

Reikšminiai žodžiai: suėmimas, *ultima ratio,* alternatyvios kardomosios priemonės, „bendri ir abstraktūs“.

ANNOTATION

PROBLEM ISSUES OF ARREST (REMAND) IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Master's thesis

The purpose of the supervision measures, the conditions and grounds for imposition of a supervision measure – arrest, the analysis thereof in background of the case law have been analysed in the Master's thesis. Taking into consideration that arrest is the *ultima ratio*, a last resort, and, aiming to secure the right of an individual to freedom arrest should be imposed only in exceptional cases, the purposes and goals of alternative measures of supervision, the regulation and application thereof are investigated in the thesis. It has been established that with the existence of measures alternative to arrest, the latter are still seldom applied, without widely substantiating the reasons why not. Arrest is still applied to frequently, insufficiently reasoning the existing grounds for arrest and its necessity; it is referred to standard arguments, which give the grounds of infringements fixed by ECHR resulting from the "general and abstract" arguments.

Key words: *arest, ultima ratio,*alternative measures of supervision, "general and abstract".

SANTRAUKA

Suėmimas, tai griežčiausia kardomoji priemonė, kurios paskirtis ne tik užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme, nuosprendžio įvykdymą taip pat siekį užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms, bet ji taip pat reiškia asmens konstitucinių teisių suvaržymą, o dažnu atveju ir negrįžtamą žalą asmeniui ir visuomenei.

Egzistuojant švelnesnėms už suėmimą kardomosioms priemonės, jis vis dar skiriamas itin dažnai. Išanalizavus statistinius duomenis, darbu siekiama atskleisti problematiką, susijusią su pertekliniu suėmimo taikymu teismų praktikoje, nevienodą teismų praktiką šiuo aspektu ir fiksuojamus Europos Žmogaus Teisių Teismo pažeidimus.

Darbo analizė pradedama griežčiausios kardomosios priemonės paskirtimi ir tikslais. Analizuojama ar tikslai, kurių siekiama, negali būti pasiekti taikant švelnesnes procesines prievartos priemones, ir ar rezultatas bus pakankamai reikšmingas palyginus su suvaržymais, kuriuos turės patirti asmuo.

Darbe taip pat analizuojama suėmimo pagrindų ir sąlygų taikymas praktikoje, kadangi teismai priimdami sprendimus dėl suėmimo skyrimo ar pratęsimo, turi argumentuotai pagrįsti savo sprendimą, detaliai išnagrinėti esančius suėmimo pagrindus pagal konkrečios bylos aplinkybes. Išanalizavus teismų praktiką daroma išvada, kad teismai gana dažnai savo sprendimų itin plačiai nemotyvuoja arba motyvuoja netinkamai, nors Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje nuolat akcentuoja, kad teismų sprendimai skiriant/pratęsiant suėmimą, negali būti bendri ir abstraktūs.

Atlikus išsamią teismų praktikos analizę ir išanalizavus teisėjams pateiktos anketos duomenis, nustatyta, kad siekiant mažinti perteklinį suėmimų skaičių ir išpildant vieną iš suėmimo sąlygų, kad suėmimą galima skirti tik tais atvejais, kai švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis negalima pasiekti tų pačių tikslų, teismai nenoriai pildo šią sąlygą. Priimdami sprendimus dėl labiausiai asmens teises ir laisves varžančios kardomosios priemonės, tik formaliai nurodo, kad kitomis švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis negalima pasiekti siekiamų tikslų, tačiau priežasčių nenurodo.

Apibendrinant daroma išvada, kad teismai nagrinėdami šios kardomosios priemonės skyrimo/pratęsimo klausimą, turėtų maksimaliai išnaudoti, mažiau varžančias asmens teises ir laisves kardomąsias priemones, o joms nepasiteisinus, tik tada svarstyti suėmimo skyrimą.

SUMMARY

Arrest is the strictest supervision measure with the purpose not just to ensure the participation of a suspect, an accused person or of a convict in the proceedings, uninterrupted pre-trial investigation and the prevention of new criminal acts, but it also means restriction of the constitutional rights of an individual and, in frequent cases, irreparable damage for an individual ant for the society.

With the existence of more lenient than the arrest supervision measures, it is still being imposed quite frequently. Having analysed the statistical data, in the thesis it is attempted to disclose the issues related to the excessive imposition of arrest in the case law, different case law in this respect and the infringements documented by the European Court of Human Rights.

The analysis in the paper starts with the purpose and the goals of the strictest supervision measure. It is being analysed whether the goals aimed at are impossible to be achieved by more lenient procedural coercive measures, and would the result be sufficiently significant if compared with the restrictions to be experienced by an individual.

The thesis also deals with the practical application of the grounds and conditions for arrest, as the courts adopting decisions on imposition or extension of arrest have to substantiate their decisions with arguments, to investigate in detail the existing grounds for arrest, corresponding to the circumstances of a certain case. After analysis of the case law, a conclusion is made that courts quite frequently do not substantiate their decisions very widely or substantiate insufficiently, thought the European Court of Human Rights in its case law continuously emphases that decisions of courts imposing /extending arrest shall not be general and abstract.

After performance of an explicit analysis of the case law and having analysed the data of a survey presented to judges, it has been established that, for the purpose of reduction of the excessive number of arrests and meeting one of the conditions for arrest providing for that the same goals may not be achieved by a more lenient measures, the courts unwillingly meet this condition. When adopting decisions regarding the measure which the most restrict the rights and freedoms of an individual, they just formally indicate that the same goals may not be achieved by a more lenient measures of supervision, without specifying the reasons.

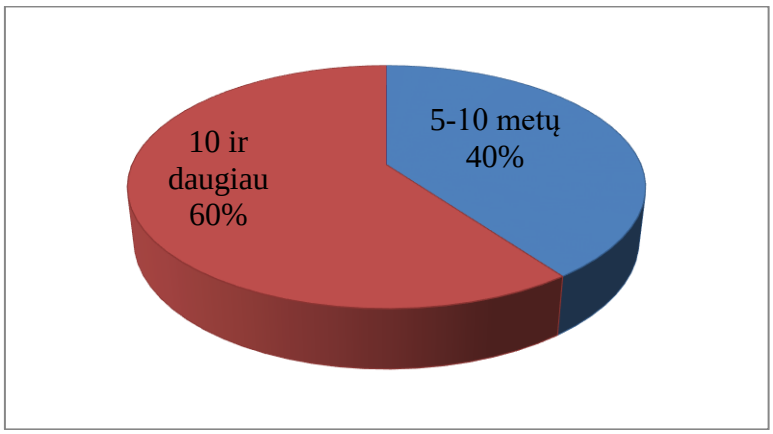
In summary, a conclusion is made that the courts, when considering the issue of imposition/ extension of the measure of supervision thereof should use the measures, that are less restrictive to the rights and freedoms of an individual, to the maximum, and only when they fail, should consider imposition of arrest.

PRIEDAS Nr. 1

Anketa (apklausta 20 teisėjų)

Jūsų darbo stažas?

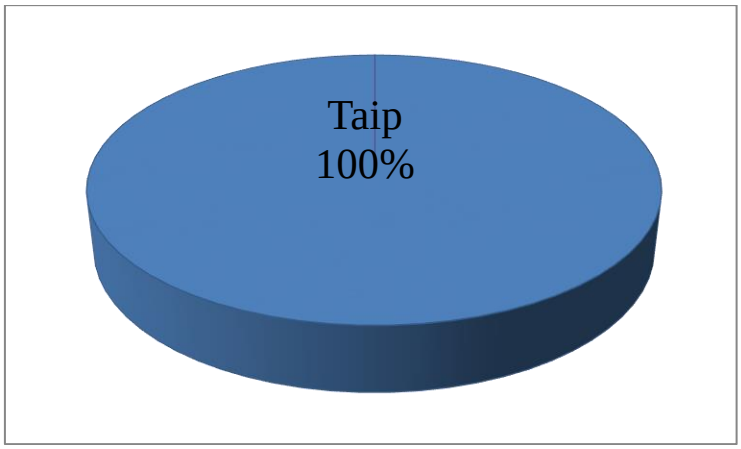
- 0-5 metai
- 5-10 metų
- 10 ir daugiau

Lentelė Nr. 1

Ar suėmimo paskyrimui būtini konkretūs duomenys, kad asmuo pažeidė savo procesines pareigas ar ketina jas pažeisti ar pakanka tokio pažeidimo tikimybės ateityje?

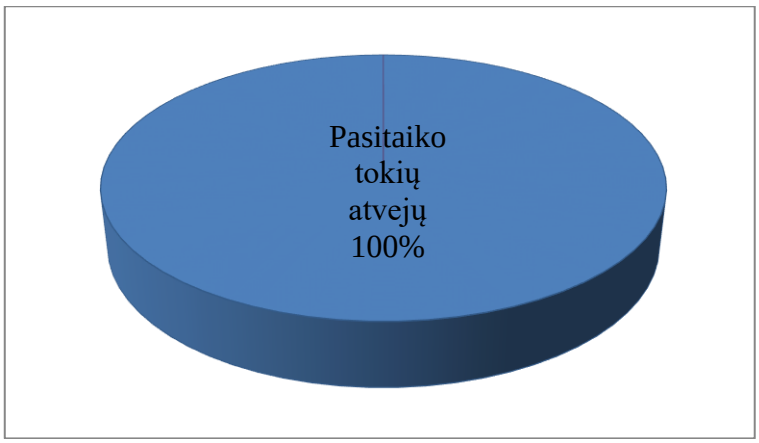
- Taip
- Ne

Lentelė Nr. 2

Ar prokurorai prašydami skirti/tęsti suėmimą nepiktnaudžiauja šia priemone, siekdami neprocesinių tikslų (priversti asmenį prisipažinti, duoti parodymus ir kt.)?

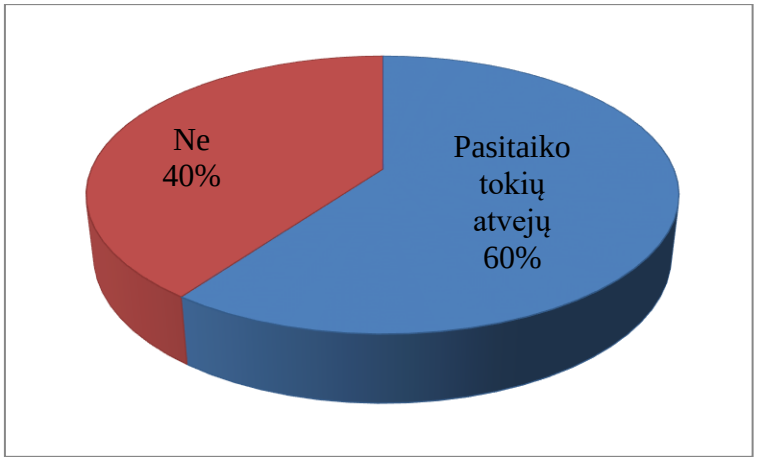
- Taip
- Ne
- Pasitaiko tokių atvejų

Lentelė Nr. 3

Ar prokurorų pateikiami ikiteisminio tyrimo duomenys, pagrindžiantys suėmimo pagrindų egzistavimą, visuomet yra objektyvūs, tikslūs ir jų pakanka?

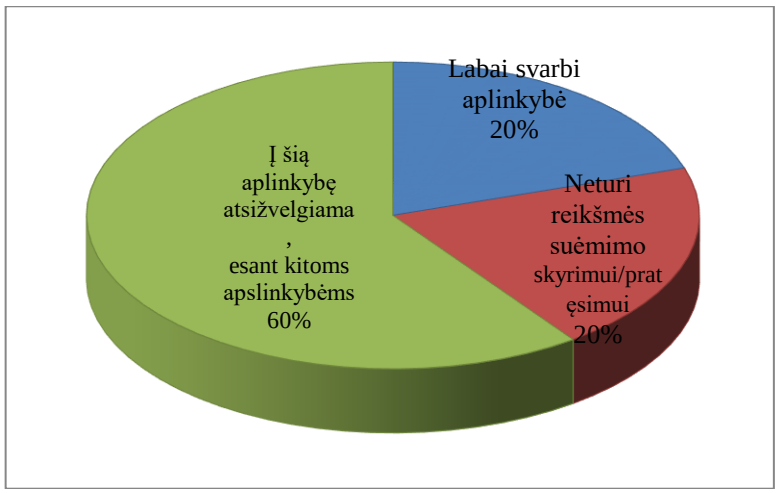
- Taip
- Ne
- Pasitaiko atvejų kai prokurorai pateikia ne pilną informaciją arba ji būna netiksli/neobjektyvi.

Lentelė Nr. 4

Kokią įtaką suėmimo skyrimui/pratęsimui turi aplinkybė, kad įtariamasis (kaltinamasis) davė (duoda) parodymus arba bendradarbiauja su ikiteisminio tyrimo subjektais?

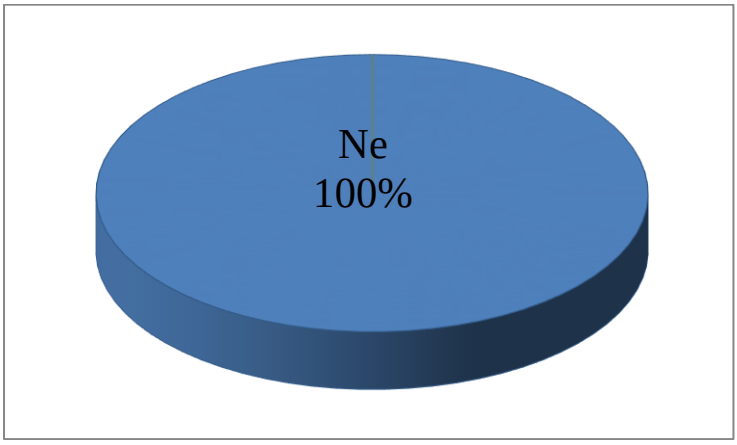
- Labai svarbi aplinkybė
- Neturi reikšmės suėmimo skyrimui/pratęsimui
- Į šią aplinkybę atsižvelgiama, esant kitoms aplinkybėms

Lentelė Nr. 5

Ar jūsų manymu nusikaltimo sunkumas turėtų tapti savarankišku pagrindu skiriant/pratęsiant suėmimą?

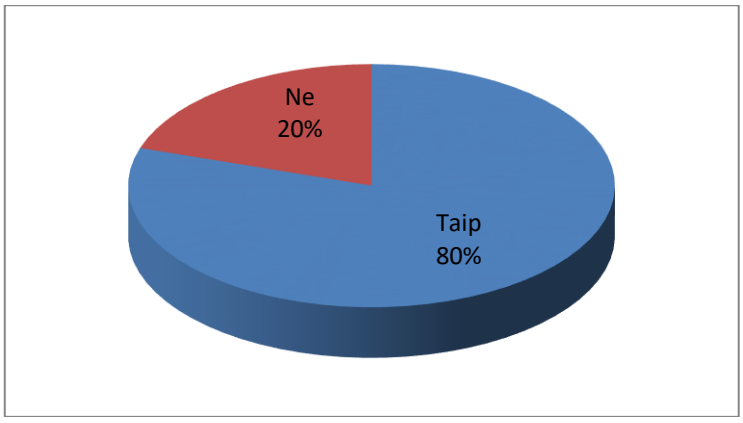
- Taip
- Ne

Lentelė Nr. 6

Ar jums yra tekę skirti intensyvią priežiūrą?

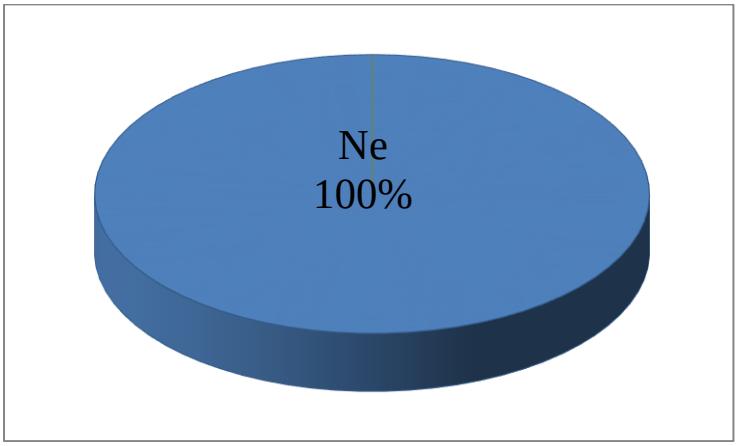
- Taip
- Ne

Lentelė Nr. 7

Ar jums žinomi atvejai, kai paskirta intensyvi priežiūra neleido pasiekti kardomosiomis priemonėmis siekiamų tikslų?

- Taip
- Ne

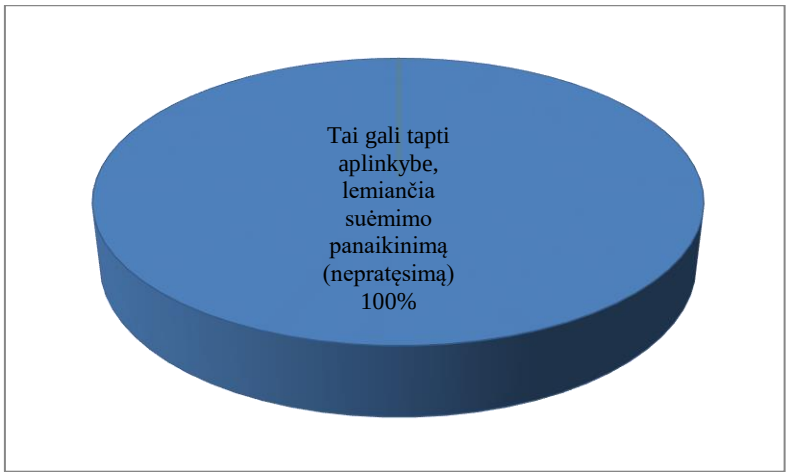
Lentelė Nr. 8

Jeigu į ankstesnį klausimą atsakėte Taip, prašome nurodyti priežastis, dėl kurių intensyvi priežiūra nebuvo veiksminga:

- Įtariamasis/kaltinamasis nesilaikė paskirtų sąlygų
- Netinkamai veikė įranga
- Kitos priežastys

Kokią įtaką suėmimo taikymui (pratęsimui) turi asmens suėmimo trukmė, jei kitos bylos aplinkybės, lėmusios suėmimo skyrimą nesikeitė?

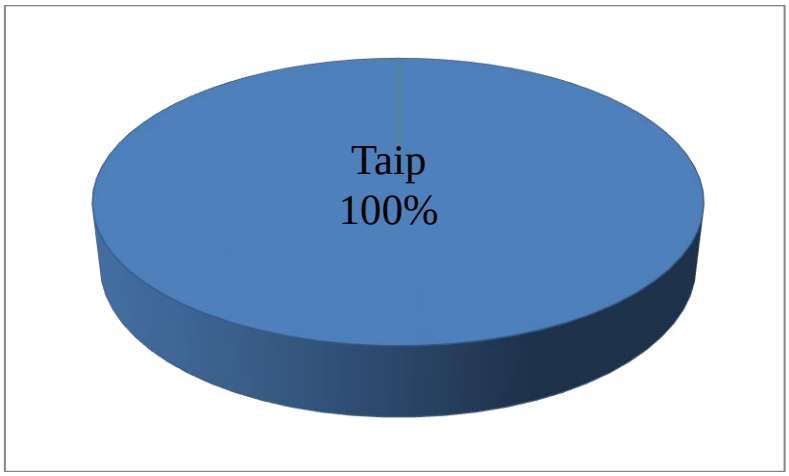
- Suėmimo pratęsimui trukmė reikšmės neturi
- Tai gali tapti aplinkybe, lemiančia suėmimo panaikinimą (nepratęsimą)
- Į šią aplinkybę atsižvelgiama tik išimtiniais atvejais

Lentelė Nr. 9

Ar asmens buvimas užsienio piliečiu, t.y. nuolatinės gyvenamosios vietos, socialinių ryšių, darbo neturėjimas Lietuvoje (bet šių faktų buvimas užsienio valstybėje) gali turėti įtakos sprendimui skirti/pratęsti suėmimą?

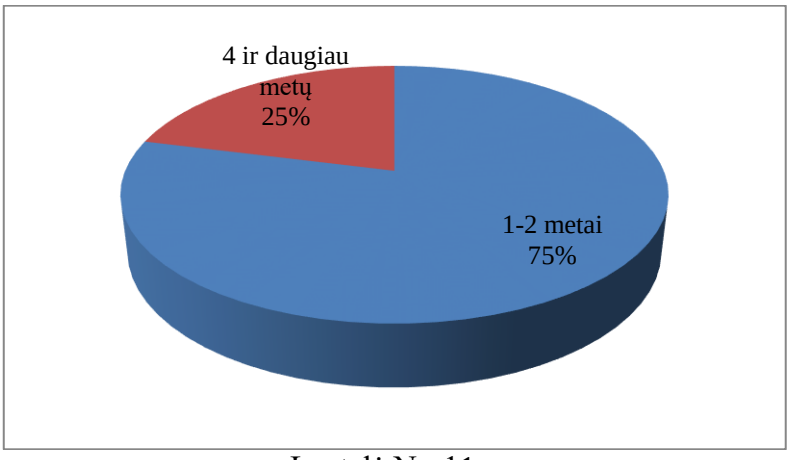
- Taip
- Ne
- Kita

Lentelė Nr. 10

Koks bendras suėmimo terminas yra nepateisinamai ilgas, sunkių (nesmurtinių) nusikaltimų bylose (pvz.: narkotinių medžiagų įgijimas, platinimas ir pan.)?

- 1-2 metai
- 2-3 metai
- 4 ir daugiau metų

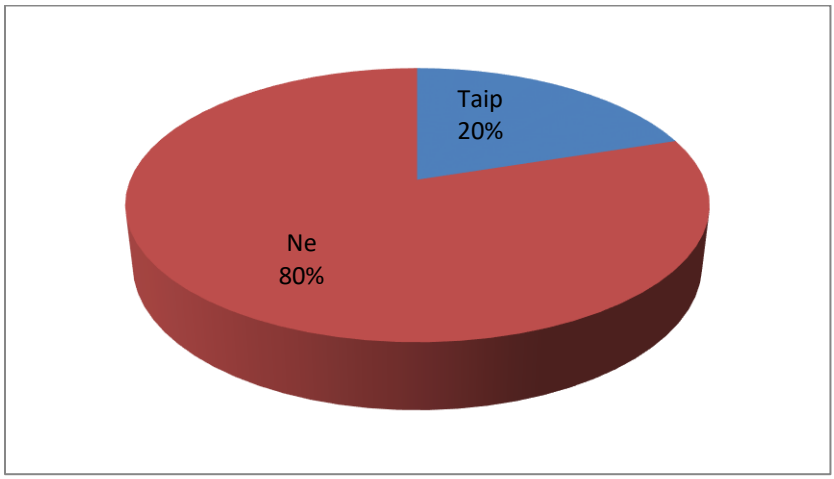

Lentelė Nr. 11

Jūsų manymu, tais atvejais kai užstato taikymas vietoj suėmimo atmetamas, nes įmokėtas ne pakankamo dydžio užstatas, nutartyje turėtų būti nurodyta konkreti suma, kurią sumokėjus asmeniui suėmimas galėtų būti pakeistas užstatu?

- Taip
- Ne

- Teismo nuožiūra
- Kita

Lentelė Nr. 12

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2019 - 05 - 07
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),
Mykolo Romerio teisės mokyklos, Baudžiamosios teisės ir kriminologijos
(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė) Simona Peršina,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„Suėmimo (kardomojo kalinimo) problematika baudžiamajame procese

“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

Simona Peršina
(vardas, pavardė)